

III
1924

15-9-1924
અથ શ્રી

અભિમન્યુનો

ચક્રાવો.

૨૨૧૧૦૨૧૧

(કડવાં ૬૫ નો)

રચનાર.

વ્યાસજી વલ્લભરામ સુરજરામ

ના શિષ્ય

વ્યાસજી મગનલાલ દયારામ પંડ્યા.

ગાયપુર કાપડીરાડ-અમદાવાદ.

છાપી પ્રસિદ્ધ કર્તા.

હરગોવનદાસ હરજીવનદાસ બુકસેલર.

૧૦૬૫, પાનકેર નાક-અમદાવાદ.

(પ્રગ્રહ કર્તાએ સર્વ હક પોતાને સ્વાધિન રાખ્યા છે.)

અમદાવાદ-સાદાપુર વનભાળી વાકાલી પોળમા પ્રસિદ્ધ કર્તાએ
પોતાના " અન્યોદય " ગ્રંથમાં છાપેા

આગતિ ૩ છ.

પ્રત ૨૦૦૦

મંચન ૧૬૮૦

સને ૧૯૨૪

દ્વિમત ૩. ૦-૮-૦

૧૧૫૯૫

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ સંસ્થા
૧૯૮૬

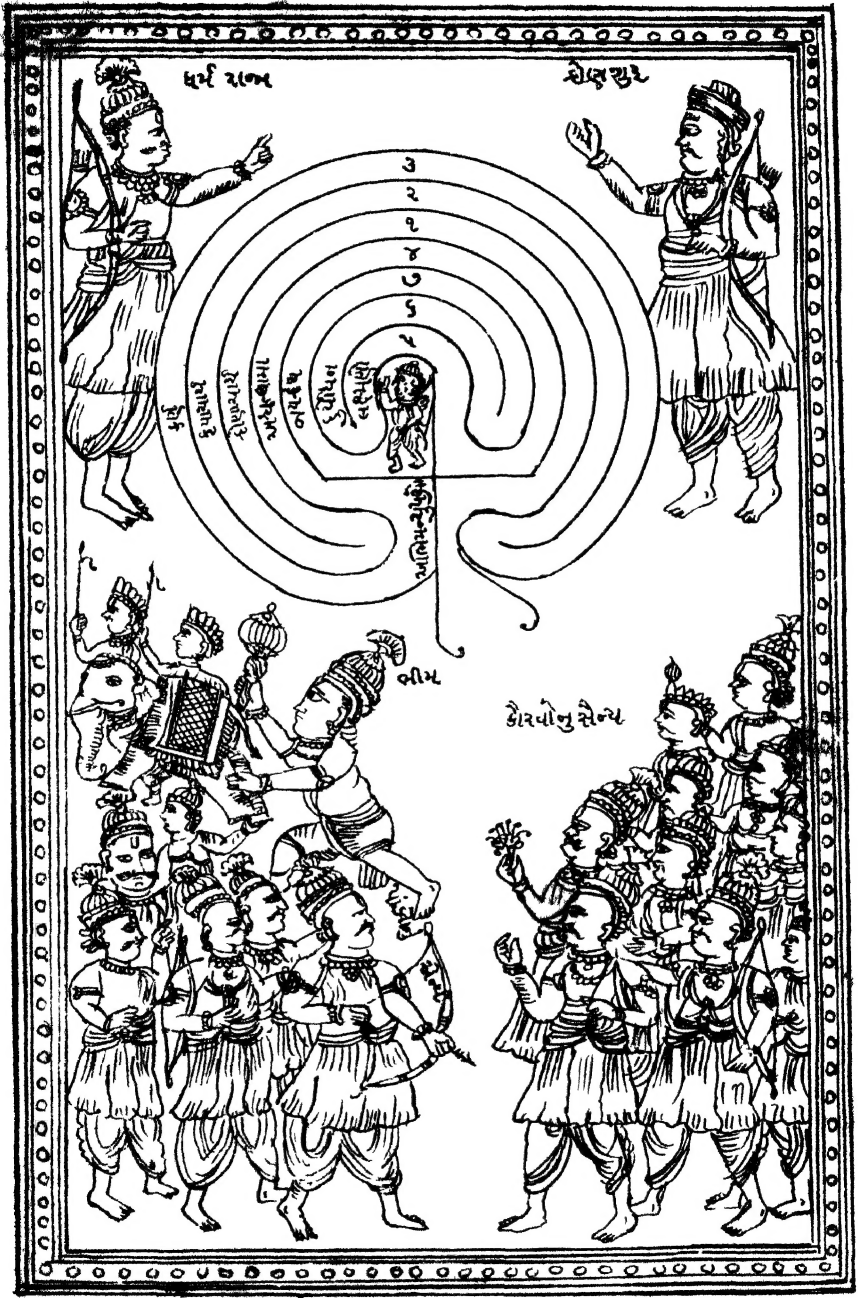
ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૧૪૮-૫ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ રૂઢિપ્રયોગો ચક્રવો

વિષય-૬-૧૪

અથ શ્રી

અભિમન્યુનો ચક્રાવો.

કંડવું ૧ હું—રાગ આશાવરી.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજય રાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહીમાય. ૧ અરબુન કૃષ્ણ બે ગયા પાતાળે, મારવા
તાડુકી હહીત; પૃથ્વીમાં રહ્યા કૌરવ પાંડવ, સૌ સૌની સેન્યા સહીત. ૨ તંબુમાં
આવી છત્રપતિ કહે, સુણો ગુરૂ મહારાજ; અરબુનજી ગયો પાતાળમાં તે,
લાગ મળ્યો ઠીક આજ. ૩ પારથ વિના જો કદી સ્થંભે, યુદ્ધનો આરંભ થાય;
જીતે એવો કોઈ નથી માટે, પાંડવ સેન્ય હણાય. ૪ તે માટે ગુરૂ કાલ સવારે,
યુદ્ધનો કરો આરંભ; ગુરૂ કહે કોટી બ્રહ્માંડ કાળે, ચક્રું નહિ રણસ્થંભ. ૫
પ્રતિજ્ઞા સ્થંભ કેરી લીધી છે, મેંતો આપો આપ; પારથ વિણ યુદ્ધ સ્થંભે કરું,
લાગે બ્રહ્મહત્યાદિક પાપ. ૬ દુર્યોધન કહે પાપ બધુંએ લઉં હું મારે માથે;
લાગ ફરીથી નહીં મળે આવો, શત્રુ હણો તમ હાથે. ૭ દ્રોણ કહે તું મથી
મરે સ્થંભે, મામલો નહીં મચાવું; તેમ છતાં હોય મરજી તારી તો, કોઠા
યુદ્ધ રચાવુ. ૮ છત્રપતિ કહે કેવું કોઠા યુદ્ધ, પહેલું મને સમજાવો; દ્રોણ કહે
એક સાત કોઠાનો, રચવો ગઠ ચક્રાવો. ૯ પહેલો કોઠો પાષાણનો, બીજો વજ્ર
તણો ઊર આણો; ત્રીજો ત્રાંબાનો ચોથો ચાંદીનો, પાંચમો કનક પ્રમાણો. ૧૦
છઠ્ઠો કોઠો સપ્ત ધાતુનો, સાતમો છાણ માટીનો; ગઠ ચક્રાવો એ સાત કોઠાનો,
યુદ્ધમાં ખરી ચાંદીનો. ૧૧ પહેલે કોઠે સો બીજો બસો, ત્રીજો ત્રણસેં દારો;
ચોથે ચારસે પાંચમે પાંચસે, છઠ્ઠામાં છસેં ધારો. ૧૨ સાતમે કોઠે સાતસેં દારો,
સદેહ ધરશો ન કોય, ધ્વજ પતાકા શિખર સરવે. એ પરમાણુ હોય. ૧૩
સાત કોઠામાં કેટલા ચોદા, તેનો કહું વિસ્તાર; પહેલે હજાર, બીજો બે હજાર;
ત્રીજો ત્રણ હજાર. ૧૪ દરેક કોઠે ચઢીયાતા ચોદા, અઠ્યાવીસ હજાર થાય. ૧૫
મોખરે મારથી ચોદ અકેકો, જરૂર રાખવો જોઈએ; આપણામાંથી અકેક
કોઠો, માથે રાખી હોય કોઈએ. ૧૬ તેમાંનો પહેલો પાષાણ કોઠો, તે તો રાખું
હું હું માથે; કૃપાચારજી કહે બીજો કોઠો, જીતવો મારે હાથે. ૧૭ અશ્વસ્થામા
કહે ત્રીજો મારો, ચોથો લીધો રાખ કરણે; દુર્યોધન કહે પાંચમો લીધો મેં,
નમાવા શત્રુને ચરણે. ૧૮ સભ્ય કહે છઠ્ઠો મારે માથે, બોલી વળ્યા મોટા ઘાંટે;

જ્યદ્રથ કહે કોઠા સાતમો તે તો, લીધો મેં શીર સાટે. ૧૯ એ પ્રમાણ સાત અતિ રથી, કોઠા લીધા માથે જ્યારે; દ્રોણ કહે કોઠા રચીશ હું તો, નક્કી કાલ સવારે. ૨૦ ઈંદ્રવ લોઠો વાત સાંભળી, પામ્યા ઘણો આનંદ; પાંડવને પછી પત્ર લખ્યો એક, મળી પ્રપંચીતું વૃંદ. ૨૧ શકુની મામાએ સલાહ આપી, પહેલું લખાવ્યું પાંડવ નામ; આંટી ઝરોઝર લખાવી અંદર, તરકટીયો એ તમામ. ૨૨ અરબુન વિણ યુદ્ધ બધું હતું તે, કેમ ગમે ભાઈ તમને; યુદ્ધ વિના તો ઘડી પલક એક, ગમતું નથી અહીં અમને. ૨૩ ગુરૂએ પ્રતિજ્ઞા કરી છે તેથી, સ્થંભે તો યુદ્ધ ન થાય; અકળામણ તેથી આવે અતિશે, યુદ્ધ વિના ના રહેવાય. ૨૪ તેટલા મારે મેં દ્રોણની પાસે, કોઠા રચાવ્યા છે સાત; અથ ઇતિ બધી કોઠા વ્યુહની, વિસ્તારીને લખી વાત. ૨૫ સ્થંભથી જુદા કોઠા રચ્યા એ, દીધું બધું દરશાવી; વહાણું વાયે યુદ્ધમાં આવજો, તમો સૌ સેન્યા ચલાવી. ૨૬ જો કદી યુદ્ધમાં નવ આવો તો, રંક જેવા તમો રાયા; ખરા ક્ષત્રાણીના બાળ નહીં તમે, જાણીશું લુંછીના જ્યા. ૨૭ યુદ્ધમાં આવો કે લુંછી જ્યા થાઓ, મુકી ના દેશે માપ; બેમાંથી વચન એક ન પાળો તો, બ્રહ્મ-હત્યાદીક પાપ. ૨૮ પત્ર લખી એવો મોકલી દીધો, સેવક સાથે ત્યાંય; પાંડવ સભામાં જઈને તે આપ્યો, ધર્મતણા કરમાંય. ૨૯ ધર્મ ધસીને પત્રજ વાંચ્યો, ભડકયા મન જુવાળ; કોઠા યુદ્ધનું નોતરું જાણી, પડી પેટમાં ફાળ. ૩૦ ધરમે પછી પત્રજ આપ્યો સહદેવજીને હસ્ત; વીરા વિચારી પત્ર વાંચ્યો સાંભળે સભા સમસ્ત. ૩૧ સહદેવે વાંચ્યો શરૂ કર્યો, સુણે આતુરતા બધો લોક; શબ્દ કોઠા યુદ્ધ કાને પડતાં, પ્રકટયો પુરણ શોક. ૩૨ જેવા લાગ્યા એક એકના સામુ, ત્યાં તો સભાના જન; એ યુદ્ધ કેવું ને કેમ થતું હશે, ગભરાયાં સૌનાં મન. ૩૩ ધરમરાજ ધૈર્ય તજીને, સભામાં થરથર ધ્રુજે; શોકના સાગરે સર્વ પડ્યા, એકે દિશ નવ સુજે. ૩૪ લીમ કહે ભાઈ કોઠા એ કેવા, વાવ્ય કે અંબરખાના; મારી મહાથી ભુકો કરૂં ભાગી, કોઠા હશે એ શાના. ૩૫ સહદેવ કહે વીરા કારમા કોઠા, તારી ગદાને ન ગાંઠે; અરબુન વિણ કોઈ કોઠા ન જાણે, એ ભણ્યો છે મુખ પાઠે. ૩૬ ધર્મ રાજ ધરણી સામુ, જોઈને ઝાઝુ વીમાસે; સાથે સભા ભારે શોક કરે છે, હવે વલે શી થાશે. ૩૭ ધર્મ કહે સુણ સહદેવ વીરા, અરબુન વિણ કોણ લાડશે; ઉપાય બતાવો નહીં તો મારે, વણ મોતે મરણ પડશે. ૩૮ અરેરે પાપીએ પ્રપંચ કાધો, વીરા વલે તો શી થાશે; હાનો કે નાનો ઉત્તર પત્રનો, હવે શી રીતે અપાશે. ૩૯ સહદેવ કહે સંતાપ ન કરશે, બીડું એક બનાવો; જાણુ હશે તે ઝડપી લેશે, સલામી મધ્ય મુકાવો. ૪૦ લેવે સમે બીડુ બાસક પાનનું, મેજ ઉપર મુકી દીધું; સભામાં સુચના આપી

પણ, એકએ તે નવ લીધું. ૪૧ એવામાં આવ્યા વન મએલા, ખોટરમચ્છ
અભેમાન; સભાના દ્વારની આમળ આવી, ઉભા બેઉ સંતાન. ૪૨ ખોટરમચ્છ
તો સભામાં આવી, બાપ પાસે બેસી ગયા; માનીતો છે તે માન મળ્યા વિના
અભિમન્યુ ઉભો રહ્યો. ૪૩ ધરમે દીડા જ્યારે માનનો ભોગી, ક્ષીમને સાન
બતાવી; માન મળ્યા વિના રીસાઈ જશે, ખોટો લાવો બોલાવી. ૪૪ ક્ષીમ કહે
બેટા પધારો અંદર, શું ઉભા માન ખાવા; મરણ વેળા માનશું માગો, સૌના
બેડા જીવ જાવા. ૪૫ અભિમન્યુ કહે કાકા મારા, કેમ હું માન ન માગું; તમ
સરીખા માથે જ્યાં સુધી ત્યાં સુધી કરીશ તાગુ. ૪૬ પણ કહો કેમ જીવ
જવા બેડા, એવું બોલ્યા તમે શાથી; ક્ષીમ કહે જીવ લે એવો પત્ર, આવ્યો
છે કૌરવમાંથી. ૪૭ અભિમન્યુ કહે બેઉ એ પત્ર, એમ કહી લીધો હાથ;
કોડા યુદ્ધની વાત વાંચી થણો, હરખાયા દીલ સાથ. ૪૮ કહેવા લાગ્યો સભામાં
સૌને, શોક કરો છો શા માર; કોડા યુદ્ધની વિધા હું જાણું અળગા કરોને
ઉચ્ચાર. ૪૯ એમ કહી પેલું બીડું પડેલું, ઝટ એ ઝડપી લીધું; જરૂર કોઠે હું
લઢવા જવાનો. કહી મુખમાં મુકી દીધું. ૫૦ પણ બીડું ખાતાં સાંભરી
આવ્યું કાકા છ કોડા હું ભણીયો; ભણતરમાં બાકી સાતમો કોઠો, નથી એનો
મુણ ગણીયો. ૫૧ ક્ષીમે જાણ્યું ભેડય વળશે ખોટો. બોલી ઉઠ્યો દીલ સાથે;
સાતમો કોઠો મને આવડે છે, જા તે કોઠો મારે માથે. ૫૨ ત્યારે શાખાશી સૌ
જાણ બોલ્યા, હરખાયા લોક તમામ; ધન્ય ધન્ય ધનંજયના સુત શુરા, ધન્ય
વીર તારી હામ. ૫૩ તરત તે વેળા સભાની મધ્યે, પુજ્યો અરજુન બાળ; વિ
ધવિધ વાજાંતા નાહની સાથે, પહેરાવી રણમાળ. ૫૪ અભિમન્યુ ત્યારે નમ-
ન કરીને, ત્યાંથી થયો તે વિદાય; સુભદ્રાના તંબુમાં આવ્યો, લાગ્યો માતાજીને
પાય. ૫૫ સુભદ્રાએ પુત્રને દેખી, આનંદ અદકો દેખાડ્યો; હુલાવી માથે હાથ
મુકીને, પોતાની પાસે બેસાડ્યો. ૫૬ વિશ્રામ-બેસાડ્યો બાળક કને, બો-
લ્યાં માત વચનરે; વ્યાસ મગન વાણી વદે, સુણો શ્રોતા જનરે. ૧

કડવું ૨ બું-રાગ કેદારો.

વળતા બોલીયા રે, ઝડપી વૈશમપાય વચન; સ્નેહે સાંભળો રે, રૂડા
જનમેજય રાજન. ૧ તંબુમાં તે વડે રે બેડાં સુભદ્રા સુત સાથ; કર ચુંબન
કરી રે, તેના અંગે ફેરવ્યો હાથ. ૨ હીડી હાલમાં રે, ક્યાંથી આવ્યા મુજ
સંતાન; આવું સભા થકી રે, એવું બોલ્યો અભેમાન. ૩ સુભદ્રા કહે રે, બેટા
કાળો મુજ વહેમ; હવડાં સભા માંહી રે, વાજાં અંધ પડ્યાં હતાં કેમ. ૪ અંધ

મડયા પછી રે, પાછાં વાગ્યાં આનંદભરે; કારણ તેહતું રે, મુજને સમજાવો સૌ
 પેર. ૫ વળી આ તમ તણું રે, પુજન કોણે કીધું ભાલ; કીધું કયાંથી થકી રે,
 આવું મુખડું લાલ ગુલાલ. ૬ રૂડા કંઠમાં રે, આ કોણે પહેરાવ્યા હાર; તે સૌ
 કહો મને રે, મારા લાડકડા કુમાર. ૭ વળતાં બોલીયો રે, અભિમન્યુ એમ
 વચન; પારથ ગયા પછી રે, સભામાં આવ્યું એક વિવન. ૮ દુઃખ દેવા ફરે રે,
 ફગલબાજ દુરીયોધન; નવતર જાતતું રે, એણે યુદ્ધ કર્યું ઉત્પન્ન. ૯ દ્રોણ ગુરુ
 કને રે, રચાવ્યા કપટે કોઠા સાત; માંડી મુખથી રે, માને સમજાવી સૌ વાત.
 ૧૦ તે કારણ થકી રે, પ્રગટ્યો શોક સભાની માંય; વાજાં વાગતા રે, તેથી
 બંધ પડ્યાં હતાં ત્યાંય. ૧૧ કોઠે જઈ લડે રે, અવો ચોદ્ધો ન મળે કોઇ; બેઠા
 બળ વિના રે, સામું એક એકના બેઠ. ૧૨ તકે હું ત્યાં ગયો રે, સુણી કોઠા
 યુદ્ધની વાત; તે તો યુદ્ધતું રે, મેં બીડું ઝડપ્યું મુજ માત. ૧૩ તે મુખ મેં
 ધર્યું રે, તેથી મુખ છે મારું લાલ; કોઠા જાતવા રે, યુદ્ધે હું ચડવાનો કાલ. ૧૪
 તેના કારણે રે મા મને આરોપી રણભાળ; આનંદ ઉપન્યો રે, તેથી વાગ્યાં
 વાંચ વિશાળ. ૧૫ સુભદ્રા સાંભળી રે, કહે છે હાંસી ન કરો બ્રાત; હું સમજી
 બધું રે, કહોને સાચે સાચી વાત. ૧૬ પુત્ર કહે માવડી રે, જીવું જરી ન જાણો
 આપ; જીવું જો કહું રે મુજને બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ૧૭ માતા સાંભળી રે, તે તો
 તર્ત ઢળી પડી ધણું; બની બે બાકળીરે, જાણે માથે આવ્યું મણું. ૧૮ છકેલા
 છોકરા રે, શું તું કરી બેઠો એ વૃદ્ધની વારતા રે, ત્યાં તારી ન પહોંચે
 હામ. ૧૯ નાખ્ય મુખ ધોઈને રે, વળી એ ફેંકી દે રણભાળ; બાળક બુદ્ધિમાં
 રે, યુદ્ધ એ ન ઘટે મારા બાળ. ૨૦ મા મુખને બીડતું રે, ખાધું મેં મીઠ્યા નહિ
 થાય; બ્રહ્માદીકથી રે, રોક્યો મુજને નહી રખાય. ૨૧ સુભદ્રા સાંભળી રે,
 કરવા લાગી ઝાઝો કલેશ; ઉઠી કળકળી રે, મારું નહી માને લવલેશ. ૨૨
 એવું જાણીને રે, સુત પાસેથી થઈ વીઠાય હૃદય શીશ કુટતી રે, આવી ધર્મ
 સભાની માંય. ૨૩ કર ઉંચા કરી રે, આવી ધર્મ સભાની માંય; એ જો
 બાપજીરે, મારે પેટ લગાડી દહાય. ૨૪ વૃદ્ધ વડીલ થઈ તમો રે, વીચાર્યું નહી કેમ
 દીલ સાથ; ભુલ ભારે કરી રે, બીડું દીધું બાળા હાથ. ૨૫ શીશુ સમજે નહી
 રે, બીડું ખાવાનું તે ખાય; તમ જેવા છતાં રે, શું એ અરબક યુદ્ધે જાય. ૨૬
 કર્મ ચોગે કરી રે, એનો બાપ મળે નહી ઘેર; ઘાટ ઠીક ગોઠવ્યો રે, એવું એના
 પર શું બેઠેર. ૨૭ જગીયા મોકલો રે, જેની ટકે યુદ્ધમાં જાત; કુંવર કોમળ
 અતિ રે, તેની થાય ઘડીમાં ઘાત. ૨૮ પારથ પુઠ્યથી રે, આજે જણાઈ આવ્યું
 ઝેર; મુજને માને નહી રે, એવો સમજાવ્યો શી પેર. ૨૯ મરાવો પુત્રનેરે, તેથી
 તાલક તમને થાય; કહી કેશ કંઠમાં રે, નાંખ્યા સુભદ્રાએ ત્યાંય. ૩૦ સભામાં

તે તકે રે, ધાડો ગભરાયો સૌ સાથ; ધર્મે ધ્રુજ કહ્યું રે, હાંહાં ભાઈ ઝાલો કોઈ
હાથ. ૩૧ પુત્રની પાસથી રે, સુભદ્રા ગઈ છે જે વાર; પાછળ પેરી છે રે, કુંતાએ
ત્યાં દ્રૌપદી નાર. ૩૨ તકે તે ઉછળી રે, ઝાલ્યા સુભદ્રાના હાથ; પાસ કેશ
કહાડીને રે, બાઈએ બળે ભીડાવી બાથ. ૩૩ ધોરીધર ધર્મ ત્યાં રે દેખી
સુભદ્રાનો ડોળ; થર થર ધ્રુજતા રે, જેનું ચીત ચડ્યુ ચગડોળ. ૩૪ પસ્તાવો
પામીયા રે, સુષ્ટી બાઈના બોલ તમામ; ખરેખર ના બનેરે, કુંજરનું ક્રીડીથી
કામ. ૩૫ હવે હું શું કરું, જોશી સહદેવ સુણ નરેશ; હઠીલો બાળ છે રે,
કોઈનું નહીં માને લવલેશ. ૩૬ માટે પુત્રનેરે, મારે કહેવું પડે ન કાંય; સુભદ્રા
તણું રે, સાથે સમાધાન મન થાય. ૩૭ તેવો હોય તો રે, પહેલો બતાવો કાંઈ
ઉપાય; શું કરવા થકારિ યુધ્ધે અભિમન્યુ ના જાય. ૩૮ સહદેવ કહે વીરા રે,
જે કદી આવે એની નાર; તેને દેખતાં રે, નહિ નીકળે એ તાંબુ બહાર. ૩૯
બંધુ બોલીયારે, વચમાં આડી રહી એક રાત; આવે શી રીતે રે, યુદ્ધે ચડવાનો
પરભાત. ૪૦ રૂડા રાયકારે, તેડાવો કહે છે સહદેવ; સાધન સાંઠનાં રે, તે તેડી
લાવે તતખેવ. ૪૧ સુષ્ટી વારતારે, શેવક તરત કર્યા તૈયાર; સૌ સમજાવીને
રે, પ્રેર્યા રણભુમિ મોઝાર. ૪૨ શેવકે સંચરી રે, ઢંઢેરો દીધો રણમાંય; સુષ્ટી
રાયકારે, ટોળેટોળાં આવ્યાં ત્યાંય. ૪૩ તેમાંથી તારવીરે, ખરા બોળી કહાડ્યા
જણ ચાર; રાજે કાજલોરે, રૂષો રત્નો તેણી વાર. ૪૪ તેડી લાવીને રે, ઉભા
રાખ્યા સભાની બહાર; શેવક સંચરીરે, સભામાં ક્રીધા સમાચાર. ૪૫ તરત
હુકમ કર્યો રે, ધર્મે રાખી હૃદયે ધીર; સભામાં રાયકા રે, મોકલો વારા ફરતી
વીર. ૪૬ વિશ્રામ-ત્રારા ફરતી મોકલો, રાયકા આણે કામરે; વ્યાસ મગન
વાણી વઢે, શ્રોતા સુણો તમામ રે. ૨

કડવું ૩ જું-રાગ સોરઠ.

વૈશમપાયન એણી પેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજય રાય રે; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું, રાયકા તણો મહીમાયરે. ૧ પહેલો રાયકો રાજે ચાલ્યો, ઉભો
સભામાં આવી રે; હે હે રાજા હું કામ પડ્યું માડું, બોલ્યો શીશ નમાવીરે.
૨ ધરમ રાજા કહે છે જાણ્યો, વિરાટ નગરે અત્યારે રે; ઓત્રા વહુને તેડીને તમે,
કહો ભાઈ આવો ક્યારે રે. ૪ રાજા થઈ રાજે રાયકો બોલ્યો હું જાઉં અત્યારે
રે, ઓત્રાબાઈને તેડીને આવું ચોથે દહાડે સવારે રે. ૪ સુષ્ટી સુભદ્રાને રીસ
ચઢી કહ્યું. કાળા મોંના ક્યાં આવ્યો રે; મારા રડ્યા તારું કામ નથી કહી બારણે
કહી મુકાવ્યો રે. ૫ બીજે રાયકો કાજે આવ્યો, ઉભો સભાની માંય રે; હે હે
રાજા હું કામ પડ્યું માડું, કહીને લાગ્યો પાય રે. ૬ ધર્મરાજા કહે છે અત્યારે,

વિરાટ નગરે જાવો રે, ઓત્રાવહુને તેડીને તમે કહો ભાઈ ક્યારે આવો રે. ૭ કાંત્રે રાયકો ખોંખાશી બોલ્યો, હું જાઉં અત્યારે રે; ઓત્રાબાઈને તેડીને આવું, મીઠો દહાડે સવારે રે. ૮ સુભદ્રાને શોક થયો કહ્યું, આવ્યો અભાગી ક્યાંથી રે, પાપી પીટ્યા તારું કામ નથી કહી, કહાડી મુકાવ્યો ત્યાંથી રે. ૯ ત્રીજે રાયકો રૂપો આવી, ઉભો નભાવી શીશ રે; હે હે રાજા હું કામ પડ્યું માફ, કહોને આણે દીશ રે. ૧૦ ધર્મરાજ કહે છે જાવો, વિરાટ નગરે અત્યારે, ઓત્રાવહુને તેડીને તમે, કહો ભાઈ આવો ક્યારે. ૧૧ રૂપો રાયકો ગાજીને બોલ્યો, હું જાઉં અત્યારે; ઓત્રાબાઈને તેડીને આવું, બીજો દહાડે સવારે રે. ૧૨ ખેદ થયો સુણી સુભદ્રાને, ક્રીધો તિરસ્કાર રે; જા જા તારું કામ નથી કહી, કહાડી મુકાવ્યો બહાર રે. ૧૩ ચોથો રાયકો રતનો ચાલ્યો, એનું શું રે વખાણું રૂપ રે; ડાળથી એવો દીસે હશે જાણે, કોઈ નગરનો ભુપ રે. ૧૪ મેરાડી મોળીયું માથે બાંધેલું, વાકો રાખ્યો છે અંબોડો રે; પગમાં સોનાનો પહેરેલો તોડા, જેનો મળે નહિ બેડો રે. ૧૫ કસકસાવી જામો પહેર્યો છે, લીસો પહેર્યો છે સુરવાળરે; ઢળકતી ઢાલ અસી કસી બાંધી, ચાલે લટકતી ચાલ રે. ૧૬ રૂપેરી હુક્કા હાથમાં ઝાલ્યો, ઘાલી કેડે કટાર રે; ગડાકુ તમાકુ પીનો ચાલ્યો, ભાલો કર મોઝાર રે. ૧૭ ફાંકડી દીસે તાંકડી મુછો, આંખ પાંખ અળીયાળીરે; સીંહલકો જ્યારે આવ્યો સભામાં, ભુપતિ ભડક્યા ભાળી રે. ૧૮ વાંકો વળી કર લાંબો કરી ત્યાં, રાયકે કર્યો જુહાર રે; હે હે રાજા હું કામ પડ્યું માફ, શેવક છે તૈયાર રે. ૧૯ ત્યારે સભા સુભદ્રા હરખ્યાં, હરખ્યા રાજા ધર્મ રે; કામ કરે એવો આ કોઈ દીસે, પરાક્રમી પુરૂષ પર્મ રે. ૨૦ ધર્મ રાજા ધરીને બોલ્યો, વીરા તતખર થાવો રે વિરાટ નગરેથી ઓત્રાવહુ તેડી, કહો તમે ક્યારે આવો રે. ૨૧ હૃદયથી રૂડો રતનો બોલ્યો, હું અત્યારે જાવું રે; ઓત્રાબાઈને તેડીને કાલે, સુર્ય ઉદય થાતાં આવું રે. ૨૨ સુણી સુભદ્રાને હરખ થયો, કાઢી આપ્યો એકાવળ હાર રે; વિરાટ નગરે વીરા પધારો, હવે કરો નહિ વાર રે. ૨૩ ત્યારે સ્નાયે હાર હતો તે, પાછો આપ્યો તેણે કામ રે; કામ કર્યો વિના હરામના હું, ખહેલા નથી લેતો હામ રે. ૨૪ કામ કરી તારું આવું ત્યારે, આપજો હામ ને મામ રે; તમો હજી મને નથી આજખતાં, રૂડો રતનો માફ નામ રે. ૨૫ સોજસે સાંઢેરું ઘેર છે મારે, તે તો બધી રહે છે ભેગી રે; જુદી રાખું છું બે જીવન જાણી, મન ને પવન વેગી રે. ૨૬ ઉલાળુ તો આકાશે જાયે જે પાણી પીએ પાતાળ રે; નાગરવેલનો ચારો ચરે જેની, રૂપામાતા રખવાળ રે. ૨૭ અહર એ તો ઉડ્યા કરે ભુમિ, ચરણ મુકતાં ચમકે રે; જગમાં તો બેડા નથી જેની, કેટ ધુધરમાળ ધમકે રે. ૨૮ તેમાંની મુરી સાંઢણી ચઢીને, હું તો અત્યારે

જાણું રે; સુર્ય ઉદય થતાં પહેલાં જાળેની, જરૂર અહીંયાં આવું રે રક્ત ગણકું
તમાકું સુખકું અમલ, જોઈશે વાટમાં મારે રે; સાંઢણી લઈને આવતાં પહેલું,
તેમાર કરવું તમારે રે. ૩૦ એમ કહીને રહેકાણે આવ્યો સાંઢણી ઘાડી જે વારે
રે, થનનક થનનક તે રે ઠેકાણે, કરવા લાગી થેઈકારરે. ૩૧ પવનવેગીનું
પલાણુ કરીને, આવ્યો સભામાં ચાલી રે; કહ્યા પ્રમાણે સુભદ્રાએ, વાટની
વસ્તુઓ આવી રે. ૩૨ પત્ર લખી એક વૈરાટરાયનો, આપી દીધો તતકાળરે;
બીના લખી કહી વાર ન કરશો, મોકલી દેજ્યો બાળ રે. ૩૩ સુભદ્રા કહે રાયકા
વીરા, વહેલા વળજ્યો વિચારીરે; રેશમની દોર રતને ખેંચી પછી, સાંઢણીને
હલકારી રે. ૩૪ સુર સપાટે જોર ઝપાટે, વેગમાં થઈ વિદાય રે; વિરાટ નગરે
તો ઓત્રા સુદૃષ્ટા, મુઠ રહ્યાં ભોવન માંધરે ૩૫ તે સમયે સ્વમ ઓત્રાને
આવ્યાં, ઝબકી ઓચિંતી જાગી રે; ઓ મા ઓ મા કહી બાઝી પડી રડી,
સ્વમ કહેવા લાગી રે. ૩૬ વિશ્રામ-લાગી કહેવા સ્વમ ત્યાં, વૈરાટ કેરી તન
રે; વ્યાસ મગન વાણી વઢે, સુષો શ્રોતા જન રે. ૩૭

કડવું ૪ થું.—રાગ મહાર.

સ્વમ આવ્યું પહેલા ચોઘડીયાની રાતે, હું ને મારો સ્વામી ગયાં મહા-
વનમાં જાતે; નદી આવી એક નૌકામાં બેઠાં બે સંગાથે, અઘોર સ્વમ આવ્યું
રે રે રે હો, સાંભળ મારી માવડીરે. ટેક. ઓ મા મા રૂ પુરવેનું પાતક ત્યાં તો
જાગ્યું, મધ્ય નદીમાં નૌકા એ ભડાક દઈને જાગ્યું; જળમાં જીવણુ ડુબ્યા મા રૂ
લલાટ શે ના લાગ્યું, અઘોર સ્વમ આવ્યું રે ૧ મને સીંદુર સેંથો પાડી
પહેવરાવી સુંદીર સાડી, સૌ શણગાર સન્નવી મને લોક થોકમાં કહાડી; એ લુટી
લીધી મારી બધી હેવાતણુની વાડી. અઘોર સ્વમ આવ્યું રે ૨ માતા કહે છે
ઓરે બેઠા રહે તું તો છાની, જરૂર તારી રક્ષા કરશે મા આવ લવાની; સ્વમમાં
જે દીઠું તે જીઠું લેજે માની; સ્વમ હોય ન સાચું રે રે રે હો, સાંભળ ડાહી
દીકરી રે. ટેક. સ્વમ તારાં પડને કોઈ જીંડી રાંડના પેટ, સ્વમ તારાં પડને
કોઈ સમુદ્ર કેરા બેટે; સ્વમ તારાં પડને કોઈ ધરમી જનથી છેટે. સ્વમ હોય
ન સાચું રે ૧ વિશ્રામ-એમ કહી શીર કર દઈ, સુવાડી કુમાર રે; પણ
પાછી ઝબકી ઉઠી બોલી બીજી વાર રે. ૪

કડવું ૫ મું.—રાગ ઉપરનો.

સ્વમ આવ્યું બીજા ચોઘડીયાની રાતે, હું ને મારો સ્વામી ગયાં મહા-
વનમાં જાતે; ઝાડ મુકામાં બેઠાં ત્યાં બેઉ જણાં સંગાથે. અઘોર સ્વમ આવ્યું
રે ૧ જે મા મારા પુરવેનાં પાતકમાં નહીં આમી, દવ બળતો એક આવ્યો

તેમાં ભગી ગયા મુજ સ્વામી; એ દુઃખ મરણનું દેખી હું પસ્તાવો બહુ પામી. અધાર સ્વપ્ન આવ્યું રે૦ ૨ મને સીંદુર સેંથો પાડી પહેરાવી સુંદીર સાડી, સૌ શણગાર સજ્જતી મને લોક થોકમાં કહાડી, એ લુટી લીધી મારી હેવાત-તણની વાડી. અધાર સ્વપ્ન આવ્યું રે૦ ૩ માતા કહે છે ઓરે બેઠા તું તો રહે છાની; જરૂર તારી રક્ષા કરશે મા આઘ ભવાની; સ્વપ્નમાં જે દીકું તે જીકું લેજે માની. સ્વપ્ન હોય ન સાચું રે૦ ૧ સ્વપ્ન તારાં પડજે કોઈ પાપી જનને માથે, સ્વપ્ન તારાં પડજે કોઈ કરપીજનને હાથે; સ્વપ્ન તારાં પડજે કોઈ અધરમી સંગાથે. સ્વપ્ન હોય ન સાચું રે૦ ૨ વિશ્રામ-એમ કહી શીર કર દઈ, સુવાડી કુમાર રે; પણ પાછી ઝબકી ઉઠી, બોલી ત્રીજી વાર રે. ૫

કડવું ૬ હું—રાગ ઉપરનો.

સ્વપ્ન આવ્યું ત્રીજી ચોઘડીયાની રાતે, મેં તો જોયા તારા જમાત્ર કેવા બંતે; ભુતના ભાઈના જેવા ભુત ભેરવની સંગાથે. અધાર સ્વપ્ન આવ્યું રે૦ ૧ પાડા ઉપર બેઠા દીડા કાજળથી કાળા, લોહાના શણગારો અંગે રૂધિર ઓઘરાળા; કંઠની અંદર પહેરી મનુષ્ય મુસ્તકની માળા. અધાર સ્વપ્ન આવ્યું રે૦ ૨ માથે બળતી સમડી, દેખતાં તે મહમાતા, કરમાં ઠીમડુ આવી ખીર ખાંડ રોટલી ખાતા, ચુરલ વંતર સાથે દક્ષિણ દીશામાં બતા. અધાર સ્વપ્ન આવ્યું રે૦ ૩ માતા કહે છે ઓરે બેઠા તું તો રહે છાની, જરૂર તારી રક્ષા કરશે મા આઘ ભવાની; સ્વપ્નમાં જે દીકું તે જીકું લેજે માની. સ્વપ્ન હોય ન સાચું રે૦ ૧ સ્વપ્ન તારાં પડજે કોઈ વ્યભિચારી નરમાં, સ્વપ્ન તારાં પડજે કોઈ કસાઈ કેરા ધરમાં; સ્વપ્ન તારાં પડજે કોઈ ચોર જનોના કરમાં. સ્વપ્ન હોય ન સાચું રે૦ ૨ વિશ્રામ-એમ કહી શીર કર દઈ, સુવાડી કુમાર રે; પણ પાછી ભગી ઉઠી, બોલી ચોથી વાર રે. ૧

કડવું ૭ મું—રાગ ઉપરનો.

સ્વપ્ન આવ્યું ચોથા ચોઘડીયાની રાતે, જરૂર મેં તો જોયું નિદર્યં ભુમિ-માં બંતે; ગયા પાતાળે પારથ છે શામળીયો સંગાથે. અધાર સ્વપ્ન આવ્યું રે૦ ૧ કૌરવ લોકો કપટી એ પાંડવ પાછળ પડીયા; પારથની પુઠ તાકી, દ્રોણે ત્યાં કોઠા રચીયા બીકું મુજ પતિએ લીધું એ યુદ્ધના થઈ લાલચીયા. અધાર સ્વપ્ન આવ્યું રે૦ ૨ કોઠા જીતવા બંશે મુજ પતિ એ વાતે વહાણે, તેથી મુજને સાસુ તેડાવે તે સાડ એક રાયકો આવે છે મારે આણે. અધાર સ્વપ્ન આવ્યું રે૦ ૩ માતા કહે છે ઓરે બેઠા તું તો રહે છાની, જરૂર તારી રક્ષા કરશે મા આઘ ભવાની; સ્વપ્નમાં જે દીકું તે જીકું લેજે માની. સ્વપ્ન હોય

ન સાચું રે૦ ૧ સ્વપ્નાનું દીઠેલું ઉપજે ન સાચું ક્યાંયે, મન ચિંતવ્યુ કદી કાળે
કોઇનું પણ સિદ્ધ ન થાયે; જળથી ઉતરે માખણ તો લુપ્ત કે કોણ ખાયે. સ્વપ્ન
હોય ન સાચું રે૦ ૨ વિશ્રામ-સ્વપ્ન સાચાં હોય નહિ, મુકી દે ઉતપાત રે;
સુદ્રષ્ટ્યા કહે દીકરી, મુણ સ્વપ્નની વાતરે. ૭

કડવું ૮ મું-રાગ ઉપરનો.

સ્વપ્નમાં એક નિરધન તે ધન પામ્યો બહુ ભારે, દેશ વિદેશે હુંડીયો
ફરવા લાગી તે વારે; હજારો ઘેર ગુમાસ્તા કરતા જેમાં ઉધારે. સ્વપ્ન હોય ન૦
૧ એણે જાણ્યું મનમાં તપાસુ મીલકત થોડી, ઓચિંતાનો ઉઠી બેવા ગયો
ઘરમાં દોડી; પેટી પટારા બેયા પણ દીડી નહીં એક કોડી. સ્વપ્ન હોય ન સાચું
૨ સ્વપ્નમાં એક અપંગને પગ મળ્યા મદ ચડીયો, ઓચિંતાનો ઉઠી એ ગયો
કાઠવા હડીયો; પૃથ્વી ઉપર પડીયો અંગે વાગ્યું બહુ રડીયો. સ્વપ્ન હોય ન૦ ૩
સ્વપ્નમાં એક મુંગો તે ભણ્યો વેદની વાણી, જાગ્યો ઝટ ખીચારો એ ગયો
બોલવા તાણી; મુખે ના બોલાયું પાંપણમાં લાવ્યો પાણી. સ્વપ્ન હોય ન૦ ૪
સ્વપ્નમાં શુભ મળીયો એક પુત્ર વાંઝીયા જનને, પારણીયામાં પહોડયો આનંદ
થયો અતિ મનને; જાગી ઉઠી બેયું તો દેખે કોના તનને. સ્વપ્ન હોય ન સાચું
૫ સ્વપ્નમાં એક કુંવારો કન્યા પરણ્યો બહુ, એના મનમાં આવ્યું બોલાવીને
કાંઈ કહું; જાગી જાય બોલાવા તો દીડી બાપની વહુ. સ્વપ્ન હોય ન સાચું ૬

વિશ્રામ-સ્વપ્ન કોઈ સાચાં નહીં, ઓરે મુજ કુમાર રે; મા દીકરી વાતે
વળ્યાં, રાત્રીમાં તે વાર રે. ૮

કડવું ૯ મું-રાગ આશાવરી.

વૈશમપાયે એણી પેર બોલ્યા, મુણ જનમેજય રાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું ચકાવાનો મહીમાય. ૧ મા દીકરી એમ વાતે વળ્યાં છે, સાચા
જુઠાં કાળે; તેજ સમયમાં રાયકે આવી, ભાલો ભોંક્યો દરવાજે. ૨ રત્ને કહું
ઓ દરવાન વીરા, દરવાજે ઉઘાડી દેને; ઓત્રાબાઘને આંણે આવ્યો, સમજાવ્યું
સૌ તેને. ૩ દરવાન કહે ભાઈ દરવાજાની, કુચીયો છે દરબાર; તે લઈને હું
હવડાં આવું, ઉભા રહો એટલી વાર. ૪ રત્નાએ જાણ્યું વાર થવાની, મારે
જવું ચડીયોટ, લગામ ખેંચી કે સાંઢણી ઉછળી, કુદી પડી ચટ કોટ. ૫ દરવાન
દેખી વિસ્મય પામ્યો, રાયકો આવ્યો તે વાર; દોઢ પહોરની રાત્રી સમયે;
આવી પહોંચ્યો દરબાર. ૬ સાંઢણીને ત્યાં ઉભી રાખી, ટોંકા કર્યા બે ચાર;
શબ્દ મુણીને મા દીકરી ત્યાં, ઓચિંતાં આવ્યાં બહાર. ૭ સુદ્રષ્ટ્યાએ સાંઢણી
દીડી, પડી પેટમાં ફાળ; કો ભાઈ તમે ક્યાંથી આવ્યા એમ, બોલી ઉઠી તે

આળ. ૮ રત્નો કહે રણુભિથી આવ્યો, ઓત્રાખાઈને આણે; સુદ્રષ્ટા તો સાંભળતાં પડી, મુરછામાં તે ઢેકાણે ૯ રત્નાએ તવ પત્ર હતો તે, આપ્યો ઓત્રાને હાથે; ખાઈ તમે હવે વાર ન કરશો, ચાલો ઝટ મારી સાથે. ૧૦ ઓત્રા કહે જરા ઉભો રહે વીરા, લાગું હું તારે પાય; એમ કહી પછી મુરછામાંથી, માતાને ઉઠાડી ત્યાંય. ૧૧ ઓ મા માઈ નહોતી માનતી, પણ બે રાયકો આવ્યો; એમ કહીને પત્ર પિતાનો, બધો વાંચી સંભળાવ્યો. ૧૨ સુદ્રષ્ટા સુણી રડવા લાગી, એતો અતિશે દુઝે; કેમ કહું હવે દીકરી મારી, દિશા એકે નવ મુજે. ૧૩ ઓત્રા કહે મા શોક તજી મને, વહેલી કરો વિદાય; યુદ્ધે જતાં પહેલાં શોકું પતિ, તો તો ભણું કાંક થાય. ૧૪ સુદ્રષ્ટા કહે પર પુરૂષની, સાથે ના મોકલાય; કનકની પેટીથી બેટી તું મોંઘી મારાથી નવ સોંપાય. ૧૫ ઓત્રા કહે મા રાયકો રૂડો, રૂડી દીસે એની જાત; ભરોંસા વિના મધ્ય નિશા સમે, ના મોકલે મુજ તાત. ૧૬ ધર્મ સરીખાયે મોકલ્યો તેમાં, શીઠ ધરે છે તું વહેમ; આડી ને અવળી વાતો કરી મને, બાંનાં બતાવે છે કેમ. ૧૭ રાયકો રૂડો મુજ પિતાની પેઠે, રક્ષણ માઈ તે કરશે; વખત વીતે છે માટે વળાવો, તો યુદ્ધ જાતો ઉભરશે. ૧૮ સુદ્રષ્ટા કહે સાસરવાસો, હજી કીધો નથી તારો; તે વિણ મોકલું કેવી રીતે હું ધરમાં નથી ગવારો. ૧૯ ઓત્રા કહે મા જગમાં જીવતો, જમાઈ રહેશે બે તારો; તો તો એવા સાસરવાસા, કરજે તું તો હજારો. ૨૦ ભુષણ માટે ભરથાર મારો, શીઠ તજવે છે માડી; મુખ માનુનિયો માફક તું તો, છેક શું થાય છે આડી. ૨૧ ધર્મ નીતિ નથી જાણતી, નથી વખત વિચારતી માત; તેડુ આવે તવ પુત્રી વળાવે, સપુત તે માત તાત. ૨૨ પુત્રીને સાસરવાસે જાતાં, માત પિતા રોકે જેહ; પીયર રાખવા યત્ન કરે એ, ચંડાળ જાણવાં તેહ. ૨૩ માયા ચડાવી લાડ લડાવે, વહાલી જે કરે કુમારી; સ્વસુરનું ધર જેહ તજવે, તે નક તણાં અધિકારી. ૨૪ સામા સામી વ્હેર વેવાઈયોને, કોઈ પણ કારણે થાય; તેથી રોકે જે પુત્રીને ધરમાં, ધિક્ક એ માત પિતાય. ૨૫ પોતાને માટે માત પિતા બે, પુત્રીનો મનખો બગાડે; ધિક્કાર છે તેવાં માત પિતાને, કાપવાં બેઠાંએ કુહાડે. ૨૬ અરે ઓ માડી તું જાણતાં છતાં, કેમ કરેછે અન્યાય; વાતો કરતાં વખત વીતે છે, માટે કરો મા વિદાય. ૨૭ વિશ્રામ-વિદાય કરો મા મુજને, વખત વિચારી આજરે; વ્યાસ મગન વાણી વદે, જગમાં રહેશે લાજરે. ૬

કડવું ૧૦ મું—રાગ કેદારો.

વળતાં બોલીયા રે, રૂપ વૈશમપાયે વચન; સ્નેહે સાંભળો રે, રૂડા જન-મેજય રાજન. ૧ સુદ્રષ્ટા સુણી રે, કરવા લાગી ક્લેશ અપાર; ઉઠાડ્યો તે તકે રે, સૂતેલો છે જે રાજકુમાર. ૨ મારા દીકરારે, બેનના સાસરવાસ માટ; બધે

નમ્રમાં રે, લોવો વેપારી પુર પાટ. ૩ સેવક લેઇને રે, સુણી હાટે ગયો ચડી
 ચોટ, સૌ વેપારીને રે, તેડી લાવ્યો દોટાદોટ. ૪ આંખો ચોળતારે, ડાશીડા સૌ
 આવ્યા ત્યાંય; અડધા ઉંઘમાં રે, માલ લઇ બેઠા માળની માંય. ૫ સુદ્રણ્યા
 કહે રે, સુણો સરૈયા મુજ વાત, કુમકુમ કાઢીનેરે, આપો બેનને ઉત્તમ જાત.
 ૬ સરૈયા સરૂપચંદ્ર રે, કુમકુમ ગયો કાઢવા બેશ; ખોલ્યો ડાબડો રે કરમે
 નીકળી કાળી મેંશ. ૭ સુદ્રણ્યા કળકળીરે, ધપ્પા માર્યા ત્યાં બે ચાર; મુખ
 મારા રડ્યા રે, કહીને કહાડી મેલ્યો બહાર. ૮ ઓત્રા કહે માવડી રે, કરે શીઠ
 રંકની ઉપર રોશ; વાંક એનો નથી રે, એ તો મારા કર્મનાં દોષ. ૯ સુદ્રણ્યા
 કહે રે, ચુડધર વીરા તમે ચતુર; કાઠો ચુડો રૂડો રે, દેખી હરખે બેનનું ઉર.
 ૧૦ ચુડધર ચતુરચંદ્ર રે, ચુડો બેશ કાઢવા જાય; કાળું મુઠીયું રે, કરમે આવ્યું
 ત્યાં કરમાંય. ૧૧ માતા કળકળીરે, ધપ્પા માર્યા ત્યાં બે ચાર; મુખ
 મારા રડ્યા રે, કહીને કહાડી મેલ્યો બહાર. ૧૨ ઓત્રા ત્યાં કહે રે શીઠ કરે તેના પર
 રીસ; વાંક એનો નથી રે ભુડું માડી મુજ ભવિષ્ય. ૧૩ સુદ્રણ્યા કહે રે કાપ-
 ડીયા વીર કપુરચંદ્ર; કાપડ કાઢને રે, દેખી ઉપજે ઉર આનંદ. ૧૪ કપુરચંદ્ર
 ત્યાં રે, કાપડ જાય કાઢવા બેશ; ગજકણ નીકળ્યું રે, કરમે તે તો કાળું મેંશ.
 ૧૫ રાણી રૂઠીયાં રે, માર્યા ધપ્પા ત્યાં બે ચાર; શત્રુ વહેપારીયા રે, કહીને કહાડી
 મેલ્યો બહાર. ૧૬ સુદ્રણ્યા કહે રે, રાખો વેપારીને બધ; કાંઈ લેવું નથી રે,
 આવ્યા એ તો થઇને અંધ. ૧૭ અધરમી આવીયા રે, સરવે સંપ કરી આ
 ડામ; ખોટું લાવીયા રે, શત્રુ પરભવનાજ તમામ. ૧૮ કીયા જન્મનું રે, વેપારીએ
 વાળ્યું વેર; અપશુકન કર્યા રે, જીવતા કોઈ ન જાશે ઘેર. ૧૯ તવ પુત્રી કહે
 રે, માડી વેપારી સૌ રાંક; દોષ કોઇનો નથી રે, દીસે મારા કર્મનાં વાંક. ૨૦
 ભાવી જે હશે રે, તેવું થાવાનું તે થાય; બ્રહ્માદિકનો રે, જેમાં નવ ચાલે ઉપાય
 ૨૧ પુર્વે કર્મથી રે, મારા જન્મ ગયા બે સાત; મુખ સ્વપ્ને નથી રે, માતા માન
 ખરી મુજ વાત. ૨૨ સાતે જન્મથી રે મારે ચાલ્યું આવ્યું દુઃખ; એકે જન્મમાં
 રે, પતિનું મળી ન બેયું મુખ. ૨૩ છ જન્મો ગયા રે, તેમાં ઉપન્યો ઝાઝો
 કલેશ, જન્મ આ સાતમો રે, કયાંથી મુખ મળે મા લેશ. ૨૪ માટે માવડી રે,
 મુજને વહેલી કરો વિદાય; વહાણું વહી જશે રે, મેળો મુજ પતિનો નહિ થાય.
 ૨૫ બે હું જઘશ તો રે, તે નહિ નીકળે તંબુ બહાર; વહેલી મોકલો રે, માડી
 શીઠ કરો છો વાર. ૨૬ વખત વીતી જશે રે, ચડશે યુદ્ધે રાજ સુરેશ; વાળ્યો
 નહિ વળે રે, હઠીલો દીસે એજ નરેશ. ૨૭ સુદ્રણ્યા સુણી રે, પાડે આંસુડાંની
 ધાર; બેઠા મોકલું રે, હાવે કંઈ નહિ કંઈ વાર. ૨૮ આ કંસારના રે, બેઠા
 જમતી જ બે ઘાસ; હઠ એ જાણીને રે, જમવા બેડી પુત્રી પાસ. ૨૯ સુદ્રણ્યા

કહે રે, કેવા જન્મ ગયા તુજ સાત; માંડી મુજને રે, બેટા કહી સંભળાવો વાત. ૩૦ ઓત્રા હરખડી રે, માતા એ શું બોલી વાણ; વખત નહિ વાતનો રે, જનેતા શું નથી તુજને જાણ. ૩૧ કહીશ હું કે સમે રે અત્યારે રહેવા લો એ વાત; રત્નો રાયકો રે ખાલી ખોટી થાય મુજ માત. ૩૨ જરી માન્યું નહિ રે, માએ કીધો બેર જીલમ; જન્મ કહ્યા વિના રે, નહિ જાવા હઉં મારા સમ. ૩૩ ઓત્રાને થયો રે, ઝાઝો અંતરમાં ઉત્પાત; સાંભળ માવડી રે, જલ્દી મારા જન્મની વાત. ૩૪ વિશ્રામ-વાત માત મુજ જન્મની, સાંભળ કહે કુમાર રે; વ્યાસ મગન તે વર્ણવે, ઓત્રાના અવતાર રે. ૧૦

કડવું ૧૧ મું-રાગ શિક્ષા શાશુને. એ.

મારા પેલા જન્મ કેરી વાત રે, સુણ મુજ માવડી રે. એ ટેક. પહેલા અવતારે અવતરી હું, માળવ દેશ મુલતાનજી; હું તો રાજને ધેર કુંવરી જન્મી, એ તો બ્રાહ્મણનો સંતાનરે. સુણ ૧ બ્રાહ્મણ ધરનો ગૃહસ્થ હતો વળી હતો વિદ્વાન વિશેષજી; મારા આપની સભામાં આવી, કથા એ વાંચતો હમેશરે. સુણ ૨ તે રે બ્રાહ્મણપર મોહ મને લાગ્યો, ત્યારે મેં કહાવ્યું વચનજી; મહારાજ મુજ ઈચ્છા છે એવી, કરો મુજ સાથે લગન રે. સુણ ૩ ત્યારે બ્રાહ્મણે સદેશો કહાવ્યો, ખોટાં ન કરીએ ચેનજી; હું તો તમારો ધર્મનો ભાઈ તમે, મારાં ધર્મનાં બેન રે. સુણ ૪ ત્યારે મેં મારા આપને કહ્યું મા, મોટે ચડી આપો આપજી; પરણું તો બ્રાહ્મણને પરણું, બીજા મારા ભાઈ આપરે. સુણ ૫ માટે મા મુજ પિતાએ તેને, વાત બધી વરણાવીજી; માન્યું નહિ ત્યારે બળાત્કારે; તેની સાથે પરણાવીરે. સુણ ૬ જુદો મહેલ પછી અમને આપ્યો, રૂડો રહેવા માટેજી; પણ માડી મુજ કંથજી તો ત્યાં, રહેતા ઉર ઉચારે. સુણ ૭ મુજ રાંધેલી રસોઈ જમે નહિ, આપ્યું પીએ નહિ પાણીજી; એકલશ્રંગી જોવા એ તો, મુજથી વઢે નહિ વાણી. સુણ ૮ ઘણા દિવસ અપવાસ કરી બહુ, કષ્ટ કાયામાં વેઠેજી; એવામાં કાંઈ કારણસર હું, મહેલથી ઉતરી હેઠે. સુણ ૯ મારાથી અકળાઈ ગયેલો, નાંખતો રોજ નિસાસોજી; લાગ મળ્યો તે માટે તેણે, ઘાલ્યો મળામાં ફાંસો. સુણ ૧૦ જ્યારે આવી ત્યારે બેયા મેંતો મુવેલા મુજ સ્વામીજી; તે દેખીને માતાજી હું, દુઃખ અતિશે પામી. સુણ ૧૧ મુજ માટે એ મુવા તેથી, મેં પણ ફાંસો લીધોજી; મેં એ રીતે પતિની પાછળ, ત્યાગ પ્રાણનો કીધો. સુણ ૧૨ એ રીતે મુજ અવતાર પહેલો, પાપે પુરો થાયજી; પાપથી પુરો થાય માફ, હેતે હેવાતજી જાય. સુણ ૧૩

વિશ્રામ-પહેલો જન્મ પુરો થયો, સાંભળ મારી માત રે; વઢે મગન ઓત્રા કહે, બીજા જન્મની વાત રે. ૧૧

કડવું ૧૨ મું—રાગ ઉપરનો.

મારા બીજા જન્મ કેરી વાતરે, સુણ મુજ માવડીરે. ટેક. બીજા અવતારે
અવતરી મા હું માળવ દેશ મુલતાનજી; એતો રાજનો દીકરો જનમ્યો, હું
તો માળીની સંતાન. સુણ ૧ એ દરબારમાં પુષ્પ મુકતાંતાં હમેશ મારાં
માત તાતજી; જ્યારે હું વર વરવા યોગ્ય થઈ ત્યારે, મરી ગઈ મુજ માત. સુણ ૨
એક દિવસ વળી મુજ પિતાને, પુષ્કળ આવ્યો તાવજી; ત્યારે પુષ્પ દેવા મને
મોકલી, ત્યાં શો બનીયો બનાવ રે. સુણ ૩ રાજસભામાં પુષ્પ મુકતાં મને;
દેખી રાજ કુમારેજી; તરત મોહ પામ્યો મુજ ઉપરે, બોલાવી મુજને તે વારે.
સુણ ૪ કુદ્રી તવ જાણી મેં એની, તેથી હું ગઈ નાસીજી; ત્યારથી મુજને
રાખી નજરમાં, એને પ્રગટી ઉઠાસી. સુણ ૫ ત્યારે તેણે દાસીની સાથે,
કહાવી મોકલ્યું વચનજી; મારી ઇચ્છા એવી છે મુજ, સાથે કર તું લગન.
સુણ ૬ ત્યારે મા મેં કહાવી મોકલ્યું, એવાં ના કરીએ ચેનજી; તમે ધર્મના
ભાઈ અમારા, અમે તમારાં બેન સુણ ૭ તેથી બીજે દીન બાગમાં ઘેરી
કીધી કબુલિ માડીજી; મેં જાણ્યું કે શિયળ ભંગ કરશે, માટે હું ત્યાંથી નાઠી.
સુણ ૮ જ્યાં જઈ ત્યાં મુજ આગળ આવે, પકડવા મને ત્યાંહેજી; છેવટ હું
અકળાઈ ગઈ ત્યારે, પડી કુવાની માંહે. સુણ ૯ એણે જાણ્યું મુજમાટે મરી
ગઈ, અર્થ એ ઉરમાં લીધીજી; મારી પછળ પડી કુવામાં તેણે, પ્રાણ તણો
ત્યાગ કીધો. સુણ ૧૦ એવી રીતે મારો અવતાર બીજો, પાપે પુરો થાયજી;
પાપે પુરો જન્મ થાય મારો, હેતે હેવાતણ જાય. સુણ ૧૧

વિશ્રામ—બીજો જન્મ પુરો થયો, સાંભળ મારી માતરે; વહે મગન ઓત્રા
કહે, ત્રીજા જન્મની વાત રે. ૧૨

કડવું ૧૩ મું—રાગ ઉપરનો.

મારા ત્રીજા જન્મ કેરી વાતરે, સુણ મુજ માવડીરે. ટેક. ત્રીજા અવતારે
અવતરીયાં અમો, મેનાં પોપટ બે પક્ષીજી; વનમાં હળીમળી ફરતાં આનંદે,
ફળ ફુલ વિગેરે ભક્ષી. સુ ૧ પોપટનો પ્રેમ મુજપર અતિશે, અળગો જરી
નવ રહેતોજી; હું દરકાર વિણ કરું અનાદર, તો પણ તે બધું સહેતો. સુ ૨
તે વનમાં એક પારધીએ તો મુજને પકડી લીધીજી; એક નગરમાં જઈ
મુણકા ઘેર, મુજને વેચી દીધી. સુ ૩ તે ગુણકા મુજ વાણી સાંભળી,
આનંદ પામી અતિશેજી; પ્રેમ પુરણ દરશાવી પાળે, કનકના પીંજર વિશે.
સુ ૪ હમેશાં મને લાડ લડાવે, અરપે ઉત્તમ મેવાજી; રાજ સુણી ગુલતાન
બની કરે, સરસ્વતી જાણી સેવા. સુ ૫ પણ મા પેલા પોપટડાને, વિયોગ

મારો પડીયોલ; તેથી બીચારો મારે માટે, રાંને રાંન રઝળીયો. સુ૦ ૫ ફરતો ફરતો એક દીન આવ્યો, એતો મારા નગરમાંલ; મુજ ઘર સામે આવી બેઠો લીંબ તણા તરવરમાં. સુ૦ ૭ ત્યાં રહીને મુજ વાણી સાંભળી, પછી ઉતર્યો એ હેઠોલ; પ્રેમ પુરણ દરશાવી આવી, મુજ પીંજર પર બેઠો સુણ૦ ૮ ગુણ-કાએ જ્યારે પોપટ દીકો, ચડી ગયાં ચક્ષુ એનાંલ; નક્કી પોપટો ફેસલાવી લઈ જારો મુજ એનાં. સુ૦ ૯ તેથી તેણે ધીમે રહીને, યુક્તિ કરીને ઝાલ્યોલ; પાંખો પછી એની પીખી નાંખી, અગ્નિ અંદર ઘાલ્યો સુ૦ ૧૦ તે દેખી મને ત્રાસ પડ્યો મા, તે મેં લક્ષમાં લીધુંલ; પીંજર સળીએ ડોકું ઘાલી, મૃત્યુ મેં મુજ કીધું. સુ૦ ૧૧ એવી રીતે મારો અવતાર ત્રીજો, પાપે પુરો થાયલ; પાપે પુરો થાય માઈ, હેતે હેવાતણ જાયરે સુ૦ ૧૨

વિશ્રામ-ત્રીજો જન્મ પુરો થયો, સાંભળ મારી માનરે; વઢે મગન ઓત્રા કહે, ચોથા જન્મની વાત રે. ૧૩

કડવું ૧૪ મું.—રાગ ઉપરનો.

મારા ચોથા જન્મ કેરી વાતરે, સુણ મુજ માવડીરે. ૧૬. ચોથા અવતારે અવતર્યા અમો, પશુમાં હરણને હરણીલ; પુર્વની કરણી પુરી કરવા, ફરતાં હતાં વન ધરણી. સુણ૦ ૧ મા એ હરણનો મોહ મને લાગ્યો, ચારો પણ નવ ચરતીલ; વિરહ થકી હું વ્યાકુળી થઈ, પાછળ પાછળ ફરતી. સુણ૦ ૨ ઘડી પલક હું એ વિણ રહું નહિ; એવું મુજ મન હરીયુલ; પણ પાપી કોઈ પારધી આવી, મરણજ એતું કરયું. સુણ૦ ૩ જ્યારે હરણતું મરણ થયું ત્યારે, મુજને જોટું લાગ્યુંલ; તેની પાછળ પથ્થરે પટકી, મેં માઈ તન ત્યાગ્યું. સુણ૦ ૪ એ રીતે મારો અવતાર ચોથો, પાપથી પુરો થાયલ; પાપથી પુરો થાય માઈ, હેતે હેવાતણ જાય. સુણ૦ ૫

વિશ્રામ-ચોથો જન્મ પુરો થયો, સાંભળ મા મુજ વાત રે; વઢે મગન ઓત્રા કહે, પાંચમા જન્મની વાત રે. ૧૪

કડવું ૧૫ મું.—રાગ ઉપરનો.

મારા પાંચમા જન્મની વાતરે, સુણ મુજ માવડીરે. ૧૬. પાંચમા અવતારે અવતર્યા અમો, હોલો હોલી વનમાંલ; ચારો ચરતાં જોડે ફરતાં, હરખાતાં બહુ મનમાં. સુ૦ ૧ સંસાર સુખમાં નહોતાં સમજતાં, પણ બુદ્ધિ મુજ બગડીલ; વિરહ પ્રકટ્યો મુજને તેથી, હું તેને બહુ રગડી. સુ૦ ૨ એણે જાણ્યું મુજ કંડા લીધો, નહીં જંપવા દે આ ભવમાંલ; તે કારણ મુજને તરછોડી, બળી મુવો એક દવમાં. સુ૦ ૩ મારે માટે બળી મુવો એ, મુકી આલ્યો માયાલ; તેની

પાછળ એ અગનીમાં, મેં પણ હોમી કાયા. સુ૦ ૪ એ રીતે અવતાર પાંચમો, પાપથી પુરો થાયજી; પાપથી પુરો થાય મારું, હેતે હેવાતણુ જાયરે. સુણુ ૫ વિશ્રામ-પાંચમો જન્મ પુરો થયો, સાંભળ મારી માત રે; વહે મગન ઓત્રા કહે, છઠા જન્મની વાત રે. ૧૫

કડવું ૧૬ મું-રાગ ઉપરનો.

મારા છઠા જન્મની વાતરે સુણુ મુજ માવડિરે. ટેક. છઠા અવતારે અવ-તરીમા હું વૃક્ષમાં બોરડી નિહાંતજી; દહીત કુળમાં એ અવતરીયો, અહીં દાનવ સંતાનરે. સુ૦ ૧ હૈલોચન નિજ નામ હતું તે, વેર પિતાનું લેવાજી; કૃષ્ણને મારવા માટે એ ગુ, ક્રીધી શંકર સેવા. સુ૦ ૨ પ્રસન્ન થઈ તવ શંકર બોલ્યા, માગી લે મન સાથેજી; હૈલોચન કહે આપો વરદાન, કૃષ્ણ મરે મુજ હાથે. સુ૦ ૩ શિવ કહે એમ કદી બને નહિ, પણ પેટી એક લાવોજી; મરે એવું તેમાં કરી આપું, તો પછી દાખવો દાવો. સુ૦ ૪ સુણી વચન કર કોવાડો લઈ, આવ્યો વનમાં પાપીજી, સાગ શીશમનાં વૃક્ષો મુકી, હું બોરડી તે કાપી. સુ૦ ૫ લાવી તેની પેટી ઘડાવી, લોહું દીધું જડાવીજી; શિવ પાસે સરનામું કરાવી, ચાલ્યો માથે ચડાવી. સુ૦ ૬ શંકરનું સરનામું કરેલું, તે કેમ મિથ્યા જાયજી; પહેલો મેસે જ પેટીમાં, તેનું મૃત્યુ થાયે સુ૦ ૭ કૃષ્ણે તે માટે કપટ કરીને, પહેલો તેને ધાલ્યોજી; વાર ઘણી થઈ તવ અકળાયો, પ્રાણ પલકમાં ચાલ્યો. સુ૦ ૮ પહેલી એણે મુજને મારી, તે વેર મેં તો લીધુંજી; પુરવ યોગથી પેટી થઈને, મા મેં મૃત્યુ ક્રીધું. સુ૦ ૯ એ રીતે મા અવતાર મારો, પાપથી પુરો થાયજી; પાપથી પુરો થાય મારું, હેતે હેવાતણુ જાયરે. સુ૦ ૧૦ વિશ્રામ-હેવાતણુ એવાં ગયાં, છ છ જન્મની માંય રે; ઓત્રા કહે આ સાતમો, જન્મ અમારો જાય રે. ૧૬

કડવું ૧૭ મું-રાગ ધનાશ્રી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ પરીક્ષીત રાયના તન; ઓત્રા કહે છે એ રીતે જો માડી, ગયા છ જન્મ મારા અગાડી. ૧ છેલ્લો સાતમો આ અવ-તાર, હું તો અવતરી તારી કુમાર; મારો પુરવનો વેરવી જેહ, જાણો મુત મુલદ્રાનો તેહ. ૨ તેણે જનમ જનમ દીધું દુઃખ, કયાંથી આપશે આ ભવે મુખ; માટે વહેલી હું થાઉં વિદાય, તો તો મેળો મને માડી થાય. ૩ જાશે યુદ્ધે જમાવ જો તારો, દૈરે એકે ઉગરવાનો આરો; એમ કહીને સજ્યા શણગાર, ધાલ્યો મવાળો બગલ મોજાર. ૪ ત્યારે મુદ્રણા કહે કર ઝાઝી, છેલ્લું સાંભળી જ મુજ વહાલી; કદી રાજક દેવક થાય, તો તો આપું હું તેનો ઉપાય. ૫ એક અમર કૃપો છે ધરમાં, તે તું લેતી જા આ અવસરમાં; મર્ણુ પામેલાને તે જવાડે,

પાતાં કાળને પાછોરે કહાડે ૧ એમ કહીને પટારો ઉઘાડ્યો, મહીંથી અમર કુંપાને કહાડ્યો; આપ્યો ઓત્રાના કરમાંહી કોડે, લઈ જા જાળવી જીવની જોડે. ૭ કદી વહાલાનું હોય વિધન, પાજે પલમાં થશે સજીવન; ઓત્રા તે લઈ થઈ વિદાય, માતા પડી ત્યાં મુરછાની માંય. ૮ એવે પ્રભુજી પહોડયા પાતાળ, પડી પેટમાં તેમને ફાળ; વાત અમર કુંપાની જાણી, ઉઠ્યા પોતે ત્યાં પુરૂષ પુરાણી. ૯ ચિત્ત ચતુર ગયા ન ચુકી, તરત ઓત્રાને ત્રણ ત્યાં મુકી; ઓત્રા ઊતરી મા-જેથી હેઠી, પાણીયારામાં તે તોરે પેઠી. ૧૦ કુંપો કરથી હેઠે મુકી દીધો, પ્યાલો પાણીનો પકડી લીધો; પાણી પુરણ પીધું રે ત્યાંય, પ્યાલો ઠાલો મુક્યો પછી ત્યાંય. ૧૧ ચાલી ચતુરા કુંપાને ચુકી, એવી ભુલવણી ભુલે મુકી; આવી સુંદરી સાંઠ અગાડી, રત્ને સાંઠણિ હેઠે બેસાડી. ૧૨ બળે બાળાને ઊચકી લીધી, પાછળ પોતાની બેસાડી દીધી; ઝાલી લગામ પછીથી જ્યારે, ચાલી સુર સપાટામાં ત્યારે. ૧૩ પોકી દરવાજે ચડી રે ચોટ, કોટ કુદી પડી કહાડી દોટ; એનું બળ અતિશે પ્રકાશે, જાણે પક્ષણિ ઊડી આકાશે. ૧૪ મધ્ય સત્રી છે અંધારી ઘોર, છતાં છુટી મુકી છે રે દોર; વન વિકટ વસમી વાટય, પળી પલ-કમાં એ પુર પાટય. ૧૫ એવે ઓત્રાને સ્મૃતિ રે આવી, સાંઠ રસ્તામાં ઊભી રખાવી; બોલી રત્નાની સાથે ત્યાં વાણિ, બંને પાંપણમાં ભરી પાણિ. ૧૬ મારા વીરા હું ફાળમાં ફુલી, આવી અમર કુંપાને ભુલી; મુક્યો છે પાણિયા-રામાં એહ, એમાં જરા નથી સદેહ. ૧૭ માટે ભાઈ તમે પાછા જાઓ, કુંપો અમરનો લઈ આવો; તો તે જાળવ્યું જીવન માઈ, ભલું કરશે પ્રભુ તમાઈ. ૧૮ સુણિ રત્નાને થયો ઊચાટ, બેની આંખ્યાં આ વેગળી વાટ; હવે શી રીતે પાછું જવાય, જતાં આવતાં વહાણું વહી જાય. ૧૯ વળી કોમળ સાંઠણિ મારી, મરે રસ્તામાં તે તો બીચારી; નથી લોકડા લોહાની તેહ, એ તો પામર પશુની દેહ. ૨૦ ત્યારે ઓત્રા કહે અમર સાલે, ગયા વિના વીરા નહિ ચાલે; લે આ આપું એકાવળ હાર, તારો ભુલીશ નહીં ઊપકાર. ૨૧ માઈ સિદ્ધ થશે જો આ કામ, ઘણું આપીશ તુજને ગામ; હયા એટલી દીલમાં લાવો, દુઃખ વેઠી મારીવતી જાવો. ૨૨ રત્નો કહે કદી જાઉં આ વાર, સાંઠ ઝીલે ના બેઊનો ભાર; તેમ એકલાં અહીં ના રખાય, વન વિકટ વિવત થાય. ૨૩ વાઘ વડ વિગેરેનું જોર, વળી રાત આ અંધારી ઘોર; તમે અબળા એકલાં જાત, મારા મનમાં એ ઉત્પાત. ૨૪ ત્યારે ઓત્રા બોલી ઉઠી ત્યાંય, મને કાળ કદી નહીં ખાય; મારા પાપેથી ધ્રુજે છે ઘણું માગું છતાં નથી માઈ મળું. ૨૫ નથી હૈવ્યનો મુજપર દાવો, મુકી એકલી જરૂર જાઓ; સુણિ રત્નાએ ઊચકી લીધી, એક ઝાડ ઉપર મુકી દીધી ૨૬ વાળી સાંઠણી વેગમાં ચાલ્યો, માર્ગ વેરાટ નમ્રનો આલ્યો;

એવે પડી પ્રભુજીને ફાળ, તર્ત ઊડ્યા પોઢેલા પાતાળ. ૨૭ પાશે અમ્મર પતિને એજ, તો તો નહીં મરે મારો ભાણેજ; તેથી કામ કપટનું કાધું, એક ઉંદરનું રૂપ લીધું. ૨૮ મુખ કુપાનું નમાવી દીધું, વાંકો વાળી એ અમર પીધું પછી શીશાને ફાડીરે નાખ્યો, એક કકડો આપો ન રાખ્યો. ૨૯ કરી ચુરો બધો ગળી ગયા, પછી ત્યાંથી અંતરધ્યાન થયા; એવે રત્નો આળ્યો દરબાર, કર્યો ટોકા તેણે બે ચાર ૩૦ મુણી સુદ્રણા આવી તે ઠામ, કહેને વીરા વળી શું છે કામ: રત્નો કહે બાધ કુપોરે જોહ, ભુતી ગઈ પુત્રી તમારી તેહ. ૩૧ પેલા પાણીયારા માંહી જવો, વધુ વાર કર્યો વીના લાવો; ગઈ સુદ્રણા દોડતી જ્યારે, જ્યેવું પાણીયારામાં ત્યારે. ૩૨ પડ્યો કુપો ના ત્યાં તો નજરમાં, પછેખોળી વળી બધા ઘરમાં; આવી રત્નાને કાધુરે ત્યાંય, નથી ભુલી મારા ઘરમાંય ૩૩ વાટે વાલીએ પાડ્યો હશે, મારી પુત્રીની શી ગતી થશે; જરેજ ભાઈ તને ધીક્કાર, મુકી એકલી મારી કુમાર. ૩૪ વન આઘાર અધારી રાત, કરશે વાવ વડે એની ઘાત; છળી છળીને મરશે ખીચારી, વીરા વાત એ તેં ના વીચારી. ૩૫ મુણી રત્નો ત્યાં પંથેરે પળીયો, જઈ જપાટે ઓત્રાને મળીયો; ઝટ ઓત્રાને ઝોડેથી લીધી, સાંઠ ઉપર બેસાડી દીધી. ૩૬ ઓત્રા કહે છે કુપો ભાઈ આપો, વળી વેગમાં પંથને કાપો; ત્યારે રત્નો કહે છે બાઈ મુણે, ઘરનો ખોળી જ્યો ખુણે ખુણે. ૩૭ કોઈ સ્થળે કુપો નવ જડીયો, મુણી ઓત્રાને ધ્રાસકો પડીયો; જનન વીરા ગયા નથી ઘેર, તેં તો કીધી પ્રપંચની પેર. ૩૮ રત્નો કહે છે લે બાઈ તારો હાર, પછી પ્રપંચ કીયે પ્રકાર; થાય ખાત્રી ગયાની જ્યારે, હાર આપજો મુજને ત્યારે. ૩૯ ઓત્રા કહે તેતો આપ્યોરે તમને, હવે વહેલી પોચાડી દ્યો અમને; તવ સાંઠ થકી પુરપાટ, થયો કૃષ્ણના મનમાં ઉચાટ. ૪૦ રાંડ સાંઠણી જુલમી જણાય, મળશે યુધ્ધે જતાં પહેલી ત્યાંય; અભેમન્યુ જે દેખશે નાર, નહી નીકળે તંબુની બહાર. ૪૧ માટે રોકુ રાણીને વન, કહાકુ તંબુથી પારથ તન; એવું ધારી પોતે નંહલાલો, પડ્યા રસ્તામાં થઈ વજ્ર ભાલો. ૪૨ પગે પેસવા આગળ આવે, તકે સાંઠણી દાવ ચુકાવે; એમ કરતાં તો ચોટ ચુકાવી, ભાલો પેઠો એ પગમાં આવી. ૪૩ પડી સાંઠણી ભોમીની માંય, પડ્યો રત્નો ને ઓત્રા બે ત્યાંય; રત્ને જણ્યું કે સાંઠણી ભાગી, મારી પાપ તણી રેખા જાગી. ૪૪ ઓત્રા કહે છે નથી પાપ તારૂં, વીરા નડ્યું આ કર્મજ માડૂં; મારા પાપના છાંદરે પડીયા, ભાઈ ભેગા એ તુજને નડીયા. ૪૫ રત્ને ઉડીને જ્યેવુરે જ્યારે, ભાલો પગમાં દીકો તે વારે; ઝાલી ખેંચતા લાગ્યો તે ભાલો. નથી નીકળતો નંહલાલો. ૪૬ એમ રાણી રોકી રણ માંય, હવે નીરહય ભોમીમાં શું થાય; જાગે તંબુમાં પુત્રને માત, અતિ સુભદ્રાને ઉતપાત. ૪૭ વિશ્રામ—સુભદ્રા

ઉતપાતમાં, આવી પાછી થાયરે; વ્યાસ મગન વાણી વઢે, મુણે જન જોતાયરે.

કડવું ૧૮ મું—રાગ આશાવરી.

વૈશમપાયે એણી પેર બોલ્યા, મુણ જનમેજ્ય રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચઠાવાનો મહીમાય. ૧ સુમદ્રા ઉતપાત કરે હજુ, ઓત્રા આવી નહીં કેમ; તંબુની ઉપર ચઢીને તે તો, જેવા લાગી આમ તેમ ૨ નજરે ત્યાં કોઈ નવ દેખાયું, ત્યારે પડી બહુ ફાળ; મધ્ય નીશા સમે નકી સુદ્રણ્યા, નહીં મોકલે એની બાળ. ૩ જરે જાં ભુડી સુદ્રણ્યા તને, કેમ નથી કંઈ વીચાર; આવા સમયમાં રોકી રાખવી, ૪ થોડે તારી કુમાર. ૪ જરે જાં ભુડા રાયકા તેં પણ, વેર કે દહાડાનું વાળ્યું; ગયો ત્યાં ને ત્યાં તું રહ્યો હજુ, મારા સામું નવ ભાળ્યું. ૫ અરેરે ભુડી મંઢણી તું પણ, દીલ દયા નવ લાવી; વાલી એવું શું વીધન આવ્યું, હજુ મુધી નવ આવી. ૬ એ પ્રમાણે અનેક જાતના, ઉરમાં કરતી વીચાર; ચારે બાજુની ચીંતામાં ચાલે, આંખમાં આંસુની ધાર. ૭ પછી તંબુથી ઉતરી હેઠી આવી એ પુત્રની પાસ; સેવામાં બેઠેલો પુત્રને દેખી, નાંખે ધણા નીસવાસ. ૮ દીકરા આ શું કરે કહી, દીવાને રાણો કીધો; ભણતો હતો પાઠ કોઠા યુદ્ધનો તે માતાએ ખેંચી લીધો ૯ અભેમન્યુ કહે માતા મારી, શીઠ વીતો છે આમ; કોઠા યુદ્ધ મને આવડે છે, નથી એ પાડતું કામ. ૧૦ એમ કહી સેવા આટોપી ઉઠ્યો. પારથ કેરો કુમાર; પ્રેમવડે પરસાદ જમી પછી, આવ્યો તંબુની બહાર. ૧૧ સેવકો બોલાવી મુચના આપી, સેન્યા કરોને તૈયાર; રથ લાવી અહીં ઉભો રાખો, હવે ન કરશો વાર. ૧૨ એમ કહી પછી અંદર આવી, શણગાર સજવા બેઠો; ભાથો ઉંચો ભરાવેલો તેને, તરત ત્યાં ઉતાર્યો હેઠો. ૧૩ ત્યારે સુભદ્રા શણગાર શસ્ત્રો ખેંચી લે છે વારા ફરતી; બાજી પડે છે પુત્રની કોટ, આંખમાં આંસુડાં ભરતી. ૧૪ અરેરે દીકરા લાડકવાયા, કરવા બેઠો તું કેવું; કોટાનકોટી ઉપાય કર પણ, યુધ્ધે જાવા નહીં દેવું. ૧૫ દીસે છે તો કારમા કોઠા, કપટી લોકે કરેલા; કૌરવ આઠી અડગ ચોદા, દુષ્ટ એ ડંશ ભરેલા. ૧૬ યુદ્ધમાં એકલો કેમ જાવા દેઉં બાપ નથી તારો ધેર; વસમા વેરી છે ઝાઝા ઝેરીલા, મારી નાંખે તને ઠેર. ૧૭ મુઠા કંટે તારો બાપ માગે તો, કોનો હું આપું કુમાર; વળી બીચારી ઓત્રા નારી, છુદી પડે અવતાર. ૧૮ પતિ વીનાની પ્રેમઠા જેવી, પુત્ર વીના તેવી માત; ફળ વીના તરુવર ન શોભે, વીરા વિચારી જો વાત. ૧૯ પુત્ર વીનાનાં માત પીતાની, લક્ષ્મી હુંતાઈ જાય; પુત્ર વીનાનાં શમશાન મુનાં, બળે એ માત પીતાય. ૨૦ પુત્ર વીના કાંચે વાડતો વેરી, ભોમી ઝીલે નહીં ભાર; પુત્ર વિના કદી માત પીતાનો, થાય નહીં ઉધાર ૨૧ પુત્ર વિનાની માતાને માથે, સોકયતું આવે સદા; પુત્ર

વીનાની માતાનો જગમાં, કોઈ ગણે ન રી માત. ૨૨ પુત્ર વીનાની માતાને પત્ની સમજે શત્રુ સમાન; પુત્ર વીનાની માતાનું કદી, કોઈ ન રાખે માન. ૨૩ પુત્ર વીનાનાં માત પીતાનું, સુખ જુવે ના કો હેણું; પુત્ર વીનાનાં માત પીતાને, વાંઝીયાં કહી મારે મેણું. ૨૪ માટે એ મારા લાડકવાયા, યુદ્ધની જાવા દયો વાત; ઘણા દહાડા યુદ્ધ કરજે આગળ, આજ મુકો ઉતપાત. ૨૫ ત્યારે અભિ-મન્યુ કહેવા લાગ્યો, સાંભળને મારી માડી; મરણ થયે સાચી ન માનું, વાતો એ અવગી આડી. ૨૬ ઉલટાં કાયર વચ્ચનો કહી માડું, કેમ તજવે તું કર્મ; જાણતી નથી તું હજુ સુધી, શું છે ક્ષત્રાણીનો ધર્મ. ૨૭ રણસગ્રામે સાવધ થાતાં, શોક કદી નવ કરવો; ખામી લાગે એ ક્ષત્રીવટમાં, હરખને નવ હરવો. ૨૮ ખરેખરી જે ક્ષત્રાણી તે તો, લાજ કદી નવ લોપે; પુત્ર પતિનો પ્રેમ ન રાખે, રણની માળા આરોપે. ૨૯ નાનાં મોટાં સૌ ક્ષત્રાણીનાં, સરખાં બાળ ગણાય; ગમે તેવો હોય ક્ષત્રીનો પુત્ર રોકયો ના રહે રણમાં. ૩૦ કુંતા માતા જેવી ધીરજ ધારી, માતા આપો આજ્ઞાય; રોકયો હવે નથી રહેવાનો હું તો, થનાર હોય તે થાય. ૩૧ સુણી સુભદ્રા થરથર ધ્રુજ, વેશ થયો વીકરાળ; બાઝી પડી રડી કહેવા લાગી, યુદ્ધે જવું નથી બાળ. ૩૨ વિશ્રામ-યુદ્ધે બાળ જવું નથી, સાંભળ મારી વાતરે; વ્યાસ મગન વાણી વદે, કરમરી કહે છે માત રે. ૧૯

કડવું ૧૯ મું.—રાગ અગમ ઉદાશી.

તું તો યુદ્ધે ના જઈશ મારા બાળ રે, મને પડી છે પેટડીયામાં કાળ રે; તારા પીતા ગયા છે પાતાળ રે. જોડે મામા ગયા છે ગોપાળ રે; તારું કોણ થશે ત્યાં રખત્રાળ રે, તારે માથે ભમે છે બેટાં કાળ રે. દીકરા માન્યને, માડું માન્યને. ટેક. સાખી-સુભદ્રા શીશ કુટતી, આંખે આંસુ જાય; દશ દિશા સુજે નહિ, બધી ધરતી તેને તો ખાવા ધાય રે. તું તો ૧ માતા કહે મુજ દીકરા, સાંભળ મારી વાત; તાત નથી ઘેર તાહરા, તેં તો આ શો માંડ્યો ઉતપાત રે. તું તો ૨ આ શો ઉવમ લડવા તણે, હેડાં મુકય હથીયાર; એથ વિનાનો એકલો, નહિ જાવા દેઉં તંબુની જહાર રે. તું તો ૩ બીડુ શીઠ મુખમાં ધર્યું, શીઠ પહેરી રણમાળ; રાણા રણમાં નહીં મોકલું, નહીં તો જા તું કરીને મારો કાળ રે. તું તો ૪ દીકરા દુઃખ બહુ વેડીને, મોટો ક્રોધો આજ; દાઝ નથી એ આવતી, મારી લેવા બેઠો તું છેવટ લાજ રે. તું તો ૫ કોઠા કપટ કરી રચ્યા, માન્ય ખરી મુજ વાત; કૃતની એ કૌરવો, તે તો કરશે કોઠામાં તારી વાતરે. તું તો ૬ પરણી આવ્યો પાંધરો, નારી ન મળે સાથ; આંખે પણ આવી નથી, હજુ કાંકણ દોરા છે એના હાથ રે તું તો ૭ ઠરીએ દેખી તુજને, ન મળે બીજે બાળ; વૃદ્ધપણમાં વીરલા, કોણ લેશે અમારી સંભાળ રે. તું

તોં ૮ કાયા થરથર ધ્રુજશે, અટકીજ પડશે અંગ; આંખે થઈશું આંધળાં,
કોણ સાચવશે અમારા એ ઢંભ રે. તું તોં ૯ માથે કળકળે કાગડા, શબ્દો કરે
શીયાળ; ફરકે છે અંગ માલ્ય, દીકા સ્વપ્નમાં વસમા મેં તો વ્યાળ રે. તું તોં
૧૦ મુખ સાગર સુકાઈ જશે, થશે કુંગર સમ દુઃખ; હું તો અભાગ્યણી
પાપણી, ક્યારે દેખીશ કોમળ તારું મુખ રે. તું તોં ૧૧ દીકરા દીન વાંકો
દીસે, દવ લાગ્યો દો દીશ; તુજ વીણ આત્રા દેખતાં, હું તો ભવોભવ ઉભી
બળીશ રે. તું તોં ૧૨ લુટાશો મુજ લાડકા, ધેરાશો ગદ માંય; માટે માનો
માલ્ય, હું તો માતા પડું છું તારે પાય રે. તું તોં ૧૩

વિશ્રામ—માતા હું પાથે પડું; માનો મુજ સંતાન રે; કહે મગન પછી
તે પળે, બોલ્યો અભેમાન રે. ૧૯

કડવું ૨૦ મું—રાગ ઉપરનો.

તું તો સાંભળ મારી માત રે, આમ શીઘ્ર કરે છે ઉતપાત રે; નથી રણમાં
થાવાની મારી ઘાત રે, થા તું સાવધ સાંભળ મારી વાતરે; હું તો યુદ્ધે જીવાનો
પરભાત રે, નથી રોક્યો રહેવાનો એક રાત રે. રૂઢન શીઘ્ર કરો, આંસુ શીઘ્ર
ભરો. ટેક. સાખી—કુંવર કહે છે માવડી, શીઘ્ર કરો છો શોક; રોકી મુજને
રાખવો, એ તો આશા બધી છે તારી શેક રે. તું તોં ૧ સાંભળ જનેતા
માલ્યરી, મુકી દે પરીતાપ; બીડુ બાતલ થાય તો, મને બ્રહ્મહત્યાદિક પાપ રે.
તું તોં ૨ પ્રગટે રવી કદી પશ્ચિમે, પાવક શીતળ થાય; ચંદ્ર ચળે કદિ કો
સમે, માઈં મિથ્યા વચન નહીં જાય રે. તું તોં ૩ એક વચનને કારણે, રામ
ગયા વનવાસ; પાંડવ પણ તેવા પળ્યા, કેમ હું કઈં વચન વિનાશ રે. તું તોં
૪ બાપ નામ બોળાય, મા લાગેજ તારી કુખ; કલંક લાગે કુળમાં; માઈં કાળું
કોઈં જીવે નહીં મુખ રે. તું તોં ૫ માતા જ્ઞાન મને થયું, બળતો બોલુ બાળ;
મામા મુજ કેડે પડ્યા, તે તો કરવા ધારે છે મારો કાળ રે. તું તોં ૬ એક વાર
આજું બે જીવતો, લાવેજ મારો ઇશ; દારીકાં પહેલી ઉજડ કઈં, છેદું કપટી
કૃષ્ણ મામાનું શીશરે. તું તોં ૭ માતા પીતા તરછેડીને, બની ગયો હું
જહાત; સંસાર લા'વો છોડીને, આખર આવ્યું છે માડી માઈં માત રે. તું તોં
૮ બદલો મેં વાળ્યો નથી, ઘણી કરાવી વેડ; પણ મા મન એમ વાળજે, જાણે
પુત્ર તો આવ્યો નથી પેટ રે. તું તોં ૯ પીતા મુજ પાતાળથી, આવે જ્યારે
આમ; રાજક દીપક મુજ હોય તો, મારા પીતાને કહેજે પરણામ રે તું તો
૧૦ મા મુજ મૃત્યુ થાય તો વિપ્રને તેડજે દ્વાર; જીવતે કરી જમાડજે, મારાં
આપજે વસ્ત્ર શણગાર રે. તું તોં ૧૧ વસ્ત્ર શણગાર ને સોગદાં, કરજે નાના
વિપ્રને દાન; દુધ પાણી નેવે મુકજે, છેલ્લે વિનાંતિ કઈં છું અભેમાન રે. તું

તો ૧૨ રાણીને ઘેર રાખજે, પીયર પક્ક નવ જાય; કોઠે કીરતી મેળવું,
જેના વ્યાસ મગન ગુણ ગાય રે. તું તો ૧૩ વિશ્રામ-એવી વાણી ઉચ્ચે,
પડીયો માને પાય રે; વ્યાસ મગન કહે તે સમે, રડતી સુભદ્રાય રે ૨૦

કડવું ૨૧ મું—રાગ ધનાશ્રી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ પરીક્ષીત રાયના તન; માતા રડતી
ત્યાં તો અતિશે, છાતી માથાં કુટે દાંત પીશે. ૧ ત્યારે રડવા લાગ્યો કુમાર, નીર
નેત્રે વહે છે ચોધાર; એમ સામા સામી બેઉ રડીયાં, એક એકને બાકી ત્યાં
પડીયાં. ૨ એવો થયો જ્યારે ઉતપાત. જાણી દ્રૌપદી કુંતાએ વાત; ધાધ દ્રૌપદી
કુંતા બે આગ્યાં, પુત્ર માતા ત્યાં તો છોડાગ્યાં. ૩ કુંતા કહે છે એ વહુજી
વિચારો, છે એ હીલો છોકરો તારો; તેને સમજાવે શું કરવાને કહું બ્રહ્માનું
નહીં એ માને. ૪ ખરો છે એ શુરાનો સંતાન, જાશે યુદ્ધમાં એ તો નીદાન; મિથ્યા
રોકી રાખે છે શું કરવા, સુખે જવા દે યુદ્ધજ કરવા. ૫ હોય ક્ષત્રીનો જેહ
કુમાર, તેને યુદ્ધનો છે અધિકાર; પછી યુદ્ધમાં એ તો રે જાશે, કેમ તારાથી
રોકી રખાશે. ૬ ત્યારે સુભદ્રા બોલી વચન સુણો સાસુ એ નાનો છે તન;
આથ વિનાનો એકલો જાય, કાળ કોડામાં તેનો રે થાય ૭ એનું મોત કદી નવ
થાય, તો તો તર્ત કરું હું વિદાય; સુણી કુંતાજી કહે છે રે બાઈ, એક વારતા
યાદમાં આઈ. ૮ લાવો સુતરના તાર સાત, તેને મંતરું હું મારી જાત; તે તો
બાંધુ હું બાળના હાથે, કદી મરણ આવે ન માથે. ૯ કરું અમર રાખડી એવી,
મને જાણીશ નહીં જેવી તેવી; બાંધુ રક્ષા એ રક્ષણ થાવા; પછી લો એને યુદ્ધે
જાવા. ૧૦ આવે યુદ્ધમાં બ્રહ્મા ને રેશ, ભલે આવે જે વિષ્ણુ મહેશ; કદી
આવે એના સામો કાળ, એનો વોકો ના થઈ શકે વાળ. ૧૧ સૌને જીતે એવો
કરું બાળ, મુકું રામ તણું રખવાળ; પછી છોને એ યુદ્ધમાં જાય, જેઉં મૃત્યુ
એનું કેવું થાય. ૧૨ બોલી દ્રૌપદી નથી રે કાચું, બાઈ સાસુ કહે બધું
સાચું; સાસુ કહે છે એ કરશો ઉપાય, તો પુત્રનું મૃત્યુ નહીં થાય. ૧૩ સુણી
સુભદ્રા જાતો રે જાત, લાત્રી સુતરના તાર સાત; આપ્યા સાસુના હાથમાં જ્યારે;
અભેમન્યુને બોલાવ્યો ત્યારે. ૧૪ કુંતા કહે છે બેટા સુણો વાત, ટાળો મારો તમે
ઉતપાત, મને આપોને એક વચન, માગું એટલું હું મારા તન. ૧૫ અભેમન્યુ
કહે વચન આપું વિના યુદ્ધની વારતા થાપું; માતા કહે ભલે યુદ્ધમાં જાવો,
નથી એ વિષે અમારો દાવો. ૧૬ છે આ સુતરના સાત તાર, કરે બાંધવા લોને
કુમાર; તારી માતાનું મન મનાવા બાંધું રક્ષા એ રક્ષણ થાવા ૧૭ અભેમન્યુ
કહે ભલેને બાંધો, મારે એથી નથી કાંઈ વાંધો; કુંતા કહે બાંધુ બેટા હું કોઠે

તેને જાળવજે જીવ જોડે. ૧૮ જો જો ભુલતા વચન મારું, નહીં તો થારો ત્યાં મૃત્યુ તમારું; એમ કહી તાર ભેગા ત્યાં ક્રીધા, માતા કુંતાએ આંખળા દીધા. ૧૯ તેનો દોરો બનાવ્યો છે એક ગાંડયો વાળવા માંડી વિવેક; માંડયા મંત્ર ત્યાં મુખે ઉચરવા, ધારી રાખડી અમર કરવા. ૨૦ સતિ નારી શીરોમણી કહાવે, કોડે કાળને પાછો હઠાવે; સતિ નારી મુજને રે ધણી પાછું વાળે પલકમાં મણી. ૨૧ સતિ નારીથી દેવજ ડોલે, કોઈ નહીં સતિ નારીના તોલે; તારા મંડળ સતિ નારી તોડે પ્રભુ સરખા તેને કર જોડે. ૨૨ એવાં સતિ કુંતાજી કહેવાય, કરે અમર રાખડી ત્યાંય; તે તો રાખડી જો કો સાંભળશે, તેનાં પાપ પલકમાં ટળશે. ૨૩ સુણી હાન કરે જન જોડ, કદી કષ્ટ ના પામે તે દેહ; માતા મંત્ર ભણે છે તે વારે, શાં શાં વચન મુખે ઉચારે. ૨૪ વિશ્રામ-શાં શાં વચન મુખ ઉચરે, કુંતા મતા ત્યાંય રે; વ્યાસ મગન વાણી વડે, મુણા જન શ્રોતાય રે. ૨૫

કડવું ૨૨ મું—રાગ પુનમ આંદનીનો.

કુંતા અભેમન્યુને અર્ધે અમર રાખડીરે, હીકરા દુરમન ડરશે દેખી તારી આંખડીરે. જુલ-તુંતો યુદ્ધે જા મમ બાળ, કરવા કોડે કોરવ કાળ; દેખ્યો સીંહ તણી ત્યાં ફાળ, તારે રામ તણું રખવાળ. ટેક. સાખી-સાત આઠ ને નવ દશાં, વળી અગીયારને બાર; એટલાં તુજ રક્ષા કરો, દીનમાં દશ દશ વાર. હીકરા પહેલે કોડે કોણ આવી ઉભા હશેરે. હીકરા પહેલે કોડે દ્રોણ આવી ઉભા હશેરે. જુલ-પહેલે કોડે ગુરૂ દ્રોણ કહાડી કાળજવરનું બાણ; સામું તર્ત કરી સંધાણ, તેના પલકે લેજે પ્રાણ. કુંતા ૧ સાખી-તેત્રીશ છત્રીશ અડતાળીશાં, ઓગણ-પચાશ આવન સાર; એટલાં તુજ રક્ષા કરો, દીનમાં દશ દશ વાર. હીકરા બીજે કોડે કોણ આવી ઉભા હશેરે, હીકરા બીજે કોડે કૃપાચાર્ય ઉભા હશેરે. જુલ-બીજે કોડે કૃપાચાર, શુરા સજ કરી હથીયાર; મારા અલભેલા કુમાર, તેનો ત્યાં કરજે સંહાર. કુંતા ૨ સાખી-છપન ચોસઠને બોતરાં, વળી અઠ્યારી હજાર; એટલાં તુજ રક્ષા કરો દીનમાં દશ દશ વાર. હીકરા ત્રીજે કોડે કોણ આવી ઉભા હશેરે. હીકરા ત્રીજે કોડે અશ્વત્થામા ઉભા હશેરે. જુલ-ત્રીજે કોડે અશ્વત્થામા થાજે એ અમરના સામા; જો જો પડશે નહીં નકામા તેના ત્યાં ઉતરાવો જામા. કુંતા ૩ સાખી-બે જાળયરાં બે વનયરાં બે રાજકુમાર એટલાં તુજ રક્ષા કરો, દીનમાં દશ દશ વાર. હીકરા ચોથે કોડે કોણ આવી ઉભા હશેરે, હીકરા ચોથે કોડે કરણ આવી ઉભા હશેરે. જુલ-ચોથે કોડે રાજા કર્ણ જેનાથી મુજે છે ધણી; પણ તું ચતુર ચાંપી ચણી, તેનું તરત કરજે મણી. કુંતા ૪ સાખી-કાંણો કટો ને કુબંડો, વળી માંકડ ને મનઝાર; એટલાં તુજ

રક્ષા કરો, દીનમાં દશ દશ વાર. દીકરા પાંચમે કોઠે કોણ આવી ઊભા હશે રે, દીકરા પાંચમે કોઠે ફરીયાવન ઊભા હશે રે. ઝુલ-પાંચમે કોઠે કલનુગ અંશ, જેના મનમાં ઝાઝો ડંશ; પણ સૌ શોધીને સારંશ, કહાડો જડામુળથી વંશ. કુંતા ૦ ૫ સાખી-જેશી ડોશી ફેશી ને ફાતડો, વળી ભાંડ ડાંડ ભાટ ભરવાડ; એટલાં તુજ રક્ષા કરો, દીનમાં દશ દશ વાર. દીકરા છઠે કોઠે કોણ આવી ઊભા હશે રે, દીકરા છઠે કોઠે શલ્ય આવી ઊભા હશે રે. ઝુલ-છઠે કોઠે રાજ શક્ષ, મામો જનમારાનો મહ્ન; ખાંડી કરે ખોખરૂં ખલ્લ, એવો પીલી નાંખજે પલ્લ. કુંતા ૦ ૬ સાખી-રવી કવી શશી શેષ ને નવ લખ, નવસે નવાણું સાર; એટલાં તુજ રક્ષા કરો દીનમાં દશ દશ વાર. દીકરા સાતમે કોઠે કોણ આવી ઊભા હશે રે, દીકરા સાતમે કોઠે જ્યદ્રથ ત્યાં ઊભા હશે રે. ઝુલ-સાતમે કોઠે જે જ્યદ્રથ, એ તો સૌ કરતાં સમરથ; સામા લડીને લથાળથ, એનો રણ રઝળાવો રથ. કુંતા ૦ ૭ સાખી-કુંતાએ કર ઝાડીને, વાળી વજ્જર ગાંડ; વ્યાસ મગન કહે કૃષ્ણનો, ડોસીએ વાળ્યો દાટ. ડોહ્યા દશ દીગપાળો દો દીશ અવનીપુરમાં રે, ઉડી પડી ફાળ પાતાળ કૃષ્ણના ઉરમાં રે. ઝુલ-ચેત્યા ચાદ લોકના ભુપ, ધરીયું બ્રાહ્મણ કેરૂં રૂપ; ઉડ્યા ત્યાંથી તેજ સ્વરૂપ, કુંવર જાણી અમર કુપ. કુંતા ૦ ૮

રાખડીના અર્થ-ટીકા.

૧ ૭ સમુદ્ર, ૮ કુળ પરવત, ૯ કુળનાગ, ૧૦ દીગપાળ, ૧૧ રૂદ્ર, ૧૨ મેઘ.
૨ ૩૩ કોટી દેવતા, ૩૧ રાગ રાગણી, ૪૮ અશ્વી, ૪૯ વાયુ પર વીર.
૩ ૫૬ કુળ જાહવ, ૬૪ જોગણી, ૭૨ કોટી દાનવ, ૮૦૦૦૦ ઋષિઓ
૪ ૧ મન્થા; ૨ કન્થા, ૩ વરાહ, ૪ નરસિંહ, ૫ રામચંદ્ર, ૬ કૃષ્ણ પ્રભુ.
૫ કાણા શુકાચાર્ય, કદા ગણપતિ, કુખડા અંજીરા ઋષિ, માંકડ હનુમંત, મંજાર હંદ્ર.

૬ જેશી સહદેવ, ડોશી કુંતા, ફેશી ધર્મ, ફાતડો અર્જુન, ભાંડ નારદ. ડાંડ ભીમસેન, ભાટ સંજય, ભરવાડ કૃષ્ણજી.

૭ રવી મુર્ય, કવી વેદવ્યાસ, શશી ચંદ્રમા, શેશ નાગ, નવલખ તારા; નવસે નવાણું નદીયો, સાર એટલે પાંચ ભુત.

વિશ્રામ-બાંધી અમર રાખડી, કુંવરના કરમાંય રે; વ્યાસ મગન વાણી વદે, મુણે જન આતાય રે. ૨૨

કડવું ૨૩ મું-રાગ આશાવરી.

વૈશમપાયન એણી પેરે બોહ્યા, મુણ જનમેજય રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાજી, ચકાવનો મહીમાય. ૧ કુંતા માતાએ રાખડી બાંધી, પુત્ર તણા કર

માંય; યુદ્ધમાં જાવો જીતિને આવો, હાર કદી નવ થાય. ૨ પણ રક્ષાને સાચવી રાખજો, ભુલો જશે ના વચન; અભિમન્યુએ પછી કર જોડીને, ક્રીધુ માતાને નમન. ૩ એવે સુભદ્રા તંબુ ઉપર ચડી, બેઠા લાગી જ્યારે, ઓત્રાને આવતી હીઠી નહીં, રડી પડી છે તે વારે. ૪ જરે જ ભુલો કરમ હીણી, હજુ સુધી નવ આવી; એમ કહીને ઉતરી હેઠી, તંબુમાં તે તો સીધાવી. ૫ આવી પુત્રને કહેવા લાગી, ઝિલા રહો જરા કુમાર; વાર હવે વધુ નથી થવાની, આવે છે તારી નાર. ૬ તેને મળીને હીકરા મારા, સુખેથી યુદ્ધમાં જાવો; એટલું વચન પાળવા માટે, દયા જરા દીલ લાવો ૭ અભિમન્યુ કહે માતા મારી, બકવા કરો છો શા માટે; નારીનું કામ નથી કાંઈ મારે, યુદ્ધે જવું શીર સાટે. ૮ સુભદ્રા કહે યુદ્ધમાં જાવો, તેનો તો નથી બળાપો; છેવટનું એક વચન માગું છું, તેટલું મુજને આપો. ૯ અભિમન્યુ કહે માતાજી મારાં, લોભનાં લક્ષણ ત્યાગો; યુદ્ધથી પાછો વાળવા વિના, ખુશી આવે તે માગો. ૧૦ સુભદ્રાના મનમાં એવું કે, બે જરા કરાવું વાર; એટલામાં એની નારી આવે તો ના નીકળે તંબુ બહાર. ૧૧ સુભદ્રાએ એમ જાણી કહ્યું બેઠા નથી બીજે દાવો; જતી વખતે મારા હાથનો, કંસાર જમતા જાવો. ૧૨ અભિમન્યુ કહે અરેરે માતા, એવું શું બોલી વચન જાતા જતને જમવાનું કહેવું, તે તો છે અપશુકન. ૧૩ કુંતા કહે જમવાનું કહ્યું તો, જમ્યા વિના ના જવાય; જમ્યા વિના પછી જવાય તે તો અપશુકન એ થાય ૧૪ માટે તમે અપશુકન ટાળો, ઓરે મારા તન; માતાના હાથનો કંસાર જમીને, કરતા જાઓ શુકન. ૧૫ પછી અભિમન્યુ જમવા બેઠો, માતા બેઠી પુત્ર પાસ; કંસાર પ્રેમથી પીરસ્યો ત્યારે, જમી લીધા પાંચ ગ્રાસ. ૧૬ પછી સેવકોને સુચના આપી, સેન્યા કરો તૈયાર; એમ કહી પછી સજવા બેઠો, વસ્ત્ર અને શણગાર. ૧૭ હવે કહું કથા કૌરવ સૈન્યની, સુણો શ્રોતા જન; પહોર પાછલી રાત રહી ત્યારે, ઉડ્યો દુરીયોધન. ૧૮ દ્રોણ ગુરૂને ઉઠાડી કહે છે, કોઠા કરો તૈયાર; વહાણું વાશે વખત યુદ્ધનો થાશે, કેમ કરો હવે વાર. ૧૯ દ્રોણ ગુરૂ તવ ઝીઠીને સ્થાનની ઝિત્તર દિશામાં ગયા; સ્વચ્છ જગા બેઠા મેદાનમાં આવીને ઉભા રહ્યા. ૨૦ પછી મુવેલાં મહાં મંગાવ્યાં મનુષ્યની તે તો જાત; જગ્યા માપીને હારોહાર ત્યાં ઢમલા કરાવ્યા સાત. ૨૧ પછી અંજલી જળની ભરી હાથમાં મંતરી લીધી; પહેલા શબની ઢમલી ઉપર તેમણે છાંટી દીધી. ૨૨ મંત્રથક્રી થયો ખરણુ કોઠો જરા ન લાગી વાર; સો શિખર સો ધ્વજ પતાકા તેમાં થયાં સો દાસ. ૨૩ બીજી અંજળી મંતરી છાંટી કોઠો વજનો કરીયો; બસો શિખર બસો ધ્વજ બસો દારનો કરીયો. ૨૪ ત્રીજી અંજળીથી ત્રીજે કોઠો ત્રાંજાનો ક્રીધો તેહ; ત્રણ વળાં દાર શિખર ધ્વજ,

એમાં નહીં સદેહ. ૨૫ ચોથો કોડો ચાંદીનો ક્રીધો અંજળી છાંટી જે વારે; ચારસેં શિખર ચારસેં ધ્વજ ચારસેં દાર તે ઠારે. ૨૬ પાંચમો કોડો મંત્ર વડેથી કનકનો તે તો બનાવ્યો; પાંચસે શિખર પાંચસે ધ્વજ પાંચસે દારે દીપાવ્યો. ૨૭ છઠો કોડો સપ્ત ધાતુનો, મંત્ર થકી ક્રીધો તેને; છસો શિખર છસો ધ્વજ, છસો દાર છે જેને; મંત્રવડે પછી સાતમો કોડો, ક્રીધો છાણ માંટીનો; કળા સૌથી તેમાં વધારે, તે કોડો ખરી આંટીનો. ૨૮ સાતસે શિખર સાતસે ધ્વજ, સાતસે તેનાં દાર; એ પરમાણુ સાતે કોડા, ક્રીધા તે મંત્ર આધાર. ૩૦ પછી નીમેલા ચોદાઓ મારથી, મોખરે મુક્યા તમામ; દ્રોણ ગુરૂ પહેલે કોડે ઉભા, રાખી બરોબર હામ. ૩૧ અઠાવી હજાર અતીરથી, મહારથી ચોદા સાત; સાત કોડામાં ભરચક ભરીયા, એવે થયું પરભાત. ૩૨ એવે અભિમન્યુ રાણુગાર સજ, હોંશે લીધાં હથીયાર; માતા વિગેરેને પાથે પડીને, નીકળ્યો તંબુની બહાર. ૩૩ એવામાં સૌ પાંડવ ચોદા, સેન્યા સાથે પુરપાટ; આવીને ઉભા તંબુ બારણે, જીવે છે પુત્રની વાટ. ૩૪ સેદેવ નીકુળ ભીમને ક્રુપહ, વિરાટ આદી તમામ; અનેક ચોદા અતીરથી ને મહારથી ઉભા તે કામ. ૩૫ અભિમન્યુ તવ આનંદે આવી, સેન્યાના અંદર પેઠો; વૃદ્ધ વડીલોને નમન કરીને, રથની ઊપર બેઠો. ૩૬ એટલે સૈન્યમાં સુરા ચોદાએ, દોહશે દીધા ડંકા; બેર ઝપાટે સુર સપાટે, આલ્યા ઉછળતા બંકા. ૩૭ અતીરથી ને મહારથી ચોદા, ચાલે બેડાબેડ; હાથી ઘોડા ઉંટ ને ખચર, કરે છે દોડાદોડ. ૩૮ મદા લઈ ભીમ જેમગળપર, બેશીને મોખરે મહાલે; રથની સાથે રથ રાખી સૌ, ચાંપ કરીને ચાલે. ૩૯ ગટારગચ્છ રથ અભિમન્યુનો, હાંકે છે સારથી થઈને; કાકા વિગેરેની હુંફ ધણી છે, ત્યાં તો અભિમન્યુ ભાઈને. ૪૦ રણતુર આદિ વાલો વાગે, દોહશે વાગે દહામા; પ્રેમ કરીને પાંડવ ચોદા, ચાલ્યા કોડા સામા. ૪૧ એવામાં તો પ્રભુને પાતાળે, પડી પેટમાં ફાળ; અમર દોરો બાંધી ચડ્યો એ, યુદ્ધમાં અરજીન બાળ. ૪૨ ડોશીની રક્ષાથી જીવતો રહેશે, મરશે નહિ કો દીશ; અદાર વર્ષની ઉમર થશે તો, છેદશે માફ શીશ. ૪૩ જ્યાં મુધી દોરો ડોશીનો રહેશે, ત્યાં મુધી જીવતો રહેવાનો; જીવતો રહેશે તો ત્રિલોકનો પતિ, નક્કી તે તો થાવાનો. ૪૪ પરાણે કુપાને કબજે લીધો, સાંઠણીનો ઘડ્યો ઘાટ; ત્યારે અધુરામાં પુરો, ડોસીએ વાળ્યો ડાટ. ૪૫ એવું જાણી દોરો કાઢવા, કામ પ્રભુએ શું કીધું; એક સ્વરૂપ પાતાળે ખીજું, આજ્ઞાણું રૂપ લીધું. ૪૬ ભગવાન આજ્ઞાણ રૂપ લઈને, પાતાળેથી પળીયા; પાંડવ સેન્યા જતું હતું ત્યાં, પૃથ્વી વિષે નીકળીયા. ૪૭ વિશ્રામ-નીકળ્યા નિર્હય ભોમિમાં, ધરી આજ્ઞાણું રૂપરે; વ્યાસ મગન વાણી વહે, ચાલ્યા રાખી ચુપ રે. ૨૩

કડવું ૨૪ મું—રાગ ધનાશ્રી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન; સાંભળ પરીક્ષીત રાયના તન; ચાલ્યા ત્યાં
 ચોદ લોકના ભુપ, ધર્મુ બ્રાહ્મણનું રૂડુ રૂપ. ૧ ધોતી ચારે ખેડે પેરી લીધી,
 ધોથી બગલમાં મારી દીધી; દીધી લગરે ભસ્મ લગાવી, ડાબી બાંધે તો ડાબી
 ભરાવી. ૨ ધોળી પાધરી બાંધી છે માથે, ઝાલી લીધી છે જેષ્ટિકા હાથે; ધરીયું
 ગોર્વાદે ધરડું રે માત્ર, જમણા હાથમાં તુંબીનું પાત્ર. ૩ દાંત પડ્યા ને ડાયાં
 તો મળીયાં, મોઢે માથે ઉગ્યાં છે પળીયાં; વૃદ્ધ મોટે આંખે નવ મુજે, લટકે
 આમડી થરથર ધુજે. ૪ નીચા વળીને રસ્તો રે ભુવે, બને નાસિકાએ પાણી
 ચુવે; ભોમિ પડતા આખડતા રે જાય, મુખે અર્જુન ઉચ્ચાર થાય. ૫ પેઠા
 પાંડવના સેન્યમાં જ્યારે, ચોદા પુછના લાગ્યા તે વારે; જલુ છે ક્યાં કહો
 મહારાજ, અહીંયાં કોનું છે તમારે કાજ. ૬ પ્રભુ કહે જલુ અરજુન પાસે,
 આવ્યો એને હું મળવાને આશે; મારો બાળપણનો છે મિત્ર, એવો પારથ
 પુત્ર્ય પવિત્ર. ૭ હોય અહીંયાં તો મુજને બતાવો, એવી દયા દીલે કાંઈ લાવો;
 ત્યારે ચોદાએ બોલ્યા વચન, નથી અહીંયાં એ તો અર્જુન. ૮ ગયા કાલના
 તે તો પાતાળ, હાલ એમના છે અહીંયાં બાળ, પ્રભુ કહે છે ક્યાં તે બતાવો,
 અને એની પાસે લઈ જાઓ. ૯ જો એ અરજુન સુતને મળાશે, મિત્ર મળ્યા
 અરોબર થાશે; ત્યારે ચોદાએ હેતજ લાવ્યા, તેડી અભેમન્યુ પાસે આવ્યા. ૧૦
 વિપ્ર દેખીને અર્જુન બાળ, પગે લાગ્યા તે તો તતકાળ; પુછ્યું પધારવું થયું
 કેમ, ટાળો તમે તે તો મારો વહેમ. ૧૧ વઘો વળતા વિપ્ર એ વાત, થાય મારો
 ક્લેદી તમ તાત; તેને મળવા આવ્યો હું આંહી, પણ તે તો છે પાતાળ માંહી.
 ૧૨ એવી આમણે કહી મને વાણી, વળી વાત તમારી મેં જાણી; મારા મિત્રના
 તમો કુમાર, દેખી આનંદ પામ્યો અપાર. ૧૩ બેની કાન્તિ ધરોબર કહાવે,
 એહરો મુખનો મળતો આવે; કડં વખાણુ વાત શું ઝાઝી, તમને દેખી થયો
 બહુ રાજ. ૧૪ ભાઈ શું છે તમારું રે નામ, વળી શીદ જશો તમો આમ; કેમ
 લીધું આ સેન્યા અપાર, હીંડે પાછળ હાર કતાર. ૧૫ તે તો માંડી કહો મને
 વાત, ધન્ય ધન્ય ઓ મારા ભ્રાત; અભેમન્યુ વઘો તવ વાણી, કહે છે સાંભળો
 પુરૂષ પુરાણી. ૧૬ મારું અભેમન્યુ એવું નામ, જલુ કરવા યુદ્ધનું કામ; કોઠા
 કારવે સાત રચ્યા છે, અમ પાછળ પાપી મચ્યા છે. ૧૭ મોટે કોઠામાં લડવા
 જલુ, હું તો હમણાં જીતીને આવું; પ્રભુ કહે ધન્ય તારી રે હામ, નક્કી રાખીશ
 બાપનું નામ. ૧૮ દેખું બાળક બળ અતિશે, તારા બાપના જેવો તું દીસે;
 ધન્ય ધન્ય તારો અવતાર, ખરો ક્ષત્રી તું મિત્ર કુમાર. ૧૯ એમ કહી હાથ
 અંગે ફેરવીયો, દોરો ડોસીનો કર ત્યાં ઠેરવીયો; દોરો ઝાલી બોલ્યા ભુદો ભાવ,

ભાઈ શું તને આવે છે તાવ. ૨૦ સાચું કહે ભાઈ દોરો છે શાનો, મને વહેમ પડે છે માંદાનો; અભિમન્યુ કહે શરીર સાઈ, દીસે ધારણું બુદ્ધું તમાઈ. ૨૧ તાવ મારા શત્રુને રે આવે, એવું કહેશે નહિ મને હાવે; દોરો તાવનો તે ના કહેવાય, રૂડી રાખડી તે તો મનાય. ૨૨ માઈ રક્ષણ થાવાને કાજ, બાંધી રક્ષા કુંતાજીએ આજ; મુણી બ્રાહ્મણે મુખ બગાડ્યું, ખોટું લાગ્યું એવું ત્યાં દેખાડ્યું. ૨૩ દેખી પુત્રને પડીયો વહેમ, મોટું મહારાજ બગાડ્યું કેમ; પ્રભુ કહે છે જવા દે એ વાત, ન હોય ક્ષત્રી તણી તારી જત. ૨૪ ન હોય અર્જુનજીનો કુમાર, ધિક ધિક તારો અવતાર; તાઈ બળ મેં જાણી રે લીધું, તેં તો બાપને લાંચન દીધું. ૨૫ હોય વાઘને નહિ વળાવું, દોરો દેખીને હું તો દુભાવું; તું તો જીતીશ આપો રે આપ, જીત્યો સૌ કહેશે દોરા પ્રતાપ. ૨૬ કામ કોડામાં તારાથી થાશે, દોરો ડોસીનો જશ લઈ જશે; વળી અપશુકન કહેવાય, રાંડેડીનો દોરો ના બંધાય. ૨૭ મારા મિત્રનો પુત્ર તું થઈ છું, માટે તેથી તને ખડું કહું છું; અભિમન્યુને ઉતરી વાત, સાચું માન્યું તેણે ખરેખાત. ૨૮ મારા બળેથી હું જીતવાનો, જશ લેશે દોરો ડોસીમાનો; મારી મહેનત મિથ્યા થવાની, જશ દોરાથી ડોસી લેવાની. ૨૯ એવો દોરો બાંધ્યાથી શું થાય, વાત ધ્યાનમાં લીધી એ ત્યાંય; ખરેખડ આ બ્રાહ્મણ ભાખ્યો, દોરો ઝાડી તેણે તોડી નાખ્યો. ૩૦ તાર તેમાંથી એક ઉછળીયો, ગોટારમચ્છના ખેળામાં પડીયો; તેણે અજાણે તાર તે લીધો, ઝાડી હાથમાં આંખો દીધો. ૩૧ અભિમન્યુનું ધનુષ્ય જોહ, તેની પ્રખ્યાત્યે બાંધ્યો તેહ; તેનું કારણ તો નહિ કાંઈ, ગયો સ્વેજ સ્વભાવે બંધાઈ. ૩૨ બીજે આખો દોરો જો કહેવાય, જઈ પડ્યો તે ભોમીની માંય; પગવડે પ્રભુએ તે લીધો, છાનો મુખમાં મુકી દીધો. ૩૩ ગળી ગયા દોરો દીનાનાથ, પછી બોલ્યા અભિમન્યુ સાથ; ભાઈ સુખે હવે તમો જાવો, સામા શત્રુને બળ બતાવો. ૩૪ થશે કીરતિ તેમાં તમારી, એ છે આશિષ આજ અમારી; હવે આપો ભાઈ રજા અમોને, વળી કોઈ દીન મળશું તમાને. ૩૫ એમ કહીને થયા તે વિહાય, અભિમન્યુ ખેઠો રથમાંય; લીધું ધનુષ્ય હાથમાં જ્યારે દીવા દોશ ડંકા તે વારે. ૩૬ રથ હાંક્યો એ ભીમકુમાર હીંડ્યું સૈન્ય ત્યાં હાર કતાર; એ કથા તો અહીંથી રહી છે, પેલી સાંઢની શી ગતિ થઈ છે. ૩૭ ભાલો પેઠા છે પગની માંય, રત્ને કાઢવા કીધો ઉપાય; સાંઢણી પગે બે પગ દઈને, ભાલો ખેંચી કાઢ્યો ધીમે રહીને. ૩૮ છુટી રૂધિરની બહુ ધાર, સાંઢ ધુજવા લાગી અપાર; રત્ને તેલનો કાકડો કીધો, તર્ત છીદ્રમાં તે ચાલી દીધો. ૩૯ પેલ મુકી પાટો તાણી બાંધ્યો, પછી રૂપાં માતાને આરાધ્યો; થઈ સાંઢણી ઉભી તે વારે, આવી હિમત રત્નાને ત્યારે. ૪૦ પગ પરાણે ધરતીમાં ધરતી, ધીમે ધીમે

એ પગલાં ભરતી; પછી કરવા લાગી થેઇકાર, ત્યારે રત્નો થયો તૈયાર. ૪૧ સાંઢ બેસાડી બેઠાં બે સાથે, લીધી લગામ રત્નાએ હાથે; દયા ઓત્રાની દીલમાં ધારી, સાંઢ હોંકારાથી હલકારી. ૪૨ હવે ત્યાં તો થયું છે પ્રભાત, કરવા લાગી ઓત્રા ઉતપાત; રત્ના યુદ્ધે પતિ ચઢ્યો હશે, મારી હવે તો શી ગતિ થશે. ૪૩ રત્નો કહે બહેની રોકાયાં વનમાં, મારી હોંશ રહી મારા મનમાં; હવે થનાર હોય તે થાય, મારો એમાં ના ચાલે ઉપાય. ૪૪ એમ વાત કરે છે તે વારે, આઠ્યા નિરહય ભોમિમાં ત્યારે; દીકું રત્નાએ સેન્ય તમામ, મુકી મુળથી તેણે તો હામ. ૪૫ દેખી ઓત્રા તો સેન્ય અપાર, ધાર્યું યુદ્ધે ચડ્યા ભરથાર; એવું બાણી ઓત્રા થઇ ઘેલી, લાગી રત્નાને પુછવા પેલી. ૪૬ વીરા સાચે સાચી કહેજે વાત, કોણ યુદ્ધે ચડ્યું પરભાત. ૪૭ વિશ્રામ-રાયકા કોણ યુદ્ધે ચડ્યું, આ તો થતાં પ્રભાતરે; વ્યાસ મગન વાણી વઢે, ઓત્રા પુછતી વાતરે. ૨૪

કડવું ૨૫ મું—રાગ મેવાડો.

ઓત્રા વાણી ઓચરી, મુણો રાયકારે; સામું સેન્ય આ કોતું દેખાય, રતના રાયકારે. સોનેરી રથ છે શોભતો મુણો. તેમાં બેઠો છે કોણ એ રાય; રતના. સુર્ય જેવું જેવું મુખ છે, મુણો. બાણે ઉઝ્યા એ તો બીજે ભાણ. રતના. ૧ કોનો કુંવર જતો હશે, મુણો. એવો ધોળી ધબવાળો કોણ. રતના. ૨ રૂપે રતિના પતિ સમો, મુણો. દીસે કંચન સમાણી કાય; રતના. સેન્યા સકળ સાથે લીધું, મુણો. ક્રીચ શત્રુને મારવા ધાય. રતના. ૩ સીંહ સમો એ શુરો દીસે, મુણો. ખાંધે ભાથો હાથે છે ધનુષ્ય; રતના. દોઢા દ્રષ્ટીને ફેરવે, મુણો. એના મનમાં હશે શી હુંશ. રતના. ૪ ધન્ય છબી તેની ફાંકડી, મુણો. ધન્ય ધન્ય તેનો અવતાર; રતના. નારી તેની તો કેવી હશે, મુણો. આવો પામી હશે ભરથાર. રતના. ૫ જપ તપ વૃત કર્યા હશે, મુણો. ગાળ્યાં હશે હિમાળામાં હાડ; રતના. બ્રાહ્મણ સંત સેન્યા હશે મુણો. હશે પ્રભુનો પુરણ પહાડ. રતના. ૬ ધન્ય ભાગ્ય તેની નારનાં, મુણો. કર્યા હશે ઘણાં પુન્ય દાન; રતના. ધર્મ ને કર્મ પાળ્યાં હશે, મુણો. સેન્યા હશે સદા ભગવાન. રતના. જન્મ તેનો તો સકળ દીસે, મુણો. આવા નાથનો અલેલો હાથ. રતના. ૭ ધન્ય તારણી તેહની, મુણો. તે તો મળી આવો રૂડો નાથ; રતના. રત્નો વાણી ઉચર્યો, મુણો. બહેનીરે. તમે ક્રીધાં બધાં પુન્ય દાન; ઓત્રા બહેનીરે. ૮ ધર્મ ને કર્મ તમે કર્યા, મુણો. તમે સેન્યા સદા ભગવાન. ઓત્રા. ૯ જપ તપ વૃત તમે કર્યા. મુણો. તમે ગાળ્યાં હિમાળામાં હાડ; ઓત્રા. બ્રાહ્મણ સંત તમે સેન્યા, મુણો. તમ ઉપર પ્રભુજનો પાડ. ઓત્રા. ૧૦ મુત મુલદ્રાનો તે દીસે, મુણો. એ તો અર્જુનજનો કુમાર; ઓત્રા. અભિમન્યુ તેનું નામ છે,

મુણેા થાય તમારો એ ભરથાર. ઓત્રાં ૧૧ સેન્યા લીધી બધી સાથમાં, મુણેાં ચડ્યો કરવા કોઠામાં યુદ્ધ; ઓત્રાં હીંમત હોય જે આપની. મુણેાં પાછા વાળવા ચલાવો બુદ્ધ. ઓત્રાં ૧૨ વિશ્રામ-ઓત્રા વાણી સાંભળી, પડી ઉછળી ધણું રે; વ્યાસ મગન વાણી વઢે, બાણે આવ્યું મણું રે. ૨૫

કડવું ૨૬ મું—રાગ ઇન્દ્રસભાનો.

ઓત્રા વાણી સાંભળીને, પડી ઉછળી ધણું શુદ્ધ સાન ને ભાન મળે નહિ, બાણે આવ્યું મણું. ૧ રત્નો સાંઢથી ઉતર્યો હેઠો, ખેઠો બાઘની પાસ; આગતા સ્વાગતા કરવા લાગ્યો, તેને પણ છે ત્રાસ. ૨ નાખી વાયુ પાણી પાયું, રત્નાએ તે વાર; થોડીક વારે શુદ્ધિ આવી, બોલી વિરાટ કુમાર. ૩ રત્ના વીરા ગવાળો લઇને, તમે થાઓ વિદાય; મારી સાસુને તે તો સોંપજે, જઇને તંબુ માંય. ૪ વળી કેળ્યો કે વહુ આવી છે, મઈ છે રણ મોઝાર; ભાગ્ય હશે તો પાછા વાળશે, ભોળવીને ભરથાર. ૫ ખડું પુન્ય જે હશે તમારું, તો તો આવશે ધેર; નહિ આવે તો કરણી વાંકી, એજ પુર્વનું વેર. ૬ એમ કહ્યું કે ગવાળો લઈ, રત્નો થયો વિદાય; ઓત્રા સુર ભરીને નાઠી, સેન્યા સામી બાય. ૭ થોડાઓએ દીઠી આવતી, અભિમન્યુની નાર; ભલું થયું એ આવી પહોંચી, સૌનો એ વિચાર. ૮ નક્કી એ તો પાછો વાળશે, રહેશે સૌનો ધર્મ; એમ કહી સૌ ખસી ગયા દુર, નાર ન પામે શર્મ. ૯ ઓત્રા તો જેમ પક્ષણી ઉડે, એ પરમાણે બાય; સામી આવતાં દેખી બોલ્યો, અભિમન્યુ ત્યાંય. ૧૦ વિશ્રામ-ગોટારગચ્છ વીરા બુઝ્યો, કોણ આવે આ નારે; કહે મગન એમ પુછતો, અરબુનનો કુમારે. ૨૬

કડવું ૨૭ મું—રાગ મેવાડો.

કુંવર વાણી ઉચર્યો, મારા વીરારે. સામી આવી પેલી કોણ નાર; કુળના હીરારે. લોભે મુનીવર ભાળીને, મારાં કેવા પહેર્યા રૂડા શણગાર. કુળનાં ૧ શરહનો ચંદ્રમા શોભતો, મારાં એવું શોભે છે એનું મુખ; કુળનાં એના સમુ રૂપ નહિ બીજું, મારાં દેખી રતિને લાગેજ દુઃખ. કુળનાં ૨ ક્રાન્તિ બુઝ્યો કેવી ખીલી, મારાં જેની હંસના સરખી છે ચાલ; કુળનાં માનુની છે મૃગલોચની, મારાં કેવું મુખડું લાલ ગુલાલ. કુળનાં ૩ કોની પુત્રી ક્યાં જતી હશે, મારાં એ તો રૂપનો અંબાર કોણ; કુળનાં સાથે દાસી કે દીસે નહિ, મારાં એનાં વાગે મને મોહ બાણ. કુળનાં ૪ કેવી દીસે અલબેલડી, મારાં ધન્ય ધન્ય તેનો અવતાર; કુળનાં ૫ પતિ તેનો તો કેવો હશે, મારાં આવી રૂપ પામ્યો હશે નાર. કુળનાં ૫ જપ તપ વૃત કર્યો હશે, મારાં બાળ્યાં હશે હિમાળામાં હાડ; કુળનાં બ્રાહ્મણ સંત સેન્યા હશે, મારાં હશે

પ્રભુનો પુરણ પાડ. કુળનાં ૧ ધન્ય ભાગ્ય તેના નાથનાં, મારાં ઘણાં કર્યા હશે પુન્ય દાન; કુળનાં ધર્મ ને કર્મ પાળ્યાં હશે, મારાં ભજ્યા હશે સદા ભગવાન. કુળનાં ૭ ધન્ય પુરૂષ ભાઈ તેહનો, મારાં ધન્ય ધન્ય આવી મળ્યો નાર; કુળનાં જન્મ તેનો તો સફળ દીસે, મારાં આવી નારી જોડે સંસ્કાર. કુળનાં ૮ ગોટરગચ્છ ત્યાં ઉચ્ચો, મારાં તમે કીધાં ઘણાં પુન્ય દાન; કુળનાં કર્મ ધર્મ તમે કર્યા, મારાં તમે ભજ્યા સદા ભગવાન, કુળનાં ૯ જપ તપ વૃત તમે કર્યા, મારાં તમે ગાળ્યાં હિમાળામાં હાડ; કુળનાં બ્રાહ્મણ સંત તમે સેવ્યા, મારાં તમ ઉપર પ્રભુનો પાડ. કુળનાં ૧૦ સુતા સુદ્રષ્ટાની તે દીસે મારાં રાય વિરાટની એ કુમાર; કુળનાં ઓત્રા એવું એનું નામ છે, મારાં એવી ઉત્તમ તમારી છે નાર. કુળનાં ૧૧ દાસી ઘણી ઘેર તેહને, મારાં નથી કમીના તેને તો કાંચ; કુળનાં આવે એ મળવા આપને, મારાં એમ કહીને થયો તે વિદાય. કુળનાં ૧૨ વિશ્રામ-એમ કહી પંથે પળ્યો, ગોટરગચ્છ તો ત્યાંય રે; કહે મગન અભિમન્યુ ત્યાં, હરખડીયો રથ માંચ રે. ૨૭

કડવું ૨૮ મું—રાગ આશાવરી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, મુણ જનમેજય રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચક્રાવનો મહીમાય. ૧ ગોટરગચ્છ એમ કહીને ગયો, સેન્યા ઉભું તે કામ; એવામાં ત્યાં ઓત્રાએ આવી, ઝાઝી ઘોડાની લગામ. ૨ અભિમન્યુ કહે કોણ તમે છો, શું છે તમારું નામ; રસ્તે જતાં મારા ઘોડાની, કેમ આ ઝાઝી લગામ. ૩ દેવી છો કે યક્ષણી કીન્નરી, કોણ તમે છો વનિતા; દાનવી માનવી કે માંધવી, કોણ કાવે માત પિતા. ૪ ક્યાંથી આઁયાં ને ક્યાં જાઓ, કોનાં તમે દીસો નારી; સાચે સાચી વાત કહે કોણ, નાત ને જાત તમારી. ૫ તવ ચંદ્ર-વદની ચતુરા બોલી, પહેલી કહે તમે વાત; કંથ તમે કઈ કામનીતાં કોણ, તમારાં છે માત તાત. ૬ ક્યાંથી આઁયા તમે ક્યાં જવું ધારો, સેન્યા લઈને સાથે શા કારણથી કીશોર વયમાં, ધનુષ્ય ધાર્યું છે હાથે ૭ અભિમન્યુ કહે કાત્રી તેથી, લીધું મેં ધનુષ્ય; ચોદા લીધા યુદ્ધને માટે, છે મુજ મનમાં હુંશ. ૮ અરજુન સુભદ્રા માત પીતા મુજ, અભિમન્યુ મુજ નામ; તંબુથી આવું કાઠામાં જાવું, કરવા રણ સંગ્રામ. ૯ સુદ્રષ્ટાજી સાસુ મારાં, સસરા વીરાટરાય; તેની કુમારી નારી અમારી, ઓત્રા નામ ઓળખાય. ૧૦ મધુરા વયને માનુની બોલી, સાંભળો વાત અમારી; વીરાટ સુદ્રષ્ટાજી કહ્યાં તમે, તેની છું હું કુમારી. ૧૧ સુભદ્રાજી સાસુ મારાં, અરજુન સસરા નીદાન; તેમના કુમાર કંથજી મારા, નામે તે અભિમાન. ૧૨ તે અભિમન્યુ યુધ્ધે ચડીયા, મગીયા મુજને વાટે; દેખી પતીને હું આનંદ પામી, લગામ ઝાલી તે માટે. ૧૩ અભિમન્યુ તવ હરખી

બોલ્યો, ધન્ય વીમળ તુજવાણી; મળવા માટે કેમ ન આવ્યાં, કાલે તમે મુજ રાણી
 ૧૪ નારી મારી વાર કર્યા વીના, તંબુએ થાવો વીઢાય, તમને દેખી ચોદા મારા,
 દુર ઉભા રણમાં. ૧૫ ઓત્રા કહે છે નાથજી મારા, વીકટ યુદ્ધનો પંથ; કામ
 નહીં તમ જેવાનું ત્યાંતો, કપાઈ મરવાનું કંથ. ૧૬ યુદ્ધ કરવાના ઘણા દહાડા
 છે, તેના પહેલાં હોય લહાવો; સંસાર લહાવો પુરો કરીને, પછીથી યુદ્ધમાં
 જવો. ૧૭ અભિમન્યુ કહે કહોછો ખરું પણ, પાછું ના મુજથી ફરાય; યુદ્ધ
 કરવા મેં બીડું ખાધું તે, કોયલા આવ્યા કહેવાય. ૧૮ વળી જો કંઠમાં યુદ્ધને
 માટે, આરોપી રણમાળ; પણ લીધેલું મીઠ્યા કરું કેમ, હું અરજીતનો બાળ.
 ૧૯ પાછો વળુ કદી પ્રેમદા તો, બોળાય બાપનું નામ કલંક લાગે કુળમાં મોટું,
 મોસાળ લાજે તમામ. ૨૦ ક્ષત્રીવટમાં ખામી લાગે, લાજે સુમદ્રાની કુખ; સાસુ
 સસરાને લાંછન લાગે, કો ન જીવે મુજ મુખ. ૨૧ વચન માટે વડીલ વૃદ્ધાનું, કીધું
 મેં આ માન; તો પછી તારું કહું માનું કેમ, નહીં વળુ પાછો નીદાન ૨૨ ચંદ્ર
 ચળે રવી પશ્ચિમ ઉગે, પાવક શીતળ થાય; સમુદ્ર મરીયાદ લોપે મારૂં, વચન
 મીઠ્યા ન જાય. ૨૩ તેટલા માટે યુધ્ધે જવાનો, નારી તમે તંબુ જાવો; યુદ્ધ
 કરી ઘેર આવું ત્યારે, લેજ્યો સંસાર લાવો ૨૪ ઓત્રા કહે છે સ્વામી મુજને,
 સ્વપ્ન થયું છે નકારું; એ યુદ્ધમાં ઘાત પ્રાણની ભાસે, તે માટે તમને હું વારું.
 ૨૫ વાત વળી એક કરવી છાની, એનો છે ઉરમાં બળાપો; કાલ જગ્યા યુધ્ધે
 આજનો દહાડો, માગ્યો મને એક આપો. ૨૬ અભિમન્યુ કહે નકામી હઠ, શીદ
 કરે છે તું નારી; તારા કરતાં હઠ જીવેતો, છે અમણી હઠ મારી. ૨૭ ઓત્રા કહે
 મુણે રાજ્ય હઠને, બાળક હઠ બે તમારે; પણ તમરા કરતાં મારામાં, છે એક
 હઠ વધારે. ૨૮ તે તો મણાણું જીવ્યો તમાને, જે હઠ મારી અતીશે; રાજ હઠને
 બાળક હઠ છે, સ્ત્રી હઠ વધારે દીસે. ૨૯ માટે સ્વામી મુકી દયો મુમત, નહીં
 પોયો મુજને આપ; કહ્યું માની હવે પાછા વળો કંથ, ટાળવા અબળાનો તાપ.
 ૩૦ અભિમન્યુ કહે વધુ બોલ્યા વીના, જાને ભુડી છાની માની; હવે ફરી
 બોલીશ તો મારા, હાથનો માર ખાવાની. ૩૧ ઓત્રા હસીને બોલી વળતાં
 સ્વામીજી શું કહું તમને; હજી સુધી હાથ નથી અરાડયો તે, લાવો વીતશે
 અમને. ૩૨ એવું કહેતાં અભિમન્યુની આંખમાં ભરાયું પાણી; અભિમન્યુ
 કહે છેવટ મુજને, રડાવશે નહીં રાણી. ૩૩ મીઠ્યા મોહ લગાડો શું કરવા,
 મન મારું અકળાય; કોટી ઉપાય કરે કદી નારી, પાછું તો નહીં વળાય. ૩૪
 ઓત્રાને પણ આંસુ આવ્યાં, હૈયુ રહેતું નથી હાથ; કરબેડીને કહેવા લાગી,
 નહીં જાવો દઉં મુજ નાથ ૩૫ વિશ્રામ-નહીં જાવો દઉં નાથજી, મુકો
 યુદ્ધનો પંથરે; વટે મગન ઓત્રા કહે, માનો કહું મુજ કથરે. ૨૮

કંડવું ૨૯ મું—રાગ ભરથરીનો.

કહુરે માનો મારા કંથજી, પંથ યુદ્ધના વિકટજી; ઓથ વિના દીસો એકલા,
 નથી તાત નીકટજી. કહું ૨૦ ટેક. જો તમે યુદ્ધમાં જાવો તો, કાઢું હું
 મારા પ્રાણજી; હઠ કરી રથને હાંકો તો, ધર્મરાયની આણજી. કહું ૧ કોઠા
 દીસે કંથ કારમા, જીતે એવું એ કોઠજી; વેર કૃત્તની ત્યાં વાળશે, કપટી કૌરવ
 લોકજી. કહું ૨ દોરો પુટયો નથી મુછનો, એવી વય છે કીશોરજી; ઉમર
 વીના યુદ્ધ ના ઘટે, જીલમી કરવાના જોરજી. કહું ૩ યુદ્ધમાં જ્યારે જઈ હવું,
 ત્યારે શીઠ ઝાલ્યો હાથજી; પરણ્યા પછી હવે ક્યાં પળો, ન્યારા થાવોમાં નાથજી.
 કહું ૪ પરણે તો હજી થયા નથી, પુરા દીન પચીસજી; કંકણ દોરા છુટયા
 નથી, નથી મળીયા કોઈ દીશજી. કહું ૫ સોળ કળા જેવી ચંદ્રને, તેવી
 કાન્તિ તમારીજી; જેવી ગાદી ઘેર આપને, તેવી હું તો છું નારીજી. કહું ૬
 હંસ જાણીને મેં હોંશથી, કીધો આપનો સંગજી; જોરે જાણત ખમ ખાપડો,
 નવ સોંપત અંગજી. કહું ૭ આપને માથે અતીરથી, ઘણા ચોદા સમર્થજી;
 વૃદ્ધ વડીલો છતાં તમે, યુધ્ધે જાવો તે વ્યર્થજી. કહું ૮ મને હતી એવી હોંશ
 કે, ખેસીશું જોડા જોડજી; એળે જાવો ખેડો જન્મઆ, પડે જોડમાં જોડજી. કહું ૯
 કર્મ કંઠોર માઈ થયું, નવ આવી આગલે દનજી; નાથ તમે યુધ્ધે ચડ્યા,
 મુજને રક્ષણાવી વનજી. કહું ૧૦ પાપ પ્રગટ થયાં પુર્વનાં, લાય લાગી
 લલાટજી; મળવા મને તમે દોહલા, એ છે ઉરમાં ઉચાટજી. કહું ૧૧ માઠા
 શુકન થયા મુળથી, લાજ લેશે એ લોકજી; મુજ પડે બધી મુજને, આશા
 જીવ્યાની ફેકજી. કહું ૧૨ કરમે મારે ક્યાંથી આવીયો વાંકો દીન દુશ્મનજી;
 હવે જીવી હું તો શું કરું કરું કાયા પતનજી. કહું ૧૩ રડતી મુકો છો શું રાંકને
 કાંક કરો વીચારજી; દગો દેવો આવો ના ઘટે શીઠ તરછોડો નારજી. કહું ૧૪
 બહુ બાણ શત્રુનાં વાગશે સાર પડશે શરીરજી; છોળે રૂધીર અગે છુટશે મારી
 નણહલના વીરજી. કહું ૧૫ જળ જળ કમળ ના નીપજો વન વન અમર ન
 હોયજી; કુળ કુળ કુંવર ના નીપજો જન જન પ્રીત ન જોયજી. કહું ૧૬ સાસુ
 જાયા સૂણો વીનતી શું કહું વારંવારજી; વ્યાસ મગન વાણી શું વટે રાણી
 રડતી અપારજી. કહું ૧૭ વીશ્રામ—રાણી ત્યાંનો બહુ રડે નેત્રે નીર અથાગરે;
 વટે મગન અભિમન્યુ કહે નારી મુકો વાગરે. ૨૯

કંડવું ૩૦ મું—રાગ ઉપરનો.

માનોરે કહું માઈ માણની હવે નથી ઉપાયજી; કાલે કદી આવ્યાં હોતતો
 જાત ના યુદ્ધમાંયજી. માનો ટેક ૦ રામા રૂદન તમે શીઠ કરો મુકો વાણની

વાગજી; વાલી હવે કાંઈ નહીં વળે રથને જવા લો માગજી. માનો. ૧ શોક તમે બધા મુંઢરી, કંપે મારો આ કાયજી; અધવચ રણમાં હું આવીયો, પાછું કેમ વળાયજી. માનો ૨ ધાર્યું થતું નથી આપણું, શીઠ રાખોડો રોશજી કેરે પડ્યો મામો કૃષ્ણજી, નથી મારો આ દોષજી. માનો. ૩ મામાએ મન ગમતું કર્યું, જુઠા વચને વરણાવ્યાંજી; વેર મારે ને એને પુરવેતું, પાટા બાંધી પરણાવ્યાંજી. માનો. ૪ પણ એકવાર જે જીવતો, લાવે મારો એ ધ્રશજી; દારકાં પહેલી ઉજડ કરૂં, છેહું મામાનું શીશજી. માનો. ૫ જ પ જરી મને નહી વળે આવું જીવતો આવાસજી; તોતોગોરી પછે તાલરી, પુરૂ પુરણ આશજી. માનો. ૬ હોંશ હતી જ્યારે તુજને, કાલે જેવું તું મુખજી; હવે જે અહીંથી પાછો વળું, લાજે સુભદ્રા કુખજી. માનો. ૭ શત્રુ સામો લડવા ચડ્યો, જીવે કૌરવ લોકજી; પાછો વળું કેમ પ્રેમદા, આશા આખો એ ફેકજી. માનો. ૮ ભાવી મળે બધું આવીને, તેમાં શાનો પરતાવોજી; સનકાદી સરખા હારી ગયા, હૈવ ઉપર ન દાવોજી. માનો. ૯ મને પણ હોંશ હતી ખરી, બેસીશું જેડાજેડજી; ઉરમી અદર તે ઉડી ગઈ, પાડી મામાયે ખોડજી. માનો. ૧૦ વચન વ્યર્થ જે થાયતો, લાગે કુળમાં કલંકજી; માટે વચન વ્યર્થ નહી કરૂં, રહેજ્યો મનમાં નિશંકજી. માનો. ૧૧ વીધા થકી વળી વૃદ્ધ છું, માત્ર કાયા ક્રીશોરજી; ક્રીશોર વયવાળો અગ્નિ છે, તેનું કેવું છે જ્વેરજી. માનો. ૧૨ મુચ્છ વીના વળી કોઈજી તો, મુચ્છ માનું હું તુચ્છજી; મુચ્છ છતાં જે કાયર થયો, મુચ્છ નહી એતો પુચ્છજી. માનો. ૧૩ તંત મુકો હવે તારણી, જીવો મારે મુકામજી; પારથ પંકાવો પૃથ્વીમાં તેનું નહીં ખોળું નામજી. માનો. ૧૪ હોંશ હવે હારશો નહીં, ન કરશો ઉચાટજી; વાટ જીવે કૌરવ કોઠામાં, ઘડું તેમનો ચાટજી. માનો. ૧૫ કરને સેના માત તાતની, નીતી પાળજે આપજી; હવે જે હું પાછો વળું, બ્રહ્મહત્યાનું પાપજી. માનો. ૧૬ કીરતી કોઠામાં જઈ મેળવું, છતાં મૃત્યુ જે થાયજી; વ્યાસ મગન વાણી ઉચરે, નહી કોઈનો ઉપાયજી. માનો. ૧૭ વીશ્રામ-એવી વાણી સાંભળી, ઓત્રા કહેછે ત્યાંયરે; વ્યાસ મગન વાણી વદે, મુણે સૌ શ્રોતાયરે. ૩૦

કડવું ૩૧ મું-રાગ માધવ.

મને મારીને રથડા હાંકો હઠીલા રાણરે; મારો દહાડો દીસે આજ વાંકો, હઠીલા રાણરે. ૧ નીતો આવું તમારી સાથે, હ; કોઠા જીતવા તે મારે માથે, હ. ૨ હું તો ઢળકતી બાંધુ ઢાલ, હ; કરૂં પાપી જનોને પાપમાલ, હ. ૨ મને આપો હાથે હથીયાર, હ; કરૂં કૌરવનો સંહાર, હ. ૪ હું તો અબળા બળ બતાવું, હ; જધા કોઠા એ આક ચડાવું, હ. ૫ જીવો જીવો જરા મારી હામ, હ; ભણી વ્યંહળની વિદ્યા તમામ, હ. ૬ જ્યારે યુધ્ધે જવું હતું નાથ, હ; ત્યારે શીઠ

ઝાલ્યો મારો હાથ, હ. ૭ આવા દેરા હતા જ્યારે દગા, હ; ત્યારે શીઠ થયા મારા
 સગા, હ. ૮ મને પરણ્યા તો હવે પાળો, હ; મને મારો કે રથ પાછો વાળો હ.
 ૯ મારી લેવા બેઠા કેમ લાજ હ; નહીં યુદ્ધે જવા દેઉં આજ હ. ૧૦ કીધી
 પાળવા ચોરીમાં સરત હ; કુવે ઉતારી વાઢો શું વરત, હ. ૧૧ કોઠા કાળ
 સરીખા હું ધારૂં, હ; થાય મૃત્યુ ત્યાં તો તમારૂં, હ. ૧૨ મારો વીધવા થાય
 અવતાર, હ; પછી મારે તે કોનો આધાર, હ. ૧૩ નાથ વીધવા નારી કેવી હ;
 ભાર ભોમી ઝીલે નહીં તેવી, હ. ૧૪ કાંટો વાડનો વેરી થાય, હ; જ્યાં ત્યાં
 હલકી એ તો ગણાય, હ. ૧૫ છે સોંધી કુશકાથી વીધવા, હ; છે મોંઘી મણ્ઘીથી
 સધવા, હ. ૧૭ નારી વીધવા સાપનો ભારો, હ; જાય એનો એળે જનમારો,
 હ. ૧૭ મેં શું ભાગેલું છાણે છાણું, હ; એથી પ્રગટયું પાપનું ટાણું, હ. ૧૮
 મેં શું ધાવતાં બાળ વછોડયાં, હ; મેં શું થતાં વેવીશાળ તોડયાં, હ. ૧૯ મેં
 શું વીખોને ગાળો દીધેલી, હ; થાળો પીરસીને તાણી લીધેલી, હ. ૨૦ મેં શું
 સંત સાધુને દુભાવ્યા, હ; તેથી દુઃખના દહાડા આવ્યા, હ. ૨૧ મેં શું તોડી
 પીપળીયાની ડાળ, હ; તેથી યુદ્ધે ચડ્યા સાસુ બાળ, હ. ૨૨ મેં શું તોડી
 સરોવર તીર, હ; તેથી તજે છે નણહલ વીર, હ. ૨૩ મારાં પાપ બધાંએ જાળ્યાં
 હ; મને આ ભવે નડવા લાગ્યાં, હ. ૨૪ મેં શું ગાયોને મારેલા માર, હ; જેથી
 તજે મને ભરથાર, હ. ૨૫ મેં શું બાળ્યાં હશે ઘર ગામ, હ; મેં શું કરેલાં
 પ્રપંચી કામ, હ. ૨૬ મેં શું સાક્ષીઓ જુઠી કીધેલી, હ; મેં શું લોભમાં લાંચો
 લીધેલી, હ. ૨ મેં શું અભક્ષા ભક્ષ કરેલું, હ; મેં શું પારકું ધન હરેલું, હ.
 ૨૮ મેં શું અણગળ પાણી પીધેલાં, હ; અન્ન વીણ્યા વીના રાંધેલાં, હ. ૨૯
 મેં શું મળમુત્ર ગંગામાં ધોયાં, હ; મેં શું પર નરમાં મન પ્રોયાં, હ. ૩૦ મેં
 શું ઉનાળે પરજો ઉઠાડી, હ; હું તો જુઠું બોલીશું દહાડી દહાડી, હ. ૩૧
 મેં શું તોડેલી પક્ષીની પાંખો, હ; આંચડ માકળ મારેલી માંખો, હ. ૩૨ મધ-
 પુડા તોરેલા શું મેં તો, હ; મારાં પાપ પ્રગટ થયાં એતો, હ. ૩૩ એમ કહી
 કરથી માથાં કુટે, હ; રામા રૂવેને શીર કેશ ચુંટે, હ. ૩૪ એવાં રૂદન અતીશે
 આરંભ્યાં, હ; જળગંગા જુમનાનાં થંભ્યાં, હ. ૩૫ દેખી ચોદાઓ રડે હજારો,
 હ; પશુ પક્ષી ચરે નવ ચારો, હ. ૩૬ નારી અતી કરે છે આઠંઠ, હ; વાયુ ચારે
 દીશાયે પડ્યો બંધ, હ. ૩૭ સ્વાન ભસત્રા લાગ્યાં ચોપાસે, હ; બધી ભોમી
 ભયંકર ભાસે, હ. ૩૮ થયા રૂધીર વરણા છાંટા, હ; બેઠા રૂદનથી રાણીના
 ઘાંટા, હ. ૩૯ શું વઢે મગન વ્યાસ વાણી, હ; એણે રૂદન કરે છે રાણી, હ. ૪૦

વીશ્રામ-રાણી રૂદન બહુ કરે, નીર નેત્રે ચોધારરે; વઢે મગન અભેમન્યુ
 કહે, સાંભળ શાણી નારરે. ૩૧

કડવું ૩૨ મું—રાગ મેવાડો.

વાણી અભિમન્યુ ઉચર્યો, સુણો સુંદરીરે. શીઠ આમ કરો છો રૂઢન, વાત વદુ ખરીરે. શોક કરે શું વળે હવે, સુણો. મીઠ્યા માઈં ભભાવો છો મન, વાત. ૧ વૃદ્ધ વડીલે વળું કહ્યું, સુણો. નવ માન્યુ મં કોઈનું કેણુ, વાત. કુંતા સુમ-દ્રાને નવ ગણ્યાં, સુણો. આગ્યો ધર્મનું ઉથાપી વેણુ, વાત. ૨ તારો વાળ્યો હવે કેમ વળું સુણો. વળું તો તો વગોણું કેવાય, વાત. સગાં સંબંધી સૌ કળ-કળે, સુણો. વળતાં વેરી વાસાં બધાં થાય, વાત. ૩ કહેશે કે અમે બહુ વારીયો, સુણો. તોયે કોઈનું ના માન્યું લગાર, વાત. નારી દેખી મોહ પામીયો, સુણો. થઈ કામાંધ વળીયો કુમાર, વાત. ૪ વૃદ્ધ કરતાં વનીતા વધી, સુણો એવાં મેણાં મારે મને રોજ, વાત. જીવતા મુવા જોતો હું દીસું, સુણો. મારો ઘરે ઘણો ભાર ખોજ, વાત. ૫ વધુ કહે કશું નહી વળે, સુણો. ખાલી ખોટી થાવો શીઠ આજ, વાત. માની માઈં તંબુ સંચરો, સુણો. તેમાં મારી તમારી છે લાજ, વાત. ૬ સંસાર સુખને કારણે, સુ. મીઠ્યા યત્ન કરો છો શું કામ, વાત. મીઠ્યા છે સુખ સંસારનું, સુ. મીઠ્યા વૈભોગ પણ છે તમામ, વાત. ૭ અતી ઉપાધી સંસારની, સુ. તેમાં મુજ ઉપાધી છે નાર, વાત મારે મુકરણી સુધારવા, સુ. મોટા મોટા તજે છે સંસાર, વાત. ૮ કંઈ નર નારી તજી ગયા, સુ. નારી વીધે નથી કંઈ લાણુ, વાત. નારીમાં અવગુણ છે ઘણા, સુ. નારી નિશ્ચે છે નરકની ખાણુ, વાત. ૯ મારે તજી છું હું તુજને, સુ. તમે મોહ ધરો છો શા માટ, વાત. નથી સગુ કોઈ કોઈનું, સુ. મારે મીઠ્યા કરો છો ઉચાટ, વાત. ૧૦ મોહું કે વહેણું સર્વને, સુ. નથી મરવાનું છે એક દીન, વાત. દાનવ માનવ દેવતા, સુ. તેનો સર્વ છે કાળ આધીન, વાત. ૧૧ અમર પાટો નથી કોઈનો, સુ. વીણુ વીરચીનો છે વીનાશ, વાત. તો પછી હું કોણુ માત્ર છું સુ. તેથી તમે ના પામશો ત્રાસ, વાત. ૧૨ જો હવે હું પાછો વળું, સુ. મને બ્રહ્મહત્યાનું છે પાપ, વાત. છેવટનું મજ વાક્ય આ, સુ. કદી ભુકી જશો નહી આપ, વાત. ૧૩ કલેશ કરે કશું નહિ વળે, સુ. હવે નથી કંઈ મારો ઉપાય, વાત જેવું ભવીષ્ય તાઈં માલ્યું, સુ. એવું ધારીને થાવો વીઠાય, વાત.

વીશ્રામ—અભિમન્યુ એમ ઉચર્યો, વનીતા થાવ વીઠાયરે; વ્યાસ મગન વાણી વદે, ઓત્રા ખોલી ત્યાંયરે. ૩૨

કડવું ૩૩ મું—રાગ ઉપરનો.

ઓત્રા વાણી ઉચરી સુણો સ્વામીરે. તમે વીવરીત વડીયા વાત કહું શીશ નામીરે. શીઠ અવગુણ ગણો નારીના સુ. વધી ગુણીયલ નારીની જાત

કહું. ૧ નારીથી વીધે બધું થયું સુ. કરો ઉઠો એ ઉરમાં વીચાર કહું. ધીર ઉત્પન્ન થયા નારીથી સુ. દાની ધ્યાની ને જ્ઞાની અપાર કહું. ૨ રામકૃષ્ણ એથી થયા સુ. થયા વાદમીક ને વેદ વ્યાસ કહું. ધ્રુવ પ્રહલાદ એથી થયા સુ. રૂશી મુની જોગી જતી ખાસ કહું. ૩ શુરા સીધ તપેશ્વરી સુ. સૌ નારીથી થયા ઉત્પન્ન કહું. તમે અમે સૌ નારી થઈ સુ. પાકે નારીની કુખે રતન કહું. ૪ નારી છે ઉત્તમ સર્વથી સુ. નથી નારી વીનાનું કલ્યાણ કહું. તમ જોવા રત્ન એથી થયા સુ. માટે નારી છે રતનની ખાણ કહું. ૫ જુવો નારી નથી કોઈ તજ્યું સુ. કહો કોણ તજ્યું છે સંસાર કહું. ઉત્તરી કરણી સુધારવા સુ. રાખી મોટા પુર-પોએ નાર કહું. ૬ ઈંદ્રને ચંદ્ર વરણ વાયુ સુ. અત્રી અમ્મી કર્યપને કુખેર કહું. એમણે પણ નારી નવ તજી સુ. રહ્યા સંસારમાં સુખખેર કહું. ૭ બ્રહ્માજી પણ નારી નવ તજ્યાં સુ. નારી નવ તજ્યા ભોળો નાથ કહું. વીષ્ણુ પણ નારી નવ તજ્યા સુ. વાત વીચારો એ દીલ સાથ કહું. ૮ મોટા મોટા નારી નવ તજ્યા સુ. પછી મનુષ્ય તે કોણ માત્ર કહું. નારી વીના નથી છુટકો સુ. નારો નથી એ નર્કનું પાત્ર કહું. ૯ તજવી ઘટે કેઈ નારીને સુ. નારી પારકી તેને તજ્ય કહું. સંસાર તજવો ઘટે નહિ સુ. ઘટે તજવા અનીતી અન્યાય કહું. ૧૦ પરણી નારી તજવી નહિ સુ. થાય તજવાથી નીતીનો ભંગ કહું હું તો નારી નાથ આપની સુ. માટે મારો તજે કેમ સંગ કહું. ૧૧ વેદ વીધીથી વર્ષા મુને સુ. દેવ સાક્ષી હતા ચૌરી માંય કહું. પાણી ગ્રહણ કર્યું તે પછી સુ. આપ્યું વચન વીચારીને ત્યાંય કહું. ૧૨ નારી તને હવે નહી તજી સુ. દીધું વચન વડીલો સમક્ષ કહું વળી છે દીન મારે સોળમો સુ. તેમાં રાખો જરા તમે લક્ષ કહું. ૧૩ આજ ઋતુદાન થો મને સુ. પુત્ર થશે એ દાન પ્રતાપ કહું. દાન લીધા વીના જો જશો સુ. બાળહત્યાનું લાગશે પાપ કહું. ૧૪ વીશ્રામ-પતી પાપ એ લાગશે, ઓત્રા બોલી વચનરે; વ્યાસ મગન વાણી વડે, મુણો શ્રીતા જનરે. ૩૩

કડવું ૩૪ મું—રાગ આશાવરી.

વૈશમપાયે એણી પેર બોલ્યા, સુણ જનમેજય રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું; ચક્રાવાનો મહીમાય. ૧ ઓત્રા કહે પતી પાપ ન લાગે, માટે થો ઋતુદાન; સોળમો દહાડો સાચવો મારો, તેથી થશે સંતાન. ૨ અભિમન્યુ કહે એ શું બોલ્યાં, નારી તમે રણમાંય; ધર વીના કદી કાળ ઋતુદાન, રસ્તામાં નવ અપાય. ૩ વળી મરીયાદા મુકી વર્તવું, તે પશુ પક્ષીનું કર્મ; દીવસે દોષ અતી છે એમાં ન હોય મનુષ્યનો ધર્મ. ૪ વળી જુવે વૃદ્ધ વડીલો દેખે, દેખે સૈન્ય તમામ; સુંદરી શર્મ ભરેલું એવું, કેમ બની શકે કામ. ૫ ઓત્રા કહે છે શરમ તે શું, ઓઢાય કે પથરાય; એવી શર્મ શું કામમાં આવે. ધર્મની હાની

જ્યાં થાય. ૬ હાથે કરીને શર્મની અંદર, વંશ ખુવો છો શું કરવા; શર્મને માટે રાખતા નથી, પાપ તણી જરા પરવા. ૭ વળી હું તમારે પાલવે પડી, શું સુખ દીઠું મેં સ્વામિ; જાણતા નથી શું જીવગી મારી, જરૂર જશે નકામી. ૮ માટે દયા ધરી પુત્ર આપી કરો, એટલું ભલું અમારું; પાપ વળી નહિ લાગે ને રહેશે પાછળ નામ તમારું. ૯ સોળમો દહાડો આજનો એવો, જે રતુદાન દેવાશે; ભવિષ્યમાં મને ભાસે છે કે, પુત્ર તો જરૂર થાશે. ૧૦ માટે રતુદાન દઈને સ્વામિ, સુખથી યુદ્ધમાં જાઓ; સોગન તમે ખાધા છે તેથી, નથી બીજે મારો દાવો. ૧૧ અભિમન્યુ કહે નારી બધી, તંત મુઝી દે તું તારો કોટી ઉપાયે કોઇ પણ વચન, તારું નથી માનતારો. ૧૨ તારું ધાર્યું કરવા માટે, બાનાં મીઠ્યા બતાવો સમય વીના સુંદરી તું શીદ, સ્ત્રીનાં ચરિત્ર ચલાવે ૧૩ આડાઅવળી વાતો કરી મન, મારું તું ભભાવા ધારે; પણ તારા કરતાં કાંક મારામાં, બુદ્ધિ તો હશે વધારે. ૧૪ ઓત્રા કહે તે તમે કહો પણ, હું તો કદી નવ માનું; બુદ્ધિ હોય તો જીવો લમોને, ભાન નથી દુનીયાનું. ૧૫ હરિ રૂશીને યુદ્ધમાં જલું, તેટલું જ્ઞાન તમારું; પણ બીજું તમે જાણતા નથી, પાછળ શું થશે અમારું. ૧૬ બુદ્ધિ તમે બધી વેચી ખાધી છે, એમ મને તો જણાય; મારા જેટલી નથી તમારી, વધારે કેમ ગણાય. ૧૭ અભિમન્યુ કહે અબળા તું તો, વિચાર વીનાનું બોલે; કદી કાળે નારીની બુદ્ધિ, ન હોય નરની તોલે. ૧૮ જ્યાં બેઠાએ ત્યાં પુરૂષ બધા, દીસે ધણા બુદ્ધિમાન; નરની બુદ્ધિને નારી ન પહોંચે, નારીની બુદ્ધિ નાદાન. ૧૯ તે માટે મોટા પુરૂષો કહી ગયા, પ્રેમદા બુદ્ધિ છે પાની; તેથી હું મદ્યથી મુક્ત ન કરો, માનુની લ્યો સાચું માની. ૨૦ ઓત્રા કહે શું સાચું માનું, પુરૂષ ચરિત્ર પછાડી; જીવો બધી અવની જાણે છે, સ્ત્રીનું ચરિત્ર અગાડી. ૨૧ તેમ છતાં જે બુદ્ધિ હોય તો, પ્રશ્ન પુછું એક તમને; નરનારીની પરિક્ષા થાશે, ઉત્તર આપતાં અમને. ૨૨ અભિમન્યુ અહંપદ કરી બોલ્યો, પ્રશ્ન તારો પુછ તુ તો; તારા પ્રશ્નનો ભારજ શો છે, હવડાં ઉત્તર દઈશ હું તો. ૨૩ ઓત્રા કે ભલે એમ હોય તો, પ્રશ્ન પુછું હું તો તર્ત; મારા તમારા હાર્યા જીત્યાની, સામા સામી કરો શર્ત. ૨૪ અભિમન્યુ કહેવા લાગ્યો, જેમ તું કહે તેમ કરવું; આપણ બંને બંધાવો એવાં, બંધાયા કેડે ન ફરવું. ૨૫ ઓત્રા કહે મારા પ્રશ્નનો ઉત્તર, જે કદી તમથી ન થાય; તો પછી મુજને પુત્ર આપ્યા કેડે, થાવું તમારે વીદાય. ૨૬ જે કદી પ્રશ્નનો ઉત્તર સાચો, તમે દેશો આ દીશ; તો તો હું તમને રોક્યા વીણું ઝટ, અહીંથી રસ્તે પડીશ. ૨૭ અભિમન્યુ કહે કબુલ મહારે, શો છે પ્રશ્નનો ભાર; કહેતાં પહેલો ઉત્તર આપીશ, વાર ન લાગે લગાર. ૨૮ તેમ છતાં દૈવ્ય ધન્યજ્ઞએ મુજથી, ઉત્તર નવ દેવાય; તો પછી તારે કહેવો પડશે, છુટકો કદી નહી થાય.

૨૯ ઓત્રા કહે હા કહ્યા પ્રમાણે, તમે વર્તશો જ્યારે ત્યાર પછી હું પ્રશ્નનો ઉત્તર, તર્ત કહીશ તે વારે. ૩૦ રાય કહે વળી વચમાં મારે, કહેવાનું એક વચન; પહેલું પરક્યું પાછળ લાભે, રોકવાનો પહોર દત. ૩૧ એક પહોર હું તંબુમાં રોકૈશ, પછીથી યુદ્ધે પળીશ; પુત્ર થવો કે ન થવો તે તો, ભામની તાર ભવીશ ૩૨ ઓત્રા કહે હું એથી વધારે નહી રોક મારા નાથ; કહ્યા પ્રમાણે મારે પળવું આપો વચન મુજ હાથ. ૩૩ અભેમન્યુએ તે સમે વચન ઓત્રાના હાથમાં દીધું, સાચે સાચું ઓત્રાનું વચન પોતાના હાથમાં દીધું ૩૪ અભે-મન્યુ કહે કે હવે પ્રશ્ન વાર ન કરશો નકામી; કરજેડી પછી ઓત્રા કહે છે સાંભળી હ્યો મુજ સ્વામી ૩૫ એકાદશીના વૃતને દિવસે છે શ્રાદ્ધ પીતૃનું પેર; નારીને દીન સોળમો તે સૌ સાચવવાં શી પેર ૩૬ અપત્રાસ એકાદશીનો કરતાં વળતું નથી શ્રાદ્ધ; જમે તો શ્રાધ વળે પણ આવે એકાદશીમાં આધ. ૩૭ વળી જમ્યા વીના શ્રાધ વળે નહીં પીતૃ લોક ન પામે; અપત્રાસ વીણુ એકા-દશી ન થાય એવો આધ બે કામે ૩૮ વળી તે દહાડે ઋતુ દે તો પડે નહીં પીતૃ ને આપ; નારીને ઋતુ દીધા વીના લાગે બાળહત્યા તણુ પાપ ૩૯ તે એક પુરૂષે એકે દીવસે સાથે ત્રણ વૃત કરવાં; એક બીજને આધ ન આવે એવી રીતે અનુસરવાં ૪૦ એક કરે એક નવ કરે તો પડે ચતુરાધમાં ખામી; નારી-થી બુદ્ધિ નરની વધારે આપોને ઉત્તર સ્વામી ૪૧ ઉત્તર આપો કે પુત્રજ આપો પાળો વચન મુજ કંથ; હવે હું નથી રોકતી તમને ઉઘાડો આયુદ્ધ પંથ. ૪૨ અભેમન્યુ સૂણી વીસ્મય પામ્યો, કરવા લાગ્યો વીચાર; ઉંડો અટપટો પ્રશ્ન આ દીસે, ઉત્તર આપુ શું આ વાર. ૪૩ એકાદશીમાં શ્રાધ શ્રાધમાં, એકાદશી તો નડે છે; ઋતુ ના દે તો પાપજ લાગે, દેતાં બે નરકે પડે છે. ૪૪ આડા અવળી એમ તપાસ્યું; બુદ્ધી ના પોકડી લગાર; ત્યારે અભેમન્યુ કહે ધન્ય નારી, તારી બુદ્ધિ અપાર. ૪૫ હવે તમે તેનો ઉત્તર શું છે, દરશાવો તે દીલ સાથ; ઓત્રા કહે કહ્યા પ્રમાણે વર્તો પછી કહીશ મારા નાથ. ૪૬ અભેમન્યુએ વીચાર કીધો, પાળવું પડશે વચન; હવે છુટકો નથી થાવાનો, આપવો પડશે તન. ૪૭ પ્રશ્નનો ઉત્તર દેવા બુદ્ધિ, નથી પોચતી મારી; વચન ભ્રષ્ટ થવું નહીં નારી, આશા ભરી છે બીચારી. ૪૮ એવું જાણી સેન્યા સામું બેયું, ભાઈને કીધી પછી સાન; નજર થતાં ચેતી ગયો ત્યાં, ભીમ તણો સંતાન. ૪૯ અભે-મન્યુએ હાથ કરીને, પોતાની પાસે બોલાવ્યો; એક સપાટે દોડતો ત્યાંથી, અભે-મન્યુ પાસે આવ્યો. ૫૦ ગેરગચ્છ કહે શો હુકમ વીરા, જે હોય તે ફરમાવો; અભેમન્યુ કહે અહીંયાં આગળ, તંબુ એક તણાવો. ૫૧ એવું સાંભળી ગેર-ગચ્છે, માયાવી તંબુ ત્યાં કીધો; રથથી જરાક વેગળો રણમાં, તરત તે તાણી

દીધો. પર અંદર સાહીત સરવે બનાવી, ચીજ નથી-ઓછી એક; કમીના તંબુમાં કાંઈ મળે નહીં, વાપર્યો એવો વીવેક. ૫૩ ગટ્ટારગચ્છ પછી સૈન્યામાં જઈ, ઉભો રહ્યો જ્યારે; અભિમન્યુએ સાન કરી નારીને, રથેથી ઉતર્યો ત્યારે. ૫૪ ઓત્રા ચાલી પતીની પાછળ, મુકી ઘોડાની લગામ; નર નારી તવ રથેથી આવી, કીધો તંબુમાં મુકામ. ૫૫ તવ પ્રભુ પાતાળે વિચાર કીધો, ભાણેજને હું તો માઈ; પણ એક મારા બાનાના બદલે, ભક્તનો વંશ વધાઈ.

વીશ્રામ- વંશ વધાઈ ભક્તનો, પ્રભુએ ધાર્યું ત્યાંયરે; વ્યાસ મગન વાણી વહે, સુણો જન શ્રાયાયરે. ૩૪

કડવું ૩૫ મું-રાગ ધનાશ્રી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ પરીક્ષીત રાયના તન; પ્રભુ કહે છે ભાણેજને માઈ, મારા ભક્તનો વંશ વધાઈ. ૧ નર નારી જરા વાર મળશે, તેમાં પુત્રની વેળા શું વળશે; એવું જાણીને મન વીચાર્યું, વધુ સંસાર સુખ દેવા ધાર્યું. ૨ કડં છ માસનો દીનમાન, તો તો રહેશે એ ગર્ભ નીદાન; એવા વિચાર મનમાં કીધા, સુર્યચંદ્રને સ્થંભાવી દીધા. ૩ એવી આજ્ઞા પ્રભુએ દીધી, શશી રવીએ માની લીધી; પછે હાથમાં લીધું પાણી, બોલ્યા એવું ત્યાં પુરૂષ પુરાણી. ૪ દેવ દાનવ માનવ સંગ, પશુ પક્ષીને કીટ પતંગ; એવા જે જે જગત જીવ માત્ર, હોય સુપાત્ર કે કો કુપાત્ર. ૫ જેવી જેવી જેના મનની આશા, તૃપ્ત થાજ્યો ક્ષુધાને પીપાસા; મળ મુત્રને મૈથુન તમામ, નીદ્રા આદી થતાં હોય જે કામ. ૬ જેવી ઇચ્છામાં હોય હર્ષશોક, તેવી ઇચ્છામાં રહેજ્યો ત્રીલોક; જેમ થતું હોય તેમ થાય, વધુ ઓછો ના દીન વરતાય. ૭ એવું કહી પાણી પ્રભુએ પીધું, બીજું અંજલી જળ ભરી લીધું; જણ્યું દિવસે રૂતુ ના દેવાય, વર્ણ શંકર પ્રજા તે તો થાય. ૮ એમાં અવગુણ હોય અતીશે તે તો કુકરતી અધ-રમી દીસે; થાય કામી ક્રોધી અનાચારી, ભુદ્ધિ હીણ અખળ દેહ ધારી. ૯ દે કોઈ દીવસે જે રૂતુદાન, તેથી ઉપજે એવો સંતાન; એવું જાણીને શ્રી જદુરાય, માટે તેનો ત્યાં કીધો ઉપાય. ૧૦ જળ પીધું ત્યાં તો બીજી વાર, તંબુ ઉપર વરસાવ્યો ધુમાર; વળી વીચાર્યું શ્રી અવીનાશ, બાધ કરશે રવીનો પ્રકાશ. ૧૧ સુર્ય દેખે તો દેશેરે શ્રાપ, તેથી હંપતીને લાગે પાપ; પશુ પક્ષીનું એ તો છે કર્મ, ન હોય દીવસે મનુષ્ય ધર્મ. ૧૨ એવું જાણી વ્યવસ્થા શું કીધી, નીજ ચક્રને આજ્ઞા દીધી; ગયું સુર્યના સામું એ સીધું, સુર્ય ઢાંકી આચ્છાદન કીધું. ૧૩ દોશ દુર કર્યો એ તમામ, રૂડું રાખના ભક્તનું નામ; એવા ભક્ત આધીન ભગવાન, દીસે દયા તે ભ્રે નીદાન. ૧૪ હવે તંબુમાં છે નરનારી, અન્યો અન્ય ત્યાં વાત વીચારી; સુખ રૂપે માંડ્યો સંસાર, આશા તૃણાએ ભરીયાં અપાર. ૧૫

રૂડા રમતાં રંગ વિજ્ઞાસ, કર્યો પુરણ પ્રીતી પ્રકાશ; ભોગ ભોગવ્યો એ અવ-
સરમાં, રહ્યો ગર્ભ ઓત્રાના ઉદરમાં. ૧૬ રાય પરીક્ષીત જે કહેવાય, તેના
ગર્ભનો આ મહીમાય; થયો પુન્ય પ્રતાપી એ રાય, તેની સાંભળે જ ને કથાય.
૧૭ સુણે શ્રદ્ધાથી જે નરનાર, વાધે વંશની વૃદ્ધિ અપાર; જેણે કળિયુગ દુર
હડાયો, રાખ્યો ધર્મનો પ્રથમ પાયો. ૧૮ સુણી તેતો ત્યાં સકળ દુઃખ વાગ્યે સય
અંતે અભયપદ પામ્યો; કથા સાંભળ તે તો રે જેહ, થાય પાપથકી મુક્ત તેહ.
૧૯ કથા સાંભળી પુન્ય જે કરશે, ભુંડા ગભ નો વાસ તે તરશે; કથા સાંભળી
જન જે ઉવેખે, તેતો પુનઃ ગર્ભ દુઃખ દેખે. ૨૦ એવો ઉત્તમ પરીક્ષીત રાય,
રહ્યો ઓત્રાના ઉદર માંય; એવે વીતી ગયા ખટ માસ, થઈ પુરણ ઓત્રાની
આશ. ૨૧ પછી પ્રીતે લાગી પતી પાય, કરજેડી વચન વદી ત્યાંય; મારી
આશા પુરણ કરી આપે, વડીલ વૃદ્ધતા પુન્ય પ્રતાપે. ૨૨ ભલું વાંધું મારું
ધર સુત્ર, મને પ્રભુજી આપશે પુત્ર; પુત્ર પીતા વીના કેમ રહેશે, તેની સંભાળ
તે કોણ લેશે. ૨૩ એમ કહી રડી પડી અપાર, નીર નેત્રે વહે છે ચોધાર; અભે-
મન્યુ કહે સુણો વાલી, હવે ખેદ કરો શીદ ખાલી. ૨૪ એમ કહીને છાની રાખી
નાર ઓત્રા કહે છે સુણો ભરથાર; પ્રીતી ઓછી હતી તે વધારી હવે છુટે ન
માયા તમારી. ૨૫ અભેમન્યુ કહે સુણો રાણી હવે એવી ના બોલશે વાણી;
નહી નીમીશ માત્ર રોકાવું આપો આજ્ઞા યુદ્ધમાં જાવું. ૨૬ પરઠ્યા પ્રમાણે થઈ
પહોર વાર વાંકું વરતાય નહિ લગાર; આપો પ્રશ્નનો ઉત્તર અમને કહ્યા પ્રમાણે
પણ્યો હું તમને. ૨૭ વિશ્રામ-કહ્યા પ્રમાણે હું પણ્યો કહે છે પારથ તંત્રે;
વ્યાસ મગન વાણી વદે સુણો ઓતાજનરે ૩૫

કડવું ૩૬ મું—રાગ આશાવરી.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજયરાય; વિસ્તારી તુજને સભ-
ળાવું પ્રશ્નોત્તર મહીમાય. ૧ ઓત્રા કહે છે નાથજી મારા પ્રશ્ન કહ્યો મેં જે
તમને; હજુ તમોને આવડતો હોય તો ઉત્તર તે આપો અમને. ૩ કહ્યા કેડે
પછી તમે કહેશો કે આવડતો હતો એ તો; જાણ્યો કોયડો કોડી બરોબર જ્યોત્સે
પતિ કરતા તે તો. ૩ અભેમન્યુ કહે એ શું બોલી બોળાય બાપનું નામ; પાછ-
ળથી પછી એવું બોલવું તે તો મુરખ કેરું કામ ૪ નક્કી કહું છું તથી આવ-
ડતો છે મુજ બુદ્ધિથી બહાર; મીઠ્યા અભિમાન કેમ થાય કહો હવે મારી
નાર ૫ ઓત્રા કહે એકાદશીને દહાડે છે શ્રાધ પિતૃનું ઘેર; નારીને દીન
સોળમો તે સૌ સાચવવાં શી પેર ૬ શ્રાધ સારી જમે છે તો તેથી એકાદશી
ભાગે; નારીને પુત્રહાન ન દેતો બાળહત્યા પાપ લાગે ૭ એકાદશીનું ફળ લેવાને
કરે કદી અપવાસ; પણ શ્રાધ સારી જમે નહિ તો પીતૃને પડે છે શ્રાસ ૮ વળી

તે દીવસે નારીને કદી, આપે જો ગર્ભનું દાન; તો તો પછી પીતૃઓ પોતે, નકે પડે છે નીદાન. ૯ એ ત્રણ કામો એકે દહાડે, એક ઘણીને તે કરવાં; કર્યાં વીના કદી છુટકો નથી, શાસ્ત્ર રીતે અનુસરવાં. ૧૦ એ પ્રમાણે એક બીજાને, બાધ કરે છે અતીશે; આંટીવું ટીવા કહણુજો એવો, પ્રશ્ન પતિ મારો દીસે. ૧૧ તેનો ઉત્તર તમને કહું છું, હું તો હવે મારા નાથ; શાસ્ત્ર પ્રમાણે સિધ રોઅર, સાંભળજો દીલ સાથ. ૧૨ શ્રાધ સારી પીંડ સુધવો, દેવં મધ્ય રાત્રી રતુદાન; સચવાય ત્રીવૃત એક તીથીમાં, છે એ શાસ્ત્ર નીદાન. ૧૩ શ્રાધ સારી પીંડ સુધે તો જમ્યા બરોઅર થાય; સુધવાથી અપવાસ ન લાગે, એકાદશી સચવાય. ૧૩ પીતૃ પણ પીંડ સુધવાથી પામે, શાસ્ત્ર કહે છે એવું; આગળ પાછળ બાધ ન આવે, મધ્યરાત્રી રતુ દેવું. ૧૫ મધ્યરાત્રી સુધી એકાદશી, પછેથી દ્વાદશી થાય; મોટે મધ્યરાત્રી રતુ દેવું, અન્ય તીથી ન ગણાય. ૧૬ એકાદશીમાં રતુ દેતાં, એકાદશી તે લાગે; દ્વાદશીમાં દીવસ કરે છે, બાળકનું પાપ લાગે. ૧૭ એવી રીતે એકજ ઘણી, ત્રીવૃત કરે છે સાથ; કોઈ કોઈને એમાં બાધ ન આવે, એવી રીતે મારા નાથ. ૧૮ અભિમન્યુ સુણી આનંદ પામ્યો, કરવા લાગ્યો વખાણુ; ધન્ય છે નારી બુદ્ધિ તમારી, મુખે બોલ્યો એમ વાણુ. ૧૯ આવાં હું તમને નહોતો જાણતો, ગોરી ઘણાં ગુણવાન; બરોઅર તમે સુંદરી કીધું, શાસ્ત્ર રીતે સમાધાન. ૨૦ ચતુરા તમારી ચાતુરી ઝાઝી બુદ્ધિ ઉંડી અપાર; ધન્ય તમારાં માત પિતાને, ધન્ય દીસે અવતાર. ૨૧ હવે નારી આજ્ઞા આપો, હું તો થાઉં વિદાય; તમે સુભદ્રા પાસે પધારો, દ્રૌપદી કુંતા છે ત્યાંય. ૨૨ મારાં માતપિતાની સેવા, શ્રદ્ધા થકી તમે કરજો; ન્યાય નીતિ રીતીમાં રહેજ્યો, ધર્મ રૂડા અનુસરજો. ૨૩ મળવું હવે ભવિષ્ય આધારે, મોટે કહું માની લેજો; પીયરમાં એક પલક ન રહેશો, સહાય સાસરે રહેજો. ૨૪ યુદ્ધેથી જીવતો આવું તેતો, તારો મારો સંસ્કાર; રાજકદીપક હોય કદી તો, હામલશો નહિ નાર. ૨૫ પુન્ય દાન બહુ પાછળ કરજો, કરજો સદા શુભ કર્મ; આહ્વાણ સાધુની સેવા કરજો, ધારી બરોઅર ધર્મ. ૨૬ કુળમાં સાંચળ લાગે એવું, કરશો નહિ કોઈકામ; માતપિતાની આબરૂ પ્રમાણે, તારજો પેઢી તમામ. ૨૭ રામા તમારૂં હૃદય હરશે મુધર્યું છે ઘરમુત્ર; વડીલ વૃદ્ધના પુન્ય પ્રતાપે, પ્રભુજી આપશે પુત્ર. ૨૮ જેનાવડેથી જગમાં રૂડું, નામ રહે તારૂં મારૂં, એક વચન હવે બોલ્યા વિના, આજ્ઞા આપે તો સારૂં. ૨૯ થોડું કહું ઘણું માની લેજો, દેજો શ્રીહરિ નામ; હવે હું તો જાઉં છું નારી, છે મુજ છેલ્લા પ્રણામ. ૩૦ એમ કહી અભિમન્યુ આલ્યો ઝાલ્યો એનાએ હાથ; કરજોડી પાછી કહેવા લાગી, સાંભળોને સ્વામીનાથ. ૩૧ મુખેથી તમે યુદ્ધમાં જાવો, પણ પામશો નહિ હાર; છેવટે મારે કહેવાનું એટલું, કરજો

શત્રુનો સંહાર. ૩૦ હું અગ્રણીને અધવચ મુઢી, કાયર કદી નવ થાશે; કઠણ કામ કોઠાનું સ્વામી, જોજો પાછળ પસ્તાશે. ૩૩ વિશ્રામ-પસ્તાવો પાછળ થશે, કઠણ યુદ્ધનો પંથરે; વઢે મગન ઓત્રા કહે, કપરા કોઠા કંથરે. ૩૬

કડવું ૩૭ મું—રાગ સિંધુ.

કપરા કોઠાએ, કયમ કરી કંથ છતાશે; બ્રહ્મા સર ભેદ ન જાણે, ભાળી મન ભરમાશેરે કપરા. ટેક કપટી કોધી કૌરવ લોકો, કાળ તમારો કરશે; મઠ ચક્રાવે એકલડા ત્યાં, કોણ સહાયતા ધરશેરે. કપરા. ૧ ઉછળતાં શસ્ત્રો છુટવાનાં, મભરાશો મઠ વિષે; દગલમાજ એ દુષ્ટો ભારે, ડંશ ભરેલા દીસેરે. કપરા. ૨ સમગ્ર એ સાતે કોઠામાં, ભરીયા ભડવીર ભાથી; અતીરથી કો મહારથી મહી, છે શુરાના સાથીરે. કપરા ૩ સુભદ્રા સાસુની કુખે, જોજો ડાઘ ન લાગે; હામ ન હોયતો પહેલું કહેજો, હું ચાલું રણ આગેરે. કપરા. ૪ મારી તમારી ઉંમર સરખી, મેશ રાશીમાં વાસો; મુચ્છ વીનાનાં બેઉ બરોબર, કોણ જુવે તમારોરે. કપરા. ૫ લો તમ વસ્ત્રો તે હું પહેરું, ક્યાં અહીં કોઈ જોનાર; મરદ કામ હું કરૂં માનુની, સમજે તો બહુ સારૂં. કપરા. ૬ વંદળની વીધા શીખેલી, હું તો કૌરવ કાજે; છું ક્ષત્રાણી શુર બતાવું, ના લેવાશો લાજેરે. કપરા. ૮ પણ મારૂં કે પછી તમારૂં, બેમાં એક સુધારો; જો હાર્યા તો જગની અંદર, ઝેર થશે જન-મારોરે. કપરા. ૮ જીવ છતાં પણ જશ મેળવજો, ક્ષત્રી નર છે શુરા; અમર નામ અવનીમાં કરજો, પરાક્રમી થઈ પુરોરે. કપરા. ૯ સ્વામી સૌ શત્રુ સંહારી વહેલા પાછા વળજો; વ્યાસ મગન નીજ ગુણ ગાવાનો, શુરાતનમાં ભળજોરે. કપરા. ૧૨ વીશ્રામ-ઓત્રા કહે કોઠા વિષે, જોજો પામતા હારેરે; વ્યાસ મગન વાણી વઢે, બોલ્યો રાજકુમારે. ૩૭

કડવું ૩૮ મું—રાગ ઉપરનો.

ધન્ય ધન્ય ક્ષત્રાણી, જોજો શુરાતન તું મારૂં; ચક્રાવાને ચુર કરી સૌ, શત્રુને સંહારે. ધન્ય ધન્ય. ટેક. રણચક્રાવે લકડાં રાણી, કાહેર કૌરવ થાશે; અભિમન્યુને આવંતો જોઇ, સરવે નાસી જશેરે. ધન્ય ધન્ય. ૧ ધનુષ્યના ટંકાર કરતાં, લેશે મુજને નાણી; એક પલકમાં પ્રાણ પાપીના, તર્ત નાણું હું તાણીરે. ધન્ય ધન્ય. ૨ ધર મુળમાં જે દ્રોણ રહેલા, પહેલે કોઠે પાડું; કૃપાચાર્યને અવસ્થાના લાકુ સુસરા કાઢું રે. ધન્ય ધન્ય. ૩ કરણ તણું તો મરણ કરૂં હું, વાર જરા ના લાગે; દુર્યોધન પાપી કરૂં પુરો, માર અતીશે માગેરે. ધન્ય ધન્ય. ૪ શક્તિમદ્ધ મામાને મારી, જઈ જયદ્રથને ઝાલું; એ આદી શોદ્ધાઓને હું, બોળી ખાત્રા આલું રે. ધન્ય ધન્ય. ૫ અષ્ટાદશ મહીના ઉઢરમાં, ગર્ભે વિધા ભણીયો; કોઠામાં જો કાયર

થાઉં તો, ધીક જનેતા જાણીયોરે. ધન્ય ધન્ય. ૧ શત્રુ નહીં છોડું કોઠમાં, કરું કટકા કૌરવના; પારથ પુંક તકાશી તેનો, છે વેરી પરભવનારે. ધન્ય ધન્ય. ૭ એકવાર મરવું છે જન્મી, નથી જીવ્યાની પરવા; અમર નામ કરું હું આજે શોક કરે શું કરવારે. ધન્ય ધન્ય. ૮ પાયમાલ કોઠા કરું ત્યારે, મન મનોરથ પુગે; કાયર થતાં માંસ માડું તે, શીયાળવાં ના મુઘેરે. ધન્ય ધન્ય. ૯ છેવટ છે એ નિશ્ચય મારો, વ્યર્થની કાઢું વાણી; વ્યાસ મગન હરનીશ ગુણ ગારો, રજા આપ્ય તું રાણીરે. ધન્ય ધન્ય. ૧૦ વિશ્રામ-રજા આપ્ય રાણી હવે, કહે છે રાજકુમારે; વ્યાસ મગન વાણી વટે, રજા આપતી નારરે. ૩૮

કડવું ૩૯ મું-રાગ પરજ.

મારા અલખેલા ભરથાર, વહેલા આવજો હો રાજ; મારા ઉરના એકાવળ દાર, વહેલા આવજો હો રાજ. ૧ મારી સગી નણહલના વીર, વહેલા આવજો હો રાજ; મારા હૃદયના ધારણધીર, વહેલા આવજો હો રાજ. ૨ મારા શરીરના શણગાર, વહેલા આવજો હો રાજ; મારા પ્રાણતણા આધાર, વહેલા આવજો હો રાજ. ૩ મારાં નરણાં કેરાં નેત્ર, વહેલા આવજો હો રાજ; રૂડા જીતીને રણક્ષેત્ર, વહેલા આવજો હો રાજ. ૪ મારા ભવીષ્યના ભરથાર, વહેલા આવજો હો રાજ; મારા દુઃખ તણા હરનાર, વહેલા આવજો હો રાજ. ૫ મારા સુખ તણા સાધન, વહેલા આવજો હો રાજ; મારા પતી તમે પાવન, વહેલા આવજો હો રાજ. ૬ સામુ જ્યા રાજકુમાર, વહેલા આવજો હો રાજ; કરી કૌરવનો સંહાર, વહેલા આવજો હો રાજ. ૭ હું તો જ્યેષ્ઠ રહેજ્ઞાની વાટ, વહેલા આવજો હો રાજ; જ્યેષ્ઠો કરાવતા ઉચાટ, વહેલા આવજો હો રાજ. ૮ હું તો લગીલગી લાગુ પાય, વહેલા આવજો હો રાજ; જ્યેષ્ઠો વાર વધુ ના થાય, વહેલા આવજો હો રાજ. ૯ કીર્તિ મેળવી કોઠા માંય, વહેલા આવજો હો રાજ. ૧૦

વીશ્રામ-એમ કહી ઓત્રા હરખડી, પડી મુચ્છાંની માંયરે; વટે મગન અભિમન્યુ ત્યાં, તર્તજ થયો વીઢાયરે. ૩૯

કડવું ૪૦ મું-રાગ ધનાશ્રી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ પરીક્ષીત રાયના તન; ઓત્રા પડી જ્યાં મુચ્છાંની માંય, રાય તંબુથી થયો વીઢાય. ૧ આવી રથમાં બેઠોરે જ્યારે, પાસે સેન્યા આવ્યું સૌ ત્યારે; રથે ગટારગચ્છ જેવો આવ્યો, ભાઘએ સાન કરી સમજાવ્યો. ૨ વીરા જાવો જરા દયા જાણો, સુભદ્રા પાસે પહોંચોડો રાણી; સુણી સેવકો તેડીને ત્યાંય, ગયો ગટારગચ્છ તંબુ માંય. ૩ તેવે મુચ્છાંમાંથી ઉઠી નાર દીઠા જોજી ઉભેલા દાર; તેતો બોલ્યા મુખે એમ વાણી, જાણો માજીતા તંબુમાં

રાણી. ૪ વધ સેવક સાથે વીહાય, આવી માતાના તંબુની માંય; પડી ઓઝા સુભદ્રને પાય, કરજેડી કહેવા લાગી ત્યાંય. ૪ માણ આવતાં થઇ મુને વાર, ચડી ચુક્યા ચુકે ભરથાર; તેથી ઉતરી હું બારેબાર, ગઇ મનાવા પતિને તે વાર. ૧ મેતો ધણું ધણું સમજાવ્યા, પાછા પુત્ર તમારા ન આવ્યા; પાછા વાળ્યા છતાં નવ વળીયા, તાણી તંબુ તેતો મને મળીયા. ૭ આપી પુત્રને થયા વીહાય, ત્યાંથી આવું છું હાલ હું આંય; મને પુત્ર પ્રસુજી જે દેશે, નામ એ થકી કુળમાં રહેશે. ૮ મળી સુભદ્રાને ગયો રોપ, ધણો કુતાને વળ્યો સંતોષ; બોલી દ્રૌપદી તો તેણીવાર, બાધ જોવો તારો સંસ્કાર. ૯ એમ વાતો કરે છે તે કામ, એવે માયાવી કાંધું શું કામ; તંબુ માયાનો અલોપ કાંધો, ચાલ્યો રથના સામે તે સીધો. ૧૦ બેઠો રથે ચડીને તે કામ, લીધી હાથમાં અશ્વ લગામ; અભેમન્યુ કહે વીર મારા, હવે હાંકોને અશ્વ તમારા. ૧૧ સુણી રથને હાંક્યો તે વાર, ચાલ્યું સૈન્યા ત્યાં હારકતાર; દીધા દોહશ કરતારે ડંકા, કરે ગર્જના બહાદુર બંધા. ૧૨ વાજેથીધવીધ વાજનો નાદ, અતી યોદ્ધાને ઉર ઉતમાદ; ક્યારે કરીએ શત્રુનો સંહાર, એવી ઊરમી છે ઊરમાં અપાર. ૧૩ હાંડ્યા કરતા સૌ શોરબકાર, ઝાલ્યું રહેતું નથી જરી બેર; વાગે સરણાઈ ભેરી દદામા. ચાલ્યા સૈનિક કોઠાના સામા. ૧૪ લીમે ગદા અયુત મણની લીધી, સ્વારી જયમંગળ પર કીધી; સહેદેવ નીકુળને મેઘવર્ણ, ચાલ્યા ધ્રુવવતા સૌ ધર્ણ. ૧૫ સૈન્યા સરવે ભયંકર ભાસે, અભેમન્યુ જુવે છે ચોપાસે; એના મનમાં છે હરખ અપાર, ધણો ખીલ્યો અર્જુનનો કુમાર. ૧૬ એવી ખીલી તેની મુખ કાન્તી, જોતાં અર્જુનની આવે જ્ઞાન્તી; નથી આજે એનામાં કંઈ તુન્ય, જાણે આવ્યો એતો અર્જુન. ૧૭ ઉભા કોઠામાં યોદ્ધા અપાર, તેતો કરવા લાગ્યા વીચાર; સૈન્યા ધારીધારીને તપાસ્યું, આવ્યો અર્જુન એવું ત્યાં ભાસ્યું. ૧૮

વીશ્રામ-ભાસ્યું અર્જુન આવીયો, લાગી સૌને ધાકરે, વ્યાસ મગન વાણી વદે, વાગી ત્યાં વીર હાકરે. ૪૦

કડવું ૪૧ મું—રાગ હંસે માંડ્યો વિલાપ.

વાગી વાગી કોઠામાં હાક, અર્જુનજી આવીયોરે; બધા યોદ્ધા ચડ્યા ત્યાં ચાક, અર્જુનજી આવીયોરે. નથી ખાતા કો છીંક કે છાક, અર્જુનજી આવીયોરે; જખરી છે એની ધાક, અર્જુનજી આવીયોરે. ૨ કૌરવ કહેછે આવ્યું આજ મહોત, અર્જુનજી આવીયોરે; એવા સૌ કો બની ગયા બહોત, અર્જુનજી આવીયોરે. ૩ દીધું પાતાળ કેરું નામ અર્જુનજી આવીયોરે; કાંધું કપટનું એણે કામ, અર્જુનજી આવીયોરે. ૪ આવી પહેલી જાણી હોત વાત, અર્જુનજી આવીયોરે; એમા કદી કોઠામાં ન થાત, અર્જુનજી આવીયોરે. ૫ દોડા દોડ કરે છે તમામ, અર્જુનજી

આવીયારે; એવી હારી ગયા સૌ હામ, અર્જુનજી આવીયારે. ૬ વીશ્રામ-હામ
સરવ હારી ગયા, કરતા નાસાનાસરે; વ્યાસ; મગનવાણી વદે, પડીયોઝાઝાસરે ૪૧

કડવું ૪૨ મું-રાગ આશાવરી.

વૈશમપાયે એણીપેર બેઠયા, સુણુ જનમેજયરાય; વીસ્તારી તુજને સંભ-
ળાણું, કોઠા યુદ્ધ મહીમાય. ૧ ત્રાસ પડ્યો કોઠામાં સહુને, કૌરવ થોડ વીશ્રામે;
દ્રોણગુરુ તે કહેવા લાગ્યા, હવે વલે શી થશે. ૨ કપટ કરી એ પારથ આવ્યો,
કરશે આપણો કાળ; ઉગરવાનો આસો નહીં એકે, બેઠ્યો અધનો બાળ. ૩
દ્રોણ કહે તમે ધીરજ રાખો, છો આવ્યો અર્જુન; કાળ કરીશ એનો આ કોઠે,
પરવાયું છે યુત. ૪ એમ કહીને જોવા લાગ્યા, કીધું ત્યાં અનુમાન; નહોય
નહોય અર્જુનજી આતો, છે તેનો સંતાન. ૫ અર્જુન હોય તો ઢાંક્યો રહે
નહીં, જોડે હોય ભગવાન; રથ ધ્વજપર હનુમંતાનું, ચીત્રજ નથી નીદાન.
૬ શા માટે તમે શોચ કરો છો, મળતી નથી નીશાની; આપ સમો એ બેઠો
ભાસે, અર્જુન બેઠા માની. ૭ બાણીને કેમ ભુલ ખાવો છો, અર્જુન છે પાતાળ;
તેમ છતાં અર્જુન હશે તો, કરીશ તેનો હું કાળ. ૮ એવામાં સૈન્ય થડમાં
આવ્યું, દીઠો અર્જુન બાળ; ત્યારે સૌને ધીરજ આવી, ટળી પેટની કાળ. ૯
વીધવીધ વાજ તર્ત વગાડ્યાં, કર્યા શંખના નાદ; કીકીયારી કીધી કોઠામાં,
અતી ધરી ઉત્તમાદ. ૧૦ એવામાં અભિમન્યુ આવ્યો, કોઠા લગભગ જ્યારે;
સૈન્યા ઉભુ રખાવી ભીમને, કહેવા લાગ્યો ત્યારે. ૧૧ કાકા મારા કોઠા અંદર,
સૈન્યાનું નહીં કામ; તે ખીચાર ત્યાં નકામું, રહેવા લો આ કામ. ૧૨ યુક્તીસર
એ યુદ્ધ કરવાનું કંઠણ કામ અપાર; બાણ હોય તે કોઠા જીતે, ખીજનો નહીં ભાર
૧૩ માટે કાકા તમે એકલા, ચાલો મારી સાથે; છ કોઠા સર કરવા મ્હારે, સાતમો
છે તમ માથે. ૧૪ ત્રીજો ગટોરગચ્છ ભાઈ આવે, રથ હાંકવા માટે; આપણુ ત્રણ
વીના કેઈ થોડો, લેવો નહીં એ વાટે. ૧૫ ભીમ કહે ભાઈ વાત ખરી છે સમ-
જ્યો તેહ તમામ; સહેદવ નીકુળ મેઘવરણને, બોલાવ્યો તે કામ. ૧૬ ભીમ કહે
ભાઈ સૈન્યા તેડી, અહીંથી અળખા થાવ; કામ નથી કોઠામાં કોઠનું શીતળ છાંયે
ભવ. ૧૭ જયમંગળ મુજ મજેંદ્રને પાણ, રાખો સૈન્યા સાથ; એમ કહીને સાંકળ
આપી, મેઘવરણની હાથ. ૧૮ તવ સૈન્યા અળગુ જઈ રાખ્યું, શીતળ છાંય
માંય; જયમંગળ મજ મેઘવરણ લેઈ, ઉભો મોખરે ત્યાંય. ૧૯ ગટોરગચ્છ તવ
સગામ ખેંચી, રથ હાંક્યો પુરપાટ; પાણી પંથા પલક એકમાં, હીંડ્યા હણુહણાટ
૨૦ સંપ કરી ત્રણેજણ સાથે, શુરાતન શુભ લાવી; પહેલે કોઠે જઈને ઉભા,
દ્રોણના સનમુખ આવી. ૨૧ વીશ્રામ-આવી ત્યાં ઉભા રહ્યા, અંતર કોઈ
અપારરે; વડે મગન અભિમન્યુ કહે ધીક ધીક દ્રોણાચારરે. ૪૨

કડવું ૪૩ મું—રાગ ક્ષત્રી કલંકનો.

ધીક ધીક કરે પ્રપંચી દ્રોણાચાર, હવે તમારૂં આવી પોંચ્યું રે; ન્હોય ન્હોય તમે બ્રાહ્મણકુમાર, હવે તમારૂં આવી પોંચ્યું રે. ૧ પણ પાળ્યું નહીં બોલેલું તમામ, હવે તમારૂં આવી પોંચ્યું રે; કીધું કપટથી કોઠાનું આ કામ, હવે તમારૂં આવી પોંચ્યું રે. ૨ મારા પીતાજીને મોકલી પતાળ, હવે તમારૂં આવી પોંચ્યું રે પછે પ્રપંચની પાથરી આ જાળ, હવે તમારૂં આવી પોંચ્યું રે. ૩ સાંધ્યો વીસવાસ હઈને આ લાગ, હવે તમારૂં આવી પોંચ્યું રે; નીતિ રીતી તણો કીધો તમે ત્યાગ, હવે તમારૂં આવી પોંચ્યું રે. ૪ માંડ્યો યુદ્ધમાં તો મુળથી અધર્મ, હવે તમારૂં આવી પોંચ્યું રે; નથી સમજ્યા હજી મુધી સ્વધર્મ, હવે તમારૂં આવી પોંચ્યું રે. ૫ બ્રહ્મ કુળમાં લગાડ્યું એ કલંક, હવે તમારૂં આવી પોંચ્યું રે; ભુટો દીસે તમ ભવીષ્યનો વંક, હવે તમારૂં આવી પોંચ્યું રે. ૬ કર પુરો બધો નીજ અનમાન, હવે તમારૂં આવી પોંચ્યું રે, આજ ઉતારું તમારો અમીમાન, હવે તમારૂં આવી પોંચ્યું રે. ૭ નક્કી ભમે છે તમારે માથે કાળ, હવે તમારૂં આવી પોંચ્યું રે; મુત સિંહનો ના જાણશે શિયાળ, હવે તમારૂં આવી પોંચ્યું રે. ૮ ઝાલો ઝાલો હથીયાર હવે હાથ, હવે તમારૂં આવી પોંચ્યું રે, રોળું રણમાં યોદ્ધાઓ સૌ સાથ, હવે તમારૂં આવી પોંચ્યું રે. ૯ નહિ છોડું કોઠે થનાર તે થાય. હવે તમારૂં આવી પોંચ્યું રે; વ્યાસ મગન સહાય ગુણ ગાય, હવે તમારૂં આવી પોંચ્યું રે. ૧૦ વીશ્રામ—આવી પહોંચ્યું આપનું, કહે છે પારથ તંત્રે; વ્યાસ મગન મુખ ઉચરે, વદીયા દ્રોણ વચનરે. ૪૩

કડવું ૪૪ મું—રાગ સારે ત્રીન પેસે શેર એ.

અહ્યા હંકારી અભીમાની તારૂં મોત આવ્યું રે; મોત આવ્યું રે. તારૂં મોત આવ્યું રે. અહ્યા. ટેક. તાત ગુરૂની લજ્જા લોપી, વદીયો બ્રહ્મ વચન; જા જા પાપી પાછો અહીંથી, પલમાં થઈશ પતન. અહ્યા. ૧ યુદ્ધ કામ વૃદ્ધોનું આતો, નહીં બાળકનું કામ; સીંહની આગળ કહે કેમ ચાલે, શીયાળવાની હામ. અહ્યા. ૨ દ્રોણગુરૂની ધાકે જોહ્યા, મુજ ઉઠે ધણું; છોકરવેળ શીઠ કરે તુજ, માથે આવ્યું મર્ણુ. અહ્યા. ૩ આગળ મુજ અપમાન કર્યું છે, તે મુજ મનમાં રીસ; મુકટ મોટે આજે તારૂં છેદી નાખું શીશ. અહ્યા. ૪ શીઠ મરે મીથ્યા મુમતમાં, હજીએ મારૂં માન; રાંક બીચારી રાત રખડશે વિરાટની સંતાન. અહ્યા. પરણીને પાધરોજ આવ્યો, ઘડી રહ્યો નથી ઘેર; કાંકણદોરો છુટયા પેલો, કરશ બેઠો કેર. અહ્યા. ૬ દયા લાભ્ય નીજ દારા ઉપર, કાંક સમજ દીલ સાથ; એ બીચારી શું મુખ પામી, ઝાલી તારો હાથ. અહ્યા. ૭

ઓથ વીના એકલોડો આઠ્યો, પારથ છે પાતાળ; કોણ ઉગારે આ કોઠામાં, કરીશ તારો કાળ. અથ્યા. ૮ માત તાત તુજ મરણ સાંભળી, મરશે કુટ્ટી શીશ; ધર્મ દ્રોપદી કુંતા સરવે, મરશે પાડી ચીસ. અથ્યા. ૧૦ બાળક બુદ્ધિમાં મુજ સામું, બહુ બરબડ્યો આજ; અધમ તારી આ અવનીમાં, લુટાવાની લાજ. અથ્યા. ૧૧ બાણ કારમાં કેમ સેવાશે, કાયા તુજ ક્રીશોર; જ્યાં આગળ હું કરીશ ઝપાટો, જરી ના ચાલે જોર. અથ્યા. ૨ લહાણ નથી લેવાનો અહીંયાં, મુજથી ભીડી બાથ; આમ કેમ કાયર થઈ ઉભો, ઉપાડ્ય પહેલો હાથ. અથ્યા. ૧૩ વીશ્રામ-ઉપાડ્ય પહેલો હાથ તું, વદીયા દ્રોણાચારે; વ્યાસ મગન કહે તે સમે, કોપ્યો રાજકુમારે. ૧૪

કડવું ૪૫ મું—રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, મુણ જનમેજય રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, કોઠા યુદ્ધ મહીમાય. ૧ સીંહ સમી પછી કરી ગર્જના, કોપ્યો રાજકુમાર; વિશ્વાસઘાતી મહા પાપી, ધીક ધીક દ્રોણા ચાર. ૨ પારથને પાતાળ મોકલી, કપટે કોઠા કરીયા; ન્હોય ન્હોય એ રીત તમારી, અધર્મને અનુસરીયા. ૩ તે માટે તમે યાદ રાખજો, વાણ વેર વીશાળ; પારથ હું બીજો પૃથ્વીમાં કડું તમારો કાળ. ૪ યુદ્ધ કામ ક્ષત્રિનું આતો, વીચારો એ વાત; નથી લાડવો અહીં ખાવાનો, ભટ બ્રાહ્મણની જાત. ૫ દ્રોણ કહે ચુપ ચબાવલા તું ચડ્યું ચડ્યું માં બોલ; અભિમન્યુ કે મારે મન છે, તમેજ તરણા તોલ. ૬ દ્રોણ કહે મહ મીથ્યા ધરીને, શીઠ બરબટે બહોત; અભિમન્યુ કે હવે તમારું, આવી પહોંચ્યું મ્હોત. ૭ દ્રોણ કહે લ્યા તાત ગુરુનું, કેમ કરે અપમાન; લાડુભટ મુજને ઠેર-વીચો નીચ બુદ્ધિનાદાન. ૮ તે માટે હું આજે તાહરી, ખમર બરોબર લઈશ; હજુ પગે લાગી વળ્ય પાછો, તો તો જીવતો રહીશ. ૯ અભિમન્યુ કહે એ શું બોલ્યા ધીક ધીક દ્રોણાચાર; પગે લાગવા જેવું પરાજણ, નીજમાં નથી લમાર. ૧૦ રાવણ હીરણ્યકશીપુ જેવી, બુદ્ધિ બગી તમારી; વીપ્ર વચનથી ભ્રષ્ટ થયા તે, માટે નાંખુ મારી. ૧૧ જીવતા જગમાં આજ ન છોડું, ભુંડા બ્રહ્મકુમાર; જીવો ઝપાટો ક્ષત્રી પુત્રનો, થાવ હવે તૈયાર; મુણી દ્રોણને ધ્રુમ ધ્રુમ વ્યાપી નખ શીખ મુધી રીશ; પ્રચંડ ધનુષ્ય ઉપાડી કહે છે છેદું તારું શીશ. ૧૩ સામા સામી વાદ વદી એમ કોપ્યા અપરંપાર; બળ કરી બંને જણ સાથે કર્યા ધનુષ્ય ટંકાર. ૧૪ ઉલકાપાત થયો અવનીમાં ડોલ્યા દશ દીગપાળ; ભુમી કંપ થયો મહા ભારે, બળભળીયું પાતાળ. ૧૫ ક્રીક્રીચારી કોઠામાં ક્રીધી, થોદે ધરી ઉતમાહ; વીધ વીધ વાળું તર્ત વગાડ્યાં, કર્યા રાંખના નાદ. ૧૬ તેજ સમય બંને જણ સાથે બાણ કર્યા સંધાણ; એક એકના ઉપર મુક્યાં,

લેવા માટે પ્રાણ. ૦ દ્રોણગુરુનો સર છુટયો તે, સન્મુખ આવ્યો દોડી; બાળ-
કના બાણે તે સરને, તરત નાખ્યો તોડી. ૧ દ્રોણે તવ અમનાત્ર મુક્યું;
બાણ બાળવા ત્યાંય; અભિમન્યુ વરણાસ મુક્યું, અગ્ની સૌ ઓલવાય.
તવ દ્રોણે પર્વતાસ મુક્યું, ચાલ્યું પર્વત પુર; અભિમન્યુએ વજ્રાસ મુક્યું, પર્વત
કર્યા ચક્રચુર. ૨૦ નાગપાસ તવ ગુરુએ મુક્યું, બાણ બાંધવા ત્યાંય; મુક્યું
કુંવરે ગરુડાસને, નાગને વીણી ખાય. ૨ બાણ બાંધ્યાં એમ નષ્ટ કર્યા કે પડી
પેટમાં ફાળ; દ્રોણગુરુને ચીડ ચડી બહુ, અંગે ઉડી જવાળ. ૨૨ મનમાંહે
વીચાર કરે છે, બળીયો કયાંથી બાળ; ગળુ નથી ને કરે મર્જના, સિંહ
સમી વીકરાળ. ૨૩ રણ રક્ષા કુન્તાની જબરી, તે રાખે છે માપ; દ્રોણ બીચારા
નથી જાણતા, દોરા તણે પ્રતાપ. ૨૪ એવે દ્રોણ મંત્ર લખી વળી, સર મુક્યો
શુભ શાખ; એક બાણના મંત્ર વડેથી, બન્યાં બાણ એક લાખ. ૨૫ મધપુ-
ડાની માંખે માફક, છુટયાં તીર તે વાર; અભિમન્યુના અંગે વાગ્યાં, આવી
અપરવાર. ૨૬ ગોરગચ્છ તે બાણ કહાડીને, હીંમત ઝાઝી આલે; તકે કાકડા
બેબે બોળી, છીદ્ર વિશે વળી ઘાતે. ૨૭ ઉત્તમ કામ કરે સારથીનું, મન વરતી
રથ હાંકે; બાપ દીકરો બંને સાથે, ભાઈનું ભણું તાકે. ૨૮ ભીમસેન તો રહી
રથ પાછળ, મોટી બુમો પાડે; ખમડદાર મારી નાખું કહી, ગરજ મદા પછાડે.
૨૯ એવે મંત્ર લખી સર મુક્યો, પારથને કુમાર; એક બાણના મંત્ર વડેથી,
બનીયાં સાક હબર. ૩૦ વળી દ્રોણના મુક્તા પહેલાં, તે મુકે બેચાર; બાળ-
કનાં બાણ બમણાં ભાળી, ધ્રુજે દ્રોણાચાર. ૩૧ જેર ભયો જઈ ગુરુને વાગે,
વીધે સર્વ શરીર; અંગ બનાવ્યું ચારણી જેઠું, નીકળે બહુ રૂધીર ૩૨ શીશો-
ળીયાંનાં પીંછની માફક, અંગે ચોંટયાં બાણ; જેવા મોરને શાહુડી દીસે, તેવા
દીસે દ્રોણ. ૩૩ મેધબુદ્ધ સમ બાણ ભમે છે, કોણમાં ને બહાર; ધીરજ રહી
નહી દ્રોણ ગુરુને, દેખી બાણ અપાર. ૩૪ જાણ્યું બાળક છે બહુ બળીયો,
મને ચડાવ્યો ચાક; વૃદ્ધપણમાં આજે માફ, નક્કી લેશે નાક. ૩૫ વળી મારા
કરતાં તેનો, તણ મણો છે તોર; તેના ભેગું બાપ દીકરો, જબડ દેહે જેર. ૩૬
માટે એ બે નષ્ટ કરૂં તો, બાળક એ જીતાય; એણું જાણી દ્રોણગુરુએ, સાધ્યો
તર્ત ઉપાય. ૩૭ બંને સર કાઢ્યાં ત્યાં સાથે, મુક્યાં તેણીવાર. બાપ દીકરો
ધરણી ઢાળ્યા, મુછાંની મોઝાર. ૩૮ પછી ગુરુએ ધાર્યું હણવા, પારથસુતનું
શીશ; અંત સમય મનમાં આહરીયો, કરી કારમી રીસ. ૩૯ કાળજરનો મંત્ર
લખી જ્યાં, જાય તાણવા તીર; અભિમન્યુ તે ચેતી ગયો, બળીયો બાવન
વીર. ૪૦ જાણ્યું કરશે કાળ ગુરુજી, સમજ્યો પુરણ સાર; ગુરુજીના મુક્તા
પહેલું, બાણ કર્યું તૈયાર. ૪૧ મંત્રમુક્ત કરી માર્યું પછી, દ્રોણ છાતીમાં ત્યાંય;

રથ ઉપરથી ફેંકી દીધા, ઢાળ્યા ધરણી માંય. ૪૨ એવે મુઠ્ઠા વળી કે ઉઠ્યા, આપ દીકરો સાથ; ગોરમચ્છ રથે ખેડો, ગદા લીમે ગ્રહી હાથ. ૪૩ મેઘનાદ સમ કરી ગર્જના, કોપ્યો પૃથાકુમાર; હંત પીસી પછી દોટજ મુકી, કોઠાની મોઝાર. ૪૪ ચોદ્ધાઓ તવ લીમને દેખી, પુરણ પામ્યા ત્રાસ; જાણ્યું હવે મરી જવાના, કરતા નાસાનાસ. ૪૫ દ્રોણે પણ જાણ્યું કે કરશે, મારી ઉપર ચોટ; મર્ણુ અચાવી મુઠ્ઠીયા વાળી, દડબડ મેલી દોટ. ૪૬ દ્રોણ દેખી દુરીયાધન બોલ્યો કેમ નાકા મહારાજ; દ્રોણ કહે છે બાળક બળીયા, લીધી મારી લાજ. ૪૭ ધરણી ઉપર મુજને ઢાળ્યો, ખાધી પુરણ પછાડ; કાળજવર કરમાં રહ્યું ને, ઉલટાં ભાગ્યાં હાડ ૪૮ દુરીયાધન કહે વાહ ગુરજ, જાણ્યા બ્રહ્મકુમાર; બુદ્ધિ-હીણા બાળકથી શું, છેવટ પામ્યા હાર. ૪૯ રાયગુરૂ એ વાત કરે છે, એવે અભેમાન; કોઠે રથ હંકાવી લાવ્યો, બહાદુર નર બળવાન. ૫૦ અભેમન્યુ કોઠામાં આવી, ફરીયા કારે કાર; દ્રોણગુરૂના ચોદ્ધાઓ ત્યાં, માર્યા એક હજાર. ૫૧ વન્નૂસેનો મંત્ર લણી પછી, બાણ મુક્યું ભરપુર; પાપાણનો એ પહેલો કોઠો, તર્ત કર્યો ચક્રુર. ૫૨ પાયમાલ કોઠો કર્યા કંડે, બોલ્યો બાળક વાણ; શરીરથી આ કહાડો કાકા, બહુ સાલે છે બાણ. ૫૩ લીમ ગોરમચ્છ બાણ કહાડે છે, ધાર રૂધીરની ચાલે; કરી કાકડા તેલમાં બોળી, છીદ્ર વિષે તે ઘાલે. ૫૪ બાણ બધાં એમ ખેંચી નાખ્યાં, મળી આપ સંતાન; થોડીક વાર પછીથી થયો, અભેમન્યુ સાવધાન. ૫૫ પછી હોંશથી રથ હંકાવ્યો, લક્ષ બરોબર લાવી; જઈ ગોરના સનમુખ ઉભા, બીજે કોઠે આવી. ૫૬ વીશ્રામ-બીજે કોઠે આવીયા, પ્રથમ મેળવી માનરે; વ્યાસ મગન વાણી વહે ત્રણ જણા બળવાનરે. ૫૭

કડવું ૪૬ મું—રાગ ધનાશ્રી.

ખોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ પરીક્ષિતરાયના તન, ભીમ મટારગચ્છ
અભિમાન, આવ્યા તણ જણા બળવાન. ૧ ઉભા બીજા કોઠાનીરે બહાર, કૂપા-
ચાર્ય કોઠા મોઝાર; દેખી ભીમ કહે સુણો ગોર, લાડુ ઓણ ખાવા છે કે પહોર.
૨ ભટ ભોજનના અધિકારી, ઉભા કોઠામાં શસ્ત્ર શું ધારી; નહોય નહોય એ
તમારો ધર્મ, યુદ્ધ કરવું એ ક્ષત્રીનું કર્મ. ૩ શર્મ આવી ના તમને લગાર, નક્કી
ખાવાના થયા છે માર; પણ ગોર અમારા છે આપ, તેથી લડતાં લાગે મને
પાપ. ૪ મોટે ઉભો છું મન વિચારી, તેવડ કરવી મારે તમારી; હજુ જે કદી
નાશીરે જલો, પાપ ના લાગે પ્રાણ બચાવો. ૫ અભિમન્યુ કહે સુણો કાકા, કેમ
પાછા પડો થઈ પાકા; રાડય મુકી બનો છો શું રાંકા, આવા શબ્દ વદો છો
શું વાંકા. ૬ કોણ ગોર ને કોણ યજ્ઞમાન, પુરો કરો જેવો અનમાન; યુદ્ધમાં નહિ
પુન્ય કે પાપ, લડવા આવી ઉભા આપો આપ. ૭ સંપ શા મોટે કરવો આ ધામ,

કરો યુદ્ધનું હવે તો કામ; હતા બગી એમના બનેલી, જુવો દશા કરી મેંતો કેવી. ૮ પછી એમનો શો અહીં ભાર, નથી ટકવા દેવાનો લગાર; મારો હાથ હું આજે ખતાવું, સંગ છત્રપતિનો છોડાવું. ૯ મુણી ગોર બોલ્યા મુખ વાણી, વીરા શીઘ્ર વદો તાણી તાણી; નથી ઉભો હું મુખત આણી, વદુ વાત જરા દેશો તે બાણી. ૧૦ પાંચી પુરણ અધનો બાળ, ભારે કપટ કીધું ભુપાળ; પહેલો વચને આંધીરે લીધો, કોઠા પરાણે મુજ માથે દીધો. ૧૧ નથી મારે તમારે કંઈ બહેર, કીધી કૌરવે આ બધી પેર; નેથી કોઠે કદી નવ આણું, તોતો વચન બ્રષ્ટ હું થાણું. ૧૨ તેથી આવી ઉભો છું આ કામ, નથી કરવું મારે યુદ્ધ કામ; છતાં યુદ્ધ કર્યા જેવું થાય, નેથી રાજ રહે મન રાય. ૧૩ વળી વચન મુજ સચવાય, એવો ખતાવો કાંક ઉપાય; મુણી બોલ્યો વૃકોદર વાણી, બાણ નાંખો ઉભાં તાણી તાણી. ૧૪ કાંતેડાલું જણાવોને જોર, કરો કોઠામાં શોરબકોર; એણું બે ઘડી યુદ્ધ જમાવો, પછી શસ્ત્ર ફેંકી નાશી જાવો. ૧૫ થશે યુદ્ધ વચન સચવાય, બીજે એ વીણ નથી ઉપાય; મુણી ગોર થયા રંગીયાત, ઠીક ઉતરી ઉરમાં વાત. ૧૬ પછી લીધું ધનુષ્ય તે વાર, કીધો તર્ત ત્યાં ધોર ટંકાર; સામ-સામાં છોડ્યાં બાણ બળથી, કોઠને વાગે ના મુકે એ કળથી. ૧૭ એણું હૈવત તો ઝાઝું દાખે, તીર તાણી ઉંચાં ઉંચાં નાખે; બધાં બાણ ભમે કોઠા બહાર, મધમાંખોની પેઠે અપાર. ૧૮ કીધો કોઠામાં શોરબકોર, જાણે બાલ્યું રહેતું નથી જોર; ભેગો લીમ ત્યાં ઘાંટારે પાડે, ગરજ મહા એ ભોમી પછોડે. ૧૯ એવાં છુટ્યાં જ્યાં બાણ અપાર, દેખી હરખ્યો એ અધકુમાર; કહે છે જુવોને મામા શકુની, કોપ્યા કેવા કૃપાચાર્ય મુનિ. ૨૦ બાણ આટલાં બહાર દેખાય, હશે કેટલાં કોઠાની માંય; નક્કી કાળ કુંવરનો એ કરશે, તેથી હૃદય મારું ઠીક ઠરશે. ૨૧ એવે કોઠામાં થઈ કીકીયારી, લીમ બોલ્યો ત્યાં વખત વીચારી; ગોર બે ઘડી થઈ મઈ માડ, હવે યુદ્ધ અરોપો તો સાર. ૨૨ નહીં તો મારીશ હું મહારાજ, હવે શરમ નહીં રાખું હું આજ; મુણી શબ્દ કૃપાચાર્ય ગોર, જરા છેવટ જણાવ્યું જોર. ૨૩ પછી ગરવા થઈનેરે માડા, ફેંકી આયુધ તેતોરે નાડા; કહે છે હાથે હુતો ભાઈ હાથે, મને ત્રણે જણે કુટી માર્યો. ૨૪ એમ કહેતા પેઠા કોઠા માંય, જઈ ઉભા જ્યાં કૌરવરાય; દેખી દુભાયો દુરીયોધન, આ શું કામ કીધું મુની-જન. ૨૫ મેંતો મોખરે પ્રાહ્લણ રાખ્યા, તમે હૈવત કાંય ન દાખ્યા; સાણે બનેલી બગીચા અપાર, છતાં બંને જણે ખાધી હાર. ૨૬ તમે પ્રાહ્લણ લાકુ ખાઈ બાણે, એણું બોલ્યો કરી રીસ રાણે; ભોગ લાગ્યા મેં મોખરે મુક્યા, ચોટ પ્રથમથી અમે ચુક્યા. ૨૭ એવે અર્જુનજનો કુમાર, પેઠા બીજા કોઠાની મોઝાર; ફરી વળાણો એ દારે દાર, માર્યા ચોદાઓ ત્યાં બે હજાર. ૨૮ પછી

બાણ કીધું એક ત્યાંય, મંત્રયુક્ત કીધું કરમાંય; મુકયું કોઠા ઉપર કરી શુર,
કીધો વજ્ર કોઠા ચક્રયુર. ૨૯ પછી બોલ્યો રૂઠો રણધીર, રથ હાંકો હવે મારા
વીર; સુણો ગોટારગચ્છ ગુણવાન, હાકયા રથના હય બળવાન. ૩૦ ત્રીજો કોઠો
ત્રાંભાનો છે જ્યાંય, જઈ ઉભો રાખ્યો રથ ત્યાંય; તે કોઠામાં છે અસ્વત્થામા,
ઉભા ત્રણે જણા તેના સામા. ૩૧ વિશ્રામ—સામા ત્રણ જણા ઉભા, અસ્વ-
ત્થામા જ્યાંયરે; વ્યાસ મગન વાણી વદે, સુણો જન શ્રાતાયરે. ૪૧

કડવું ૪૭ મું—રાગ આશાવરી.

વૈશંપાયે એણીપેર બોલ્યા, મુણ જનમેજય રાય: વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, ત્રીજા કોઠાનો મહીમાય. ૧ કીમ ગોટારગચ્છ અભિમન્યુ ત્રણ, ત્રીજા
કોઠા બહાર; આવી ઉભા તે દેખીને, બોલ્યો દ્રોણકુમાર. ૨ ઠીક થયુ અહીંયાં
આવ્યો તું, એરે અર્જુન બાળ; બે ગઢ હત્યો પણ આ કોઠે, આવ્યો તારો
કાળ. ૩ વૃદ્ધ હતા મુજ તાત ને મામા, તેથી હત્યો ત્યાંય; તુજ સમોવડ હવે
મળ્યો હું, જમપુર કરું વીદાય ૪ વેર વાળું અલ્યા મુજ તાતનું, તેં જે કર્યું
અપમાન; બ્રાહ્મણનો તેં ભાર ન રાખ્યો, નીચ બુદ્ધિ નાદાન. ૫ તાત ગુરૂ પણ
તેં ના માન્યા, ઉલટો વઢીયો વાદ; અશ્વીમાની હું તે સૌ તારો, ઉતાડું ઉનમાદ.
૬ અભિમન્યુ કહે અછકલા શીદ, આગળથી છલકાય; બળ વીનાનો મીથ્યા
બોલી, મુરખ શું મકલાય. ૭ નથી બોળખતો હજુ તું મુજને, તે સૌ લક્ષમાં
લાવ્ય; તાત તથા મામા તારાને, જા પહેડો પુછી આવ્ય. ૮ ત્યાર પછીથી તું
મુજ સાથે, કર ચુદ્ધનો આરંભ; જરી ઝડપો જોયા વીણ શીદ, દુષ્ટ કરે તું દંભ
૯ દ્રોણ સરીખા ધરણી હાળ્યા, ઘડ્યો ગોરનો ઘાટ; કહે પછી તું શા લેખાયાં,
જવાનો જમપુર વાટ. ૧૦ યુદ્ધ કામ ક્ષત્રીનું આતો, નહી બ્રાહ્મણનો ભાર;
બ્રાહ્મણભટ લાડુ ખાઈ જાણે, ત્યાં પડવાનો પાર. ૧૧ પ્રતિવાળ હું જો બ્રાહ્મ-
ણનો, થઈ જા હજુ મુજ સાર્થ; ઠીક માને તો નકી આણીશ, મુરખ તારું
મર્થ. ૧૨ અસ્વત્થામા કહે શું બોલે, બુદ્ધિ વીનાના બહોત; કોઈ નથી સમર્થ
સુષ્ટીમાં, કરવા માડું મહોત. ૧૩ જે અલ્યા હું ચીરંજીવી છું, મોટે મહોત ન
થાય; ઉમેદ તારી મીથ્યા થાશે, કરતાં હોડ ઉપાય. ૧૪ અભિમન્યુ કહે ઠીક
ત્યારે તું, સંભાળી લે શીવ; જોર હવે હું જણાવું મારું, જાળવ તારો જીવ.
૧૫ મહોત હોય તેવા જનનો તો, સૌકો કરે વીનાશ; પણ વણ મોતે મૃત્ય
બનાવું, એ ચતુરાઈ મુજ પાસ. ૧૬ અસ્વત્થામા કહે ચતુરાઈ તુજ, મુજ
આગળ નહી ચાલે; બાણ એક ટકવા ના દેઉં, શીદ મગતમાં મહોલે. ૧૭ એવી
સીતે વાદ વક્ષા બહુ, બન્ને જણ બળવાન; સ મા સામી સાહી શમસન, ખેંચી
તરત કમાન. ૧૮ બળથી બાણ વહોડયાં સાથે, તે આલ્યાં ભરપુર; એક

એકના બાણને વાગી, થઈ મયાં ચક્રચુર. ૧૯ તવ અસ્વત્થામાએ, કાઠી મુકયાં પાંચ પ્રમાણ; પારથ પુત્રે તે શર તોડયાં, મુકી એકજ બાણ. ૨૦ અમરે તે દેખી અકળાઈને, શર મુકયો એક ત્યાંય; તેનાં બાણ બની સો સાથે, કોચી કુંવર કાય. ૨૧ કુંવરે તવ મંત્ર ભણી શર, મુકયાં એક હજાર; અસ્વત્થામાના અંગે પાડયાં, રૂવે રૂવે સાર. ૨૨ અમરે તવ ક્રોધ કરીને, મુકયાં બાણ અનેક; ત્રણે જણની કાયા કોચી, હીંમત હાર્યા છેક. ૨૩ અમર એમ પછીથી બોલ્યા, જે લાડુનું જોર; ક્ષત્રીપણું હવે ખોવરાવું, તોડી તારો તોર. ૨૪ અભિમન્યુ કહે જે અહ્યા મેં, કૃપાચાર્યને દ્રોણ; પલક એકમાં પાછા પડયા, મુજ આગળ તું કોણ. ૨૫ એમ કહીને મન વીચાર્યું, મહેનત મીથ્યા થાય; અમર મરવાનો નથી માટે, અન્ય કઈ ઉપાય. ૨૬ એકું જાણી શર કાઠી એક, મંત્ર ભણ્યો તતખેવ; પ્રથમ બ્રહ્મા અગ્રે વીંણુ, મુકયા મધ્ય મહાદેવ ૨૭ પછીથી પવનાશ્વ શકતીના, મંત્ર ભણ્યા નહી નુન્ય; તેના ઉપર ધર્મ કુંતાનું પુરણ મુકયું પુન્ય. ૨૮ તે દેખીને અસ્વત્થામાએ, બાણ કાઢ્યું ઝટ બહાર; બ્રહ્મા વિંણુ મહાદેવ સરવે, મુકયા એજ પ્રકાર. ૨૯ વજ્રસ્થ વળી શકતીનો, મંત્ર ભણ્યો ભરપુર; ભારદ્વાજ તથા બ્રહ્મસ્પતીનું, મુકયું પુન્ય જરૂર. ૩૦ એવામાં તો અભિમન્યુએ, ખેંચી તર્ત કમાન; તાંણીને તીર તેજ સમયે, મુકયું મહા બળવાન. ૩૧ તે દેખી અસ્વત્થામાએ પણ, તાણ્યું તર્ત ધનુષ્ય; શર સામે શર છોડી દીધો, આણી ઉરમાં હુંસ્ય. ૩૨ આહ્યા શર વીજળી વેગે તવ, પુરણ થયો પ્રકાશ; યોદ્ધાઓ સૌ જોઈ રહ્યા છે, હાર જીતની આશ. ૩૩ બન્ને બાણ થયાં તે ભેગાં, બાઝયાં બળથી ત્યાંય; એક એકને આવી વાગે, તડમ તડક ત્યાંથાય. ૩૪ એવી રીતે લડતાં લડતાં, ચડયાં ગગન મોઝાર; હાર જીતની વાટ જુવે છે, બળીઆ બે કુમાર. ૩૫ રખેજ મહાઈ બાણ હારશે, કરતા બેઉ ઉચાટ; એવામાં એ બ્રહ્મ બાણતો, ઉછળીયું પુરપાટ. ૩૬ શત્રુના શર સામું તેણે, કર્યું જોરથી આત્રણ; કુંવર કેરા શરને છેદી, કટકા કીધા ત્રણ. ૩૭ તે દેખી યોદ્ધાઓ બોલ્યા, વીર અમર શાખાશ; પણ ભીમ ભત્રીજ આદી, તે તો થયા ઉઘાસ. ૩૮ એવામાં વળી અસ્વત્થામા, મરડી બોલ્યા મુચ્છ; જે અહ્યા મુજ બાણની આગળ, બાણ થયું તુજ તુચ્છ. ૩૯ એવો શબ્દ સુણી અભિમન્યુને, દીક્ષમાં લાગ્યું દુઃખ; એવે ત્રણ કટકા કોઠામાં, આવી પડ્યા સનમુખ. ૪૦ તેમાંનો જે વિંણુ કટકો, છટકયો તેણી વાર; અમરને અદ્ધર ઉઠાવી, ચડ્યો ગગન મોઝાર. ૪૧ તે દેખીને ત્રણ જણાયે, કીધા શોર બકોર; તાળી પાડી કરી હેકારી, જણવી ઝાઝું જોર. ૪૨ અમરના યોદ્ધાઓને તવ, પડીયો ઝાઝો ત્રાસ; ધણી વીનાનાં ઢોરોં માફક, કરતા નાસા નાસ ૪૩. પણ પેલો વીંણુનો કટકો, જે છે ગગનની

માંય; તેણે અમરને ચાક ચડાવી, ફેંકી દીધા ત્યાંય. ૪૪ જોર ભર્યો કોઠામાં જઈને, પડ્યો તાતની પાસ; તેને દેખી દુરીયોધન મન, અતિ થયો ઉદાસ. ૪૫ ક્રોધ કરી પછી કહેવા લાગ્યો, ધીક ધીક બ્રાહ્મણ ભાઈ; ભૈડય મેળવ્યું મુળથી માઈ, લંપટ લાડુ ખાઈ. ૪૬ કીચીત કામ કર્યું નહીં કોઠે, બળી તમારી બુદ્ધ; બ્રાહ્મણ ભટ લાડુ ખાઈ જાણે, કયાંયી આવડે યુદ્ધ. ૪૭ હવે ઝપાટો બુલો ક્ષત્રીનો, બાળકના શા ભાર; રણ કોઠામાં રોળીશું એ, નક્કી રાજકુમાર. ૪૮ કરણ પણ ત્યાં કહેવા લાગ્યો, બ્રાહ્મણ હાર્યા હોડ; પણ જોજ્યો હું જરૂર કુંવરના, કરીશ કટકા કોડ. ૪૯ એવામાં ત્યાં અભિમન્યુએ, શર કાઢ્યું એક બહાર; મંત્ર ભણી કોઠામાં મુકી, હણીયા ચોદા અપાર. ૫૦ ત્યાર પછી શર વજ્રજીને, મુક્યું કોઠા માંય; ત્રાંબાગઢને ગરગડાવી, તોડી પાડ્યો ત્યાંય. ૫૧ પછી પોતાનો રથ હંકાવી ચાલ્યો રાજકુમાર; કાકા ભાઈ સાથે જઈ ઉભો, ચોથા કોઠા બહાર. ૫૨ કરણ આવી ઉભો એ કોઠે, સુર્ય તણો સંતાન; કુંવરને તે કહેવા લાગ્યો, આંચ હવે નાદાન. ૫૩ વીશ્રામ-આંચ હવે નાદાન તું, ચોરે અર્જુન બાળરે; વડે મગન ત્યાં કરણ કહે, કરીશ તારો કાળરે. ૪૭

કડવું ૪૮ મું—રાગ ધનાશ્રી.

બોલ્યા વૈશમપાય વચન, સાંભળ પરીક્ષીતરાયના તન; કહે કર્ણ કરીશ હું કાળ, બળ માઈ દીકું નથી બાળ. ૧ તાત તઈંડે તારો મારાથી, કેમ ટકી શકાશે તારાથી; નથી જાણતો કે છું હું કેવો, કાકો કરણ કાળના જેવો. ૨ બ્રાહ્મણ જીત્યો તેણે અધે ભાળે, એણે જાણીશ નહીં કોઈ કાળે; પછી કહેશે કહું નહોતું પહેલું, જે જે જીવતો હું નહીં મેલું. ૩ સુણી બોલ્યો અભિમન્યુ ભ્રાત, અલ્યા જાણું અધી તારી વાત; સુત પારથનો નથી છાનો, દાસી દીકરો દેખું સદાનો. ૪ નથી યુદ્ધે તારો અધીકાર, લુડ લંપટ લાજ્ય લગાર; અલ્યા શું કહેવરાવે છે ઝાઝું, તારા સામે હું લડતાં લાભું. ૫ છતાં આશા તારી પુરી પાડું, દાર જમનાં આજ દેખાડું; શુરા સીંહ તણો છું હું બાળ, કઈં શીયાળવા તારો કાળ. ૬ સુણી કર્ણ તણા બે કુમાર. તકે બોલી ઉઠ્યા તેણીવાર; ચંદ્રકેતુ અને વર્ષકેતુ, કહે છે જોર ઝાલ્યું નથી રહેતુ. ૭ પિતા તમે ઉભા રહોને આમ, અમને યુદ્ધ કરવા લો આ ઠામ; કહે કરણ સુણો મુજ બાળ, સીંહ સુત છે એ વીકરાળ. ૮ બાળ બોલ્યા થઈ આકળા ભુત, જાણ્યા અમને શું શીયાળ સુત; તમે ધારો છો અમનેરે કેવા, નથી શું અમે બે એના જેવા. ૯ ત્યારે કર્ણ કહે મરજી તમારી, જોજ્યો વીરા જતા પછે હારી; જોજ્યો બાળતા બાપનું નામ, કરો સાચવીને સંગ્રામ. ૧૦ એમ કહી રથ કોરાણે રાખ્યો, એવે ભીમને કુંવરે ભાખ્યો; કાકા કોરાણે ઉભા રહો તમે, બેના સામા લડીશું બે

અમે. ૧૧ જે એ લડવા આવે કરણ જ્યારે, ગદા લઈ તુટી પડ્યું તમારે; ભીમ કહે છે વીરા ખરેખાત, ન્યાય નીતિ તણી છે એ વાત. ૧૨ એમ કહી ભીમ ઉભો કોરાગે, બોલ્યા કરણ કુમારો તે ટાણે; બહુ બોલે ચડ્યું ચડ્યું બોત, માટે આવ્યું હવે ત્હાડ મ્હોત; અમ તાતની નીંદા તે કીધી, નાથ ઘાલીશું નાકજ વીંધી. ૧૪ નથી દીડા અમારા તેં હાથ, લીડી બળીયા સંગાથે બાથ; સુણી બોલ્યા ત્યાં રાજકુમાર, અડયા હાથમાં હથોળીયાર. ૧૫ પછી પુરણ પરિક્ષારે થારો, હાથ મારા તમારા જણારો; એવી રીતે વધા બહુ વાદ, અન્યો અન્ય ધરી ઉતમાદ. ૧૬ પછી લીધાં ધનુષ્ય ને બાણ, કર્યો શર સનમુખ સંધાણ; તીર તાણી તાણી તેનો નાંખે, જરી દીડે દયા નવ રાખે. ૧૭ વીર બે બાણ મુકેરે ત્યાંય, બેનાં વીસહજાર બાણ થાય; મુકે તીર એક અર્જુનકુમાર, તેનાં થાય છે ચાલીસ હજાર. ૧૮ તે તો પાંડે રૂંદે રૂંદે સાર, ગભરાયા ત્યાં કર્ણકુમાર; પછી અભિમન્યુએ બે બાણ, મંત્રયુક્ત કર્યો નીરવાણ. ૧૯ તે તો છોડી દીધાં શરસીધાં બેને અવળે હાથ બાંધી દીધા; નાંખ્યા રથેથી ભોમીની માંય, રથ ભાગી નાંખ્યા પછી ત્યાંય. ૨૦ કર્ણ કોપ્યો તે દેખી અતીશે, નામ બોળું એ દીકરા દીસે; એણું જાણીને ધનુષ્ય ચડાવ્યું, બાણ ગરડાસનું ચડાવ્યું. ૨૧ મુકી બાળકને છોડી દીધા, પછી રથમાં બોલાવી લીધા; ભેગા ત્રણે જણા થયા જ્યારે, યુદ્ધ આરંભ્યું તે સમે ભારે. ૨૨ કર્ણ કોપ્યો કુંવર પર જેવો, સામો કોપ્યો વાયુ તન તેવો; કરી મર્જના ગદારે લીધી, દોટ કોટે કરણ સામી દીધી. ૨૩ કર્ણે જાણ્યું લેશે મારો પ્રાણ, માર્યું ભીમને મોહાસનું બાણ; પડ્યો ભીમ ભોમીની મોઝાર, દેખી માયાવી કોપ્યો અપાર. ૨૪ કરી મર્જના પાડી ત્યાં ચીસ, રથેથી ઉછળ્યો આણી રીસ; કર્ણે જાણ્યું કે જીલમ કરશે, પ્રાણ પલકમાં મુજ હરશે. ૨૫ તેથી બાણ એણે એક લીધું, મંત્રી મોહાસ મુકી દીધું; વાગ્યું માયાવીને આત્રી જ્યાંય, પડ્યો એ પણ મુછાંની માંય. ૨૬ બાપ દીકરો પડ્યા બે ભાત, નથી એકેને શુદ્ધ કે સાત; દેખી કુંવરને ક્રોધ ચડીયો, કોપી ત્રણે ઉપર તુટી પડીયો. ૨૭ મારે ઉપરાછપરી બાણ, મેઘ આપાડી બુદ્ધ પ્રમાણ; કોપ્યો કરણ ત્યાં અપાર, મારે ચોકસ બાણનો માર. ૨૮ કોચી નાખી કુંવરની કાયા, અતિ અંગમાં શર ભરાયા; દીસે શાહુડી જેવું શરીર, છુટે અંગથી ઝાઝુ રૂધીર. ૨૯ તોયે કર્ણ દયા નવ ધારે, બાણ ઉપસ-ઉપરી મારે, હામ અભિમન્યુ તવ હાર્યો. એવે શર વળી એક માર્યો ૩૦ તેથી અભિમન્યુ લડયડીયો, રથેથી ઉછળી હેઠે પડીયો; દેખી રથેથી કર્ણ ઉતરીયો પ્રાણ પુત્રનો લેવા પરીવરીયો. ૩૧ આવ્યો અભિમન્યુ પાસે ચાલી, લાવ્યો હાથમાં ફરસી એ જાલી; અભિમન્યુ પડ્યો છે જ્યાં હેઠે, એની છાતી ઉપર

ચડી બેઠો. ૩૨ પછી બોલ્યો ફરસો ઉગામી, અલ્યા સાંભળી લે જગ સ્વામી, કોઈ દહાડો કહ્યો નથી કાકો, આજ દાવ મળ્યો મને પાકો. ૨૩ દાસી દીકરો કહી બોલાવે, તે વેર વાળું બધું હાવે; છતાં કાકા કહે જે તું પહેલું, તોતો જરૂર જીવતો મેલું. ૩૪ અભિમન્યુએ વિચાર્યું એવું, અણી મોતની ઉગારી લેઉં; કાકો કહેવામાં માફ શું જરૂર, સમો સંકટનો સચવારો. ૩૫ અણી ચુક્યો તે સો વર્ષ જીવે, એવું ધારી લીધું દીલ દીવે; ગઈ તક તે વિપ્ર ન વાંચે વળી વિચાર્યું એ ખરી આંચે. ૩૬ પછી બોલ્યો સમે શબ્દ પાકા, કહે છે શું કહો છો કરણ કાકા; એવું કહેતાં ખુશી થયો કરણ, ચટ છાતીથી ઉતર્યો ધણું. ૩૭ કાકો કીધો તેથી દયા ધારૂં, જાજ છોકરા હું નહિ માફ; એમ કહીને થયો તે વિદાય, જઈ ચડ્યો રથની માંચ. ૩૮ એવે ઉઠ્યો ત્યાં અભિમાન, બેઠો રથે થઈ સાવધાન; ત્યારે કરણ બોલ્યો વચન, અલ્યા સાંભળ પારથતન. ૩૯ ટેક તારો મેં આજ તોડાવ્યો, કેવો કાકો મેં તો કહેવડાવ્યો; સુણી અભિમન્યુ બોલ્યો વાણી કોઈ અતિ કરણ પર આણી. ૪૦ કહે છે સાંભળ દાસી કુમાર, શીદ મર્વ કરે તું ગુમાર, અલ્યા કાકો કહ્યો કેવો મેં તો, તેને ભેદ જાણ્યો નથી તેં તો ૪૧ માટે સાંભળ તે કહું વાત, પહેલો કાકો તે આપનો જાત; બીજો કાકો જે તાતનો મીત્ર, ત્રીજો કાકો પાડોશી પવિત્ર. ૪૨ ચોથો ગામમાં ઘરડો ગણાય, તેને કાકા કહી બોલાવાય; વળી વૃદ્ધ નોકર નીજ ધામ, કાકો પાંચમો એતો ગુલામ. ૪૩ એવા કાકા છે પાંચ પ્રકાર, જરા સમજ દાસી કુમાર; કરણ કહે તેમાં કાકો હું કેવો, કુંવર કહે તું ગુલામ કાકા જેવો. ૪૪ વિશ્રામ—અભિમન્યુએ તે સમે, કાકો કહ્યો ગુલામરે; વ્યાસ મગન વાણી વદે કરણ કોપ્યો તે કામરે. ૪૮

કડવું ૪૯ મું —રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયે એણીપર બોલ્યા, સુણ જનમેજય રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, એથા કોહનો મહીમાય. ૧ કુંવરનો એમ શબ્દ સાંભળી, ચડી કરણને સીસ; કહે છે જીવતો હવે ન મેલું, છેલ્લું તારૂં શીશ. ૨ ચંદ્રકેતુ ને વર્ષકેતુ કહે, પ્રથમ અગાડયું આપ; મોત કર્યા બીના મુકી દીધો, આખી એ ભુલ્ય આપ. ૩ જીતી બાજુ જરૂર હાર્યા, માટે બડબડે બાળ; કરણ કહે ડરશો નહિ દીકરા, કચીશ હવે હું કાળ. ૪ એમ કહી ધનુષ્ય ઉપાડયું, કોપ્યો અપરંપાર, અભિમન્યુને બાણ તણો તવ, દેવા માંડ્યો માર. ૫ મંત્રયુક્ત કરીને તેતો, મુકે બાણ વીલેક; એક બાણના મંત્ર વડેથી, થતાં બાણ અનેક. ૬ અભિમન્યુ પણ ઉઘું ઘાલી, તાણી મારે તીર; શર શત્રુનાં તોડી નાખે, બળીયો બાવનવીર. ૭ ચંદ્રકેતુ ને વર્ષકેતુ પણ, મુકે બળથી બાણ; બંને ભાઈઓ અભિમન્યુનો, લેવા ધારે બાણ. ૮ અભિમન્યુએ વિચાર કીધો, હાર્યા કરણ કુમાર; તોયે પાખી

લડવા લાગ્યા, લાજ નહિ લગાર. ૯ એવું જાણી શર એક કાઢ્યું ભાથામાંથી બહાર; કાળજવરનો મંત્ર ભણીને, તર્ત કર્યું તૈયાર. ૧૦ તાણી તીર પછીથી મુક્યું, કરી કારમી રીસ; ચંદ્રકેતુનું ચડપ લઈને, છેદી નાખ્યું શીશ. ૧૧ બાણ વળી એક બીજું લીધું; ક્રીધું પવન સમાન; મુકી દીધું ચાલ્યું સીધું, આવ્યું મહા બળવાન. ૧૨ વર્ષ કેતુને તે જઈ વાગ્યું, અદ્ધર ઉરાડ્યો ત્યાંય; ગમને ચડાવી ફેંકી દીધો, પડ્યો જઈ ગજપુર માંય. ૧૩ ત્યાં આગળ કોઈ સેવકોએ, દીકો કરણ કુમાર; ધૃતરાષ્ટ્રની પાસે લાવ્યા, આણી પ્રેમ અપાર. ૧૪ રાજાએ ત્યાં રણભોમીની, પુછી વાત તમામ; પછી પુત્રને રોકી રાખ્યો, કરવા ત્યાંનું કામ. ૧૫ કોડામાં હવે અભિમન્યુ કહે, સાંભળને ઓ કર્ણ; ઉંધુ ઘાલી યુદ્ધ કરે શું, પુત્ર પામ્યા તુજ મર્ણ. ૧૬ કરણે તવ પાછળ જોયું, દીકા નહીં બે બાળ; અરે પાપીએ પુત્ર તણોશું, દીસે કીધો કાળ. ૧૭ એવું જાણી બહુ રીસ આણી, કોધે ચડીયો કર્ણ; અધર્મિ હવે યાદ રાખજે, કહું હું તારું મર્ણ. ૧૮ વેર વાળું હવે મુજ પુત્રોનું, પુરણ પ્રગટી દાઝ; પારથને હવે મારા જેવો, કહું વાંઝીયો આજ. ૧૯ એમ કહી લઢવા લાગ્યો તવ, તાણી મારે તીર; એજ વખતે અભિમન્યુનું, કંપી ઉઠ્યું શરીર ૨૦ રૂંવે રૂંવે સાર પડ્યાં બહુ, નીકળે છે રૂંધીર; ડોળા બે ડગડગવા લાગ્યા, નયણે ચાલ્યુ નીર. ૨૧ એવામાં ઇશ્વર ઇચ્છાથી, આપ દીકરો સાથ; મુચ્છમાંથી ભીમ ગોરગચ્છ ઉઠ્યા મરડી હાથ. ૨૨ પછી કુંવરના સામું જોયું, પડી પેટમાં ફાળ; જાણ્યું હવડાં જરૂર કરણ એ, કરશે વીરનો કાળ. ૨૩ ભીમ કહે તવ ગોરગચ્છને જોઈ રહ્યો શું ખેલત; બળ બુદ્ધી ક્યાં બળી ગઈ તહારી, કર પાપીનું ખેલત. ૨૪ ગોરગચ્છ કે પીતા મહારા, જુવો હવે મુજ પેર; રંડાવું હું રાણી એની, મંડાવું મોકયેણ ઘેર. ૨૫ એમ કહીને ચડ્યો ગગનમાં, કરી ગર્જના ઘોર; વાહળ વા વંદોળ બનાવી, જણવ્યું ઝાઝું જોર. ૨૫ પછી ઓચિતો હેઠો પડીયો, કરી હોકારો ત્યાંય; કરણનો રથ માંથે લેને, ગયો ગગનની માંય. ૨૭ કરણે જાણ્યું કોણ તળે છે, જોયું વળીને આમ; ભુંડું ગોરગચ્છીયું ભાળી, હાથો હામ તમામ. ૨૮ જરૂર મારો જીવ લેશે તે, મોટે કહું હું કાળ; ફરસી કાઢી ગયો મારવા, તવ ચેત્યો એ બાળ. ૨૯ ત્યારે રથને ચાક ચડાવી, ફેંકી દીધો ત્યાંય; દ્રોણ ગુરૂની પાસે જઈને, પડીયો કોડા માંય. ૩૦ અતી રથી સૌ એ ઠેકાણે કરી રહ્યા એમ વાત; કરણે યુદ્ધ ટકાવ્યું છે તે, કરશે કુંવરની વાત. ૩૧ એવામાં તો કરણ પોતે, નીકળ્યો રથની ખહાર; તે દેખીને વીરમય પામ્યો, અધ તણો કુમાર. ૩૨ તકે દ્રોણ ત્યાં બોલી ઉઠ્યા મુણ દુર્યોધન બ્રાત; કરણ કુંવર જે જીતી આવ્યો, ધન્ય ધન્ય ક્ષત્રી જાત. ૩૩ દુર્યોધન કે ગધે લીંદે, બે કદી પાપડ થાય; અડકનો કોઈ

ભાવ ન પુછે, જરૂર જગની માંય. ૩૬ તેની રીતે-મધ્યમથી જો, માય યુદ્ધનું કામ; રાય તણે કોઈ ભાવ ન પુછે, કરે એ કામ તમામ. ૩૭ પણ જોજ્યો હવે ગુરૂ હુ તો કરીશ કાળો કર; મારે કોઈ પારથ તંત્રને. જરૂર મારું હું ઠેર. ૩૮ કરણ કહું વીર છવપતિનું, શીઠ કરે અલીમાન અભિમાન કરવાથી મુવા, મારા બે સંતાન. ૩૯ દુરીયોધન કે નવીન ત્હાર, મારે મુવા કુમાર; મુજ આપના જીતીએ મારી, પણ પ્રમ્થો કેમ હાર. ૪૦ સુણો કરણને ખોટું લાગ્યું, રાય સ્વારથી આપ; મારા જેવું એનું થાજ્યો, દીધો કળકળી આપ. ૪૧ મોટરમચ્છ હવે ઉતર્યો હોડો, ગમનેથી તે કામ; રથ હાકવા આવી બેડો, લીધો હાય લગામ. ૪૨ એવે અભિમન્યુએ મુક્યાં, કોઠામાં બહુ બાણ; બાકી રહેતા પાદાઓના, પળમાં લીધા પ્રાણ. ૪૩ પછા બાણ બેક વળ્લુજનું, મુક્યું કરીને સુર; એથો કોઠો ચાંદીનો એ, તર્ત કર્યો અકચુર. ૪૪ હવે વીર રથ આવળ હોડો, બોલ્યા અર્જુન બાણ; એજ વખતે પાતાળ અંદર, પડી વણુને કાળ. ૪૫ રથ હાકવાસ છે ત્યાં મુવી, મારો નહીં અભિમાન; મારે લાગ્યું વણુટો પાડું, માયાવી બરવાન. ૪૬ તથા પ્રહુએ બન્ને વણુને, મુક્યાં ત્યાં અહકાર; ગર્વ કરી તવ મોટરમચ્છ, બોલ્યા તેણીનાર. ૪૭ કહું છે વીર સૌના કરતાં, બહુ બળીયો એ કર્ણ; હું ગમને ના લઇ જયો હોત તો, કરત એ ત્હારું મર્ણ. ૪૮ અભિમન્યુ કે જા જા ગાંડા, સફટ તળે જેમ સ્વાન; બાર બધો મારે માથે એમ, તું શીઠ કરે અલીમાન. ૪૯ મોટરમચ્છ કે મુરખ મુજને, સ્વાન ઠેરવે આપ; રથ ત્હારો હવે હાકુ તો મને, અલ્પહન્યાતું પાપ. ૫૦ એમ કહીને રાસ પોરણો, ફેંકી દીધો ત્યાંય; એથા કોઠેથી રીસાકને, ગયો એ સેન્યા માંય. ૫૧ લીમ કહે અભિમન્યુ વીર, ખોટું થયું આ કામ; વીરાથી વીખવાઈ કર્યો કોણ, કરશે સારથી કામ. ૫૨ અભિમન્યુ કે કાકા મ્હારા, શીઠ હારો છો હામ; જીવો આ મારો પગ અંગુઠો, કરશે એનું કામ. ૫૩ એમ કહીને પગ અંગુઠો, આંધી તત લગામ, રીયકારીને અસ્વો હાક્યા મર્દ ન મુક્યો મામ. ૫૪ કાકો ભત્રીજો બે આગ્યા હાય ગ્રહી હથીયાર; લાવીને રથ ઉભો રાખ્યો, પાંચમા કોઠા ખ્હાર. ૫૫ વીઆમ-પાંચમા કોઠા બારણે, આગ્યો પારથ તંત્રે; વ્યાસ મગન વાણી વહે, ત્યાં છે દુરીયોધનરે. ૫૬

કડવું ૫૦ મું—રાગ આશાવરી.

વેશમપાયન એલીપેર બોલ્યા, રાણ જનજયરાડ; વીરની તુજને સંલ-
ખાવું, કોઠા યુદ્ધ મહીમાય. ૧ પાંચમે કોઠે પુરણ છે જા, ઉભો દુરીયોધન;
લાડકવાયો લક્ષમણો છે, સાથે તેજા તંત્ર. ૨ સામા ઉભા લીમ અભિમન્યુ,
કરી લાલ લોચન; તે દેખી દુરીયોધન બોલ્યા, વસનાં વીખ વચન. ૩ સાંભળને

ઓ મુળથી આણ; જાડા પાડા ભેમ; હજુ સુધી તું મ્હારો ભોમીયો, નથી થયો શું કેમ. ૪ ઘણીકવાર મેં જાવા દીધો, નહીં ભુલ્યો હોય જાત; માટે હું આજે નહીં છોડુ, કરૂં ગર્વિ તું જાત. ૫ પણ લાગ્યો શું કરવા સાથે, નાનકડો આ બાળ; મળવીનાનો ઘડાઈ જશે, થાશે તેનો કાળ. ૬ માટે મોકલ પાછો અહીંથી સમજાવી સિખીર; કહીશ પહેલું કહુંન્હોતું દયા, કરીશ વાંઝીયો વીર. ૭ ભીમસેન તે ક્રોધ કરીને, બોલ્યો પીસી દંત; હવે અધરમી રહેતુ છાનો, આવ્યો તારો અંત. ૮ જે અલ્યા અભીમન્યુને તું, કહેછે નાનું બાળ; પણ એતો છે વૃદ્ધ સમોવડ, કરશે તારો કાળ. ૯ નથી બાળખતો હજુ તું એને, શુરા સિંહની જાત; દ્રોણ ગોર અશ્વત્થામા કહુંને, પુછ પહેલી જઈ વાત. ૧૦ પછી આવ્યો યુદ્ધ કરવા સામો, ઓરે દુરીયોધન; તારા પાપે થાવા બેઠું, કૌરવ કુળ પતન ૧૧ પ્રકટયો છું તું મુળ પાપનું, ચડશીલા ચંડાળ; જીંદગી આખી ગઈ ઝેરમાં અરે અધના બાળ. ૧૨ કુડાં કૃત્ય કર્યા કોટીયા, લેશ ધરી નહીં લાજ; એ બધી ભરાઈ રહી છે, બહુ દહાડાની દાઝ. ૧૩ અભીમન્યુ કે કાકા મારા, નકરે છે નર નાથ; વાંક વધારી શું વળવાનું, એ શકની સંગાથ. ૧૪ કૌરવ કુળમાં કુલાંગાર છે, લંપટ લુંડ લબાડ; સાંઠ સુત મીઠ્યા અભીમાની, ઝેર તણું એ જાડ. માટે મુળથી કરોજ છેદન, ધરી હથીયારો હાથ; થયો હવે નકી મરવાનો, દુષ્ટ દીકરા સાથ. ૧૬ એવા શબ્દ મુણી લક્ષ્મણને, ચડી હળાહળ રીસ; વંઢળ સુત હવે રહે છાનો, છેદીશ ત્હારી શીશ. ૧૭ અભીમન્યુ તવ હસીને બોલ્યો, જાણું તારી જાત; સ્વાન ભસંતુ કદી ન કરડે, વીચારી જે વાત. ૧૮ તવ લક્ષ્મણ કહે દુરીયોધનને, ઓરે મારા બાપ; બુદ્ધીહીણ બહુ બોલે છે, જેઈ રહ્યા શું આપ. ૧૯ નકટાએ તમ નીંદા કીધી, માટે વાળો બેર; હાથ ચડેલા હવે ન છોડો, ઠોકી પોડો ઠેર. ૨૦ જરૂર જમપુરી પોંચાડો, અન્ય વાત પશ્ચાત; અભીમન્યુને હું મારૂં તમે, કરો ભીમની વાત. ૨૧ દુરીયોધન કે શાખાશ બેટા, તું હણ પારથ તંન; જા હું ભીમને જરૂર દેખાડુ, આજે સ્વર્ગ સદન. ૨૨ ભીમ કહે તવ અભિમન્યુને; સાંભળ મારા બાળ; દુરીયોધનને હું મારૂં તું, કર લક્ષ્મણનો કાળ. ૨૩ અભીમન્યુ કે કાકા મારા, એના તે શા ભાર; એ પરમાણે સામા સામી, કીધા તર્ત કરાર. ૨૪ એવામાં દુરીયોધન ઉતર્યો, રથ પરથી ચડી ચોટ; કમર કસી ધરી ભીમ સામી, દડબડ મેલી દોટ. ૨૫ ભાગી ભીમે કરી ગર્જના, જ્યમ મેઘનો નાદ; દુરીયોધન તવ સામો દોડ્યો, અતી ધરી ઉનમાદ. ૨૬ બન્ને સામા સામી આવ્યા, પોણા રાખી હાથ; એક એકને આવી બાઝયા, બળે ભીડાવી બાથ ૨૭ બાથમ બાથ કરે પરસ્પર, અંતર ક્રોધ અપાર; ગડા પાટું હીંચણ કોણી, દેવા માંડ્યો માર. ૨૮ બુમો પાડે બુધ

દેખાડે, રીસ કહાડે ભરપુર; ભોંય પછાડે ત્રાકી ત્રાડે, હાડ કરે ચક્રચુર. ૨૯ મહ-
 માતા માતંગ સરીખા, ખરેખરા એ ખાટ; એક એકનો લાગ તપાસી, મારે
 તર્ત ગુલાંટ. ૩૦ આમ તેમ આખડતા પડતા, વઢતા બને વીર; રીસે ચડતા
 છાતી ચડતા. બડબડતા રણ ધીર ૩૧ દુરીયોધન તો મુઠ્ઠી મારે, દયા વીના
 દીલ સાથ; ભીમસેન ઝીલે વજૂ પાસે, ઉલોટો લાગે હાથ. ૩૨ ભીમસેન તવ
 વજૂ પાસે, ધશીને મારે ધીક; દુષ્ટને આવે ઉભા પાંસળે, ઓચંતાની હીક.
 ૩૩ એવામાં ત્યાં દુરીયોધને, ઝાલ્યો ભીમનો ચાર્ણ; ઓચંતાનો અદ્ધર ઉચકી,
 તર્ત પછાડ્યો ધર્ણ. ૩૪ પછે ચડી બેઠો છાતીપર, બાલ્યો ગળામાં નખ; હાથ
 પગો તરફડવા લાગ્યા, ચડ્યાં ઉચાં ભીમ અક્ષ. ૩૫ દુરીયોધન તવ રીસ કરી
 કે, સાંભળ શત્રુ આજ; હવે ન મેલુ જીવતો તુજને, કહાડુ મારી દાઝ. ૩૬
 ભીમસેન તવ હીમત હાર્યો, બની ગયો બહુ ખેડોત; મનની અંદર એવું
 જાણ્યું, આવ્યું મહાર મેડોત. ૩૭ એવામાં અભિમન્યુ લક્ષ્મણ, તે પણ કરતા
 યુદ્ધ; એક એકને બાંણજ મારે, ચલરી ઝાઝી બુધ. ૩૮ પણ અભિમન્યુના
 લેખામાં, લક્ષ્મણ નથી લગાર; ગમત જોયા ખીલાવે છે, કાકાનો કુમાર. ૩૯
 એવામાં ત્યાં ભીમના સામુ, જોય પારથ તન; કાકા ઉપર ચડી બેઠેલો, દીકો
 દુરીયોધન. ૪૦ તે દેખીને અભિમન્યુ ત્યાં કોળ્યો અપરમપાર; આને પુરો
 પાડી પછે જઈ, કર કાકાની વહાર. ૪૧ એવું જાણી ઓચંતાની કરી કારમી
 રીસ, કાળજવરનો શર મુકી ચડ, છેલ્લુ લક્ષ્મણ શીશ. ૪૨ તે દેખ્યુ દુરીયોધ-
 નરાયે, પડી પેટમાં ફાળ; અરે હાય મુજ દીકરો માર્યો, કર એનો હું કાળ.
 ૪૩ એવું જાણી ભીમને મુકી, જઈ બેઠો રથ માંય; ધનુષ્ય ઉપાડી લડવા
 લાગ્યો, અભિમન્યુને ત્યાંય. ૪૪ તે જ સમય ભીમે તરત ઉઠી, હડમડ મેઢી
 દોટ; આવી દુરીયોધનના રથને, ઉપાડ્યો ચડી ચોટ. ૪૫ રથ માથે લઈ ધુમત્રા
 લાગ્યો, ટીંમળતા તોખાર; હાહાકાર હવો તે ટાણે, કોકાની મોઝાર. ૪૬ અભિ-
 મન્યુએ મુક્યુ એવે, પવનાશ્વત્તું બાણ; દુરીયોધન સુઢાં રથ ફેંક્યો, પડ્યો જઈ
 જ્યાં દોણ. ૪૭ ઘણા જાણોનો ઘાણ વળ્યો ત્યાં, છુંદાજ ગયાં શરોર; દુરીયો-
 ધન રથ વહાર નીકળ્યો, નયણે ભરતો નીર. ૪૮ તવ ગુરૂ કે કેમ જીતી આવ્યો,
 રાય વધો તે વાર; મહારાજ શું જીતુ એણે, માર્યો મુજ કુમાર. ૪૯ મુણી
 કરણ કે નશીબ તારૂં, મારે મુઠો કુમાર; મુજ બાપતા જીતીએ મારી, પણ
 પામ્યો કેમ હાર. ૫૦ દુરીયોધન કે શીદ દે છે ભાઈ, દાઝ્યા ભેગો ડામ, ડાવ
 નથી વીસરતો મુજને, દીકરાનો આ ડામ. ૫૧ કરણ કહે ભાઈ પુત્ર મુત્રા
 સમ, અન્ય નથી કોઈ આગ; આ દુનીયામાં સૌને સરખો, દીકરાનો તો ડાગ.
 ૫૨ છતાં કહે પર પુત્રે મરતાં ઓહો સૌ આલમ; પણ પોતાનો પુત્ર મરતાં,

પરે ગાંધી માનમ. ૫૩ માટે શોક સહાનો એ છે, છતોરે મુજ વીર, એમ કહીને કરણે હુછળાં, રાય નેત્રનાં નીર. ૫૪ એવામાં લીમ પાંચમે કોઠે, ગઢાથી વાળ્યો વાણ; હજારો મોઢાના લીધા, પલક પલકમાં વાણ. ૫૫ ત્યારપછીથી બહાર નીકળ્યો, વાણનો કુમાર; અભિમન્યુએ તેજ વાપરે, રાર કહાડ્યો એક બહાર. ૫૬ મંત્ર તુલ્ય કરીને મુક્યો, વજ્ર તણે ભરપુર; પાંચમે કોઠે કનક તણે તે, તર્ત કયો અકચુર. ૫૭ ત્યાર પછી રથ આમણ હાંક્યો, અર્જુન તણે કુમાર; બધ સહના સારા ઉભા, છૂટા કોણ બહાર. ૫૮ વીધામ-છૂટા કોણ બારણે, આવી ઉભો એજરે; વ્યામ બદે સહ બોલીયા, બાળી બીમ બાણેજરે. ૫૯

કડવું ૫૧ મું—રાગ ધનાશ્રી.

બોલ્યા વૈરામપાયે વચન, સાંભળ પરીક્ષીતરાગના તન; છઠે કોઠે છે રાજરે સહ, મામો પાંડવનો જતે સહ. ૧ મારવારનો સહીપતી એજ, સામે બોલ્યા તે ભાળી બાણેજ; કહે છે સાંભળીને બાઈ ભેગ, કહો કરવું મારે હવે કેમ. ૨ મારા બાણેજ પાના છે વ્યાપ, તેથી લડતાં ભાગે મને પાપ; બાણેજ બ્રાહ્મણ સરખા મણાય, ધર્મ રાક્ષ તણો એ છે ન્યાય. ૩ યુદ્ધ કરતો નથી તો જાય આમર ને થાય હાંસી; છતાં યુદ્ધ મારે નથી કરવું, રહે આમર એવું આદરવું. ૪ માટે કાઢવો કાંક ઉપાય, જેથી બેઉ પક્ષ સંચવાય; બીમ કે મામા બતાવું એવું, કરો કામ કૃપાચાર્ય જેવું. ૫ જેથી બને પક્ષ મચતારો, વળી રાજત ધણો ખુશી થાશે; તેને કુવાર બોલ્યો બીન પરવા, કાઠા સંપ કરો છો શું કરવા. ૬ મન મુઠ્ઠી લડવા લા અત્યારે, બળ મામાએ જાણુશે ક્યારે; બીમ કે મીથ્યા શ્રમ ના કરીએ, રસ્તો આવે તો આઘ ના ફરીએ; લાલ મળે તો ખોટ ના ખમળે, સરે બોળે તો લીખ ના દમળે. ૭ અભિમન્યુ કે મરણ તમારી, પછી બોલ્યા ત્યાં સહ નીચારી. ૮ ભાઈ બીમ પુછું છું હું એવું, ક્રીધું કામ કૃપાચાર્યે કેવું; બીમ કે બીજ કોણની માંય, રોળ દેખાડ્યો બહુ હમે ત્યાંય. ૯ એક એકના સાચવી પ્રાણ, નાંખ્યાં ઉચાં ઉચાં બધાં બાણ; ખુબ ખુબ ખાલી કરી ખુમરાણ, ઘાટ ભેર ક્રીધું ધમસાણ. ૧૦ પછી નાઠા નાખી હથીયાર, કામ એવું કર્યું કૃપાચાર; એવી મરણ જો હોય તમારી, વાત ઉરમાં લ્યો એ ઉતારી. ૧૧ સહ કહે છે વીરા ધન્ય ધન્ય, વાત ઉતરી એ મારે મન; કરો આપણ પણ અહીંયાં એમ, રાખો પેટમાં તો ટાઢુ હેમ. ૧૨ તું કર ટાકને હું કરું ટેક, આખર આપણ એ એકના એક; માટે મામકો એવો મચ્છવો, બળ બારણે બહુ બતાવો. ૧૩ બીમ કહે ત્યારે તૈયાર થાવો, સામા સામી હવે શસ્ત્ર સ્થાવો; એવે સીધાં ધનુષ્યને બાણ, બળ કરી પાડી ખુમરાણ. ૧૪ દીલ દયા અતી ઉર રાખે, તીર તાણી તાણી ઉચાં નાંખે; બહુ બાણ ભમે કોણ બહાર,

લક્ષ્મીદેવી પેઠે અપાર. ૫ દેખી હરખાચો દુરીયોધન, વલો ગોરની સાથે વચન; જીવો યુદ્ધ આ થાય કેહું, ગોર કહે છે એ તો મારા જોડું. ૧૬ સુણી દુષ્ટને લાગ્યું ત્યાં દુઃખ, કહે છે ગોર કરો કાચું મુખ; બધા તમારા જેવા શું ધાર્યા, યુદ્ધ કરતાં મુની તમે હાર્યા. ૧૭ એ તો સહ છે શુરો ભુપાળ, કરશે નક્કી કુંવરનો એ કાળ; એવે કોઠામાં થઈ બુધરાણ, સાથે સાથે કરી હીકરાણ. ૧૮ તે સમે બોલ્યો વૃષદહ વીચારી, મામા અગ્રોપો બાજી તમારી; મુણી મામાયે હોકારો કાધો, ભાથો રથેથી ભેરવી લીધો. ૧૯ કરી ક્રીડીયારી કાયાના કાઠ, મામા મુઠીથી વાળીને નાઠ; કહે છે હાર્યો હું તો ભાઈ હાર્યો, મને બન્ને જણે થઈ માર્યો. ૨૦ હીંડ્યા બડબડતા એમ હોઠે, જઈ પેઠા એ સાતમે કોઠે; તવ દ્રોણ ગુરૂએ બોલાવ્યા, મામા કિજવીને ઠીક આવ્યા. ૨૧ એવે ગોરે ઝાલ્યો જઈ હાથ, કહે છે આવો બેસો મારી સાથ; દેખી દુભાચો અધનો મુત, બોલ્યો થઈને આકળો ભુત. ૨૨ જાણ્યું શત્રુને મારશે મામા, છતાં તમે પણ થયા નકામા; બધી જીતેલી બાજી બગાડી, બેયા બેયા મેંતો મારવાડી. ૨૩ એહું મેલું ત્યાં મામાએ દીધું, એવે અભિમન્યુએ શું કીધું; માર્યો કોઠામાં ઝાઝારે બાણ, લીધા અતીશે ચોદાના પ્રાણ. ૨૪ પછી બાણ બીજું એક લીધું, મંત્ર યુક્તથી વજ્રનું કીધું; મુઘ્યું રીસ કરી ભરપુર, કીધો છોડો કોડો ચક્રચુર. ૨૫ પછી ફરવા લાગ્યો એ વીચાર, તાણી રાખી ત્યાં રથના તોખાર; તેથી બોલી ઉઠ્યો એનો કાઠ, કહે છે વીરા હવે રથ હાકો. ૨૬ ખાલી ખોટી અહીંયાં શીઠ થઈએ, ચાલો કોઠાના મોખરે જઈએ; ખરા ખટ કોઠા કર્યા પાર, હાવે એક છે એના શા ભાર. ૨૭ એવે અભિમન્યુ બોલ્યો વાણ્ય, કાકા હું એ કોઠાનો અજાણ્ય; છતાં જીતવાને મન ધાડું, તેની યુક્તીયો હૈયે વીચાડું. ૨૮ ભીમ કે એની ચીંત્યા શી તારે, કોઠા સાતમે છે શીર મારે; અભિમન્યુ કે કાકા એ સાચું, શીઠ એક મોટે મેલુ કાચું. ૨૯ મરતાં મુધી તો જીતવો મારે, હાડ ત્યારે લેજ્યો શીર તમારે; ભીમ કે તે ના ચીંતા ધરીશ, ગઢ ગમડાવી હેડો પાડીશ. ૩૦ સુણી હરખ્યા ત્યાં પાર્થકુમાર, તર્ત તાણીને હાક્યા તોખાર; નથી જાણતો શું થશે ભાવી, ઉભો સાતમે કોઠે એ આવી. ૩૧ વીશ્રામ-સાતમે કોઠે આવીને, ઉભો અર્જુન આજરે; વ્યાસ વઢે તેણે સમે પડી પ્રભુને ફાજરે. ૫૧

કડવું પર મું—રાગ આશાવરી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, મુણ જનમેજયરાય; વીસ્તારી તુજને સંભ-જાણું, કોઠા યુદ્ધ મહીમાય. ૧ સાતમે કોઠે આવી ઉભો, જ્યારે અર્જુન આજ; તે જ વખતે પાતાળે પ્રભુને, પડી પેટમાં ફાળ. ૨ જાણ્યું કે ખટ કોઠા જીત્યો, બહુ બળીયો ભાણેજ; સાતમે કોઠા જીતશે તો પછી, મરવાનો નથી એજ.

૩ પછી જીવન કરવાનો જગમાં, ભારે ભગની બાળ; અદાર વર્ષની ઉમર થાતાં, કરશે મારો કાળ. ૪ માટે મોત કરૂં આ કોઠે, એમ કયો વીચાર; પણ જાણ્યું ભીમ સાથે છે ત્યાં સુધી, નથી કદી મરનાર. ૫ તેથી ભીમને અજગા કહાડુ, રાખુ એકલો બાળ; એથ વીના પછી કોઠે એનો, થારો નીશ્ચય કાળ. ૬ એવો ગુહ્ય વીચાર ગોઠવ્યો, અંતરમાં અત્રીનાશ; સેવા કરવા બેઠેલા છે, પારથ પ્રભુ બે પાસ. ૭ એવે નીત્ય નીયમ પરવારી, બેઉ ઉઠ્યા તે વાર; વસ્ત્રો શસ્ત્રો સજ્જને પોતે, તર્ત થયા તૈયાર. ૮ પછે જઈ રથ ઉપર બેઠા, બંને જણ સંગાથ; રથ હાંકવા રાસ પડ્યો, પ્રભુએ લીધાં હાથ. ૯ અસ્થાને હલકાર્યા ત્યાંથી, ધરી ઉર ઉમંગ; અસુરની રેહાણુ બતાવા, બ્રાહ્મણો છે સંગ. ૧૦ પાપી જ્યાં રહેતો હતો તે, જગા બતાવી ત્યાંય; પછીથી એ સૌ બ્રાહ્મણ મંડળ, તર્ત થયું વીદાય. ૧૧ એવામાં ત્યાં અર્જુનજીએ, કયો ધનુષ્ય ટંકાર; શબ્દ સાંભળી આવ્યંતાનો, અસુર નીકળ્યો બહાર. ૧૩ બીજા પણ બહુ હૈયો આવ્યા, દેતા જામરી ફાળ; કાળ સરીખા સામા ઉભા, વેશ અતી વીકરાળ. ૧૩૧ તવ તાડુકી પારથને કે, બોલ્ય અભ્યા તું કોણ; સાચે સાચું કહેજે નહીં તો લઘશ પલકમાં પ્રાણ. ૧૪ શા કારણ અહીંયાં આવ્યો તું, કેમ કયો ટંકાર; નથી ઓળખતો છું હું કેવો, પાતાળની મોઝાર. ૧૫ અર્જુનજી તવ કહેવા લાગ્યો, મુણ્ય પાપના પુર; જાણી લેજે હું આવ્યો છું, તારો કાળ જરૂર. ૧૬ માટે મારા હાથે નક્કી, આવ્યું તારૂં મ્હોત; જરૂર હું જીવતો નહીં મેલું, તારી સેન્યા સ્હોત. ૧૭ બહુ દહાડા તેં બ્રાહ્મણોને, બ્રહ્મ કર્યા એ ભુંડ; કામ રૂપી દારણ દુઃખ દીધાં, જઘ્નશ હવે ક્યાં ખુંડ. ૧૮ યજ્ઞ યાગને હોમ બગાડ્યા, પાડ્યા વેદીના કુંડ; પાપ કુંભ તુજ પુરો ભરાયો, લક્ષ વસા બે લુંડ. ૧૯ એમ કહીને બાણ કહાડીયું, અર્જુનજીએ વાર; તે દેખીને વળી પ્રભુએ, કીધો એક વીચાર. ૨૦ જાણ્યું અર્જુન હૈય જીતીને, જશે બે પૃથ્વીમાંય; પક્ષ પુત્રની કરશે પાકી, તો મૃત્યુ નહીં થાય. ૨૧ એવું જાણી અર્જુન બળને કમી કર્યું કીશોર; અસુરને સાટે તે આવ્યું, તેથી વધ્યું બહુ જોર. ૨૨ પછી પોતાના હૈયો સાથે, કુલો અપરપાર; ઝાડ પાડને તાડ થકી ત્યાં, દેવા માંડ્યો માર. ૨૩ પ્રભુજીને આવી વાગે દુઃખ થાય દોહન; પણ પોતાના ભાણેજ માટે માર ખાય મોહન. ૨૪ એવું યદ્ધ કરાવી રોક્યો, પારથને પાતાળ; પછી ભીમને અજગા કરવા, ઘાટ ઘડ્યો ગોપાળ. ૨૫ જેમંબળ એક હાથી ભીમનો, પાંડવ સેન્યા માંય; હજાર ગજનું બળ જેનામાં, પ્રચંડ તેની કાય. ૨૬ તે હાથીને મુકી ગાંડછા, ગોવીંદેકરી ઘાટ; સાંકળોને તડાક તોડી, ઉછળીયો પુરપાટ. ૨૭ સેન્યા અંદર પડી લોકનો, વાળે કચર બાણ; હજારો ચોદાના લેતો પલક એકમાં

પ્રાણ. ૨૮ મેઘવરણને ગટારગચ્છ બે, ગયા ઝાલવા જ્યાંય; સુંદમાં ઘાલી ઉછાળ્યા તે, ૨૯ યા તંબુ છે ત્યાંય. ૩૦ ઘણા મનુષ્યો પ્રાણ બચાવી, કરતા નાસા નાસ; જેતાં કોઈથી સહન થાય ના, તેજ વખતનો ત્રાસ. ૩૦ તેથી લોકે ઘાંટા પાડી, ઘણી કરી બુમરાણ; ભીમને કહે છે ધાજ્યો ધાજ્યો, જેમંગળ લે પ્રાણ. ૩૨ તમે વીના હવે ઉગરવાનો, કોઈ નથી આધાર; સેન્યા સરવે મરણ પામશે, દોડા વાયુકુમાર. ૩૨ એવા શબ્દ તણી કીકીયારી, ભીમે સાંભળી કાન; કુંવરને તે કહેવા લાગ્યો, સાંભળને સંતાન. ૩૩ જે આપણી સેન્યા અંદર, થાય અતી બુમરાણ; કે છે કે જયમંગળ હાથી, લે છે સૌના પ્રાણ. ૩૪ માટે હું જરી જઈને આવું, વાર વધુ નહી થાય; મુજ વીના કોઈને નહીં ગાંઠે, જીલમ કરશે ત્યાંય. ૩૫ અભિમન્યુ કે કાકા મારા, એ શી બોલ્યા વાત; આ કોઈથી તમે જશે તો, થાશે મારી વાત. ૩૬ જાણે કોડો કાળ સરીખો, ભાસે મને વીકરાણ; વળી અંગને ડાણુ લોચન, ફરકે મુજ એ કાળ; હારેલા જીતેલા સરવે, આ કોડે ચંડાળ; અંધરમી સૌ આવી પેડા, કરવા મારો કાળ. ૩૮ માટે કાકા મુજને મુકી, જરી જશે નહીં દુર; લાગ એટલો બેઠ રહ્યા છે, કૌરવ પાપી દુર. ૩૯ નક્કી મુજને મારી નાંખશે, છુંદશે સર્વ શરીર; અગ્ની પણ છેવટ નહીં પામું, લાવો દયા લગીર. ૪૦ ભીમ કહે ભાઈ હવડાં હું જઈ, આવું છું ચડીચોટ; નાના કહેતો કુંવર રહ્યો, કાકાએ કહાડી દોટ. ૪૧ સુર સપાટે ગયો સૈન્યમાં, જેમંગળ છે જ્યાંય; ભીમ પકડવા પાસે આવ્યો, મજ ના ગાંઠ્યો ત્યાંય. ૪૨ પણ ઉછળી કુંભસ્થળ માર્યું, ભીમની છાતી માંય; ગદા સુદાં ગોઠમકુ ખાધું તડાક દઢને ત્યાંય. ૪૩ ત્યારે ભીમને રીસ વ્યાપી બહુ, તેનો દેખી કર; ઉઠી ગદા ગ્રહી કે પાપી, હવે માઈ હું ટેર. ૪૪ એવામાં પ્રભુએ જાણ્યું જે, ભીમ કરશે ગજ ઠાર; તો નક્કી કોઠામાં જઈને, કરશે કુંવરની વહાર. ૪૫ માટે ભીમનું બળ કમી કીધું, લીધું નંદ કીશોર; દીધું સાટે જયમંગળને, જખડ વાંધું જેર. ૪૬ જેવો ભીમ ગદા ગ્રહી આવ્યો, તેવો એ ગજરાજ; ધસી ભીમના સામો ધાયો, ધરી દીલમાં દાઝ. ૪૮ ભીમ ગદા લઈ તુટી પડીયો, હાથી પર તે વાર; હાથી પણ ત્યાં સુઠ વડેથી, મારે ભીમને માર. ૪૯ એમ પ્રભુએ રોકી રાખ્યો, ગજેંદ્ર સાથે ભેમ; હૈત્યની સાથે પારથ રોક્યો, થયું કુંવરનું કેમ. ૫૦ કાકાની બહુ ઓથ હતી, પણ મુક્યો અંતરીયાળ; તેથી ભય પામ્યો એ ભારે, અર્જુનજીનો બાળ. ૫૧ ગદ વીશે ગજરાવા લાગ્યો, ગયો હરબડી હામ; મરણ શરણમાં મુકી ચાલ્યા, કાકા કથા-ળ્યું કામ. ૫૨ ઉરવીશે એમ ઓછું આવ્યું, હૃદય ભરાયું અપાર; ધ્રુસકાં નાખી રડવા લાગ્યો, આંસુ વહે ચોધાર. ૫૩ વીશ્રામ-અભિમન્યુ આંસુ ભરે,

કરે ઘણા પરીતાપરે; વ્યાસ મગન મુખ, ઓચરે, કુંવર તણા વીલાપરે. ૫૨

કડવું ૫૩ મું —રાગ સાખી પરજ.

આવો આ વેળારે, કાકા મારા આવો આ વેળા; ભીડ્યમાં ભેળારે, કાકા મારા આવો આ વેળા. ટેક. કાકા મારા કેમ ગયા, એકલો મુકીઆજ; ઓથ હતી એક આપની, તમે કયમ કર્યો મારો તાજ. કાકા. ૧ આ કોઠો છે આપનો, હ્યો એ લક્ષ લગીર; મુજગો હું માહેર નથી, મારુ ચુંથારે હૈયાં શરીર. કાકા. ૨ તમ આધારે બીડલુ, મુકયું મેં મુખ માંય; અંત સમે આવા ખસ્યા, મારી હાજ આવીએ કાંય. કાકા. ૩ ના કેતી હતી મુજ માવડી, ભાંખી મુજ ભવીશ; ભીમ ભડસો ફેક છે, માટે વીસવાસ તું ના કરીશ. કાકા. ૪ તેમ છતાં માન્યુ નહી, મેં કીધો વીસવાસ; તે આગળ સૌ આવીયું, મારો કરશે આ બહેરી વીનાશ. કાકા. ૫ વીસવાસવાત કર્યા થકી, પુરણ લાગે પાપ; છતાં મને તમે છેત્યો, હતા આપના ઠેકાણે આપ. કાકા. ૬ સંકટ સમયે મુજને, કરવી બેઠએ ઓથ; નકટા થઈ નાસી ગયા, મારી રણમાં રઝગવાની લોથ કાકા. ૭ શત્રુ પર બેસી કાગડો, દેછે માન શુકન; શીયાળવાં શબ્દો કરે વળી કરકે છે અંમ લોચન. કાકા. ૮ મુજમાં આ કોઠો દીસે, કપરો કાળ સમાન; ભાવીએ ભાસે મને ભોગ લેશે એ મારો નીહાન. કાકા. ૯ હાર્યા જીત્યા યોદ્ધા સૌ, છે આ કોઠા માંય; અપત્ય યુદ્ધ કરના ઉભા, નથી ઉગરવા એક ઉપાય. કાકા. ૧૦ શત્રુ સામા બેઠ રહ્યા, ચડશીલા ચંડાળ; કાળા મ્હોના કૌરવો, એ તો કરશે નકી મારો કાળ. કાકા. ૧૧ મૃત્યુ મારુ જે થશે, તો મુઝાશો આપ; પારથ આવી પુછશે તેને કાકા શો દેશો જવાબ. કાકા. ૧૨ મૃત્યુ મારુ સાંભળી, સૌના મળશે ભોગ; મરતાં મુજને રહી જશે, વળી તાત તણા તો વીચોગ. કાકા. ૧૩ વીશ્વાસ-ધાતી માણસો, તમ જેવા નહી કોઈ; ધીક ધર્યો વાસ્વાસ મેં, એમ કહીને કુંવર પડ્યો રોઈ. કાકા. ૧૪ વીશ્રામ-કાકા આવો એમ કહી, કુંવર પડ્યો ત્યાં રોઈરે; વ્યાસ વટે કોઠા વીશે, શત્રુ હરખ્યા બેઠરે. ૫૩

કડવું ૫૪ મું —રાગ ધનાશ્રી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ પરીક્ષીતરાયના તં ; રડતો દીકો કુંવરને તે ઠામ, શત્રુ હરખાતા બેઠને તમામ. ૧ એતો સાતમા કોઠાની માંય, કૌરવ ડોકાં કરી રહ્યા ત્યાંય; હાર્યા જીતેલા યોદ્ધા એ સર્વ, ઉભા મઢમાં કરી ઘણો ગર્વ ૨ છે એ કોઠો તો જ્યદ્રથ માથે, પાપી ઉભો છે લઈ સૌ સાથે; છત્રપતિનો છે તે બનેવી, રહ્યો સદા સ્વસુર પક્ષ સેવી. ૩ એના મનમાં છે એવીરે ઠામ, ધાર કરવો કુંવરને આ ઠામ; તેથી બોલાવી છત્રપતિને, કહેવા લાગ્યો એ

મુદમતીને. ૪ કહે છે ચાલો કુંવર પ સે જઈએ, ગભરાયો માટે ઘેરી લઈએ; જુઓ લાગ મળ્યો છે આ પાકો, નથી બેઠે હવે એનો કાકો. ૫ સુણી છત્રપતીએ તેણીવાર, કીધા યોદ્ધાઓ સરવે તૈયાર; દ્રોણ કૃપાચારજ અસ્વત્થામા, કર્ણ શક્યને શકુની મામા. ૬ નીજ ભાઈયોના પુત્ર તમામ, ચારસે અજોતેર તેણે ક્ષમ; બીજ પાછળ યોદ્ધા અપાર, નીકળ્યા સંપી સૌ કોઠા બહાર. ૭ આવ્યા કુંવર પાસે ચડીચોટ, રથ ઘેરી ઉભા વળી કોટ; એવે કુંવરનું કાકામાં લક્ષ, તેથી નીચાં હતાં એનાં ચક્ષ ૮ તેવે પાપીયો આવ્યા પ્રત્યક્ષ, કીધી કીકીયારી પુત્ર સમક્ષ; સુણી ચમક્યો ઓચંત્તાનો બાળ, સામા શતરૂ દેખી પડી ફાળ. ૯ બ્રહ્મ કરશે હવે મારો કાળ, ચડી ચુક્યા છાતી પર ચંડાળ; હવે શા માટે ધરવો રે શોક, આશા કાકાની કરવી તે ફોક. ૧૦ નીર શતરૂ બે દેખશે નરણે, બેર આવશે પાપી ન ચરણે; દુષ્ટાદેખીને મારી ઉઠાસી, દાંત કહાડી રહ્યા મોં વીકાસી. ૧૧ માટે ચેત અભેમન્યુ શુરા, પાપી પાપે કાપી કર પુરા; નહીં તો કરશે પછી તારૂં મર્ણુ, શુરો શીર જતાં માગે ના શર્ણુ. ૧૨ અહ્યા વાઘને હોય ના વળાવું, ધીક પર બળ પુટે પળાવું; દરીયો ડોળ્યો તે બટ કોઠામાં, હાવે થાકે શું ખાઓચીયામાં. ૧૩ એમ ચોકસચીતમાં ઠસાયું, પણ પાછું ત્યાં રહ્ય ભરાયું; માત પીતા ત્યાં સાંભળી આવ્યાં, નીર નેત્રોમાં તેથી ભરાયાં. ૧૪ અરે હાય થશે મુજ ધાત, પછી કરશે શું મુજ પીતા માત; એતો ટળવળી ટળવળી મરશે, પ્રાણ મારી પાછળ પરહરશે. ૧૫ મેલી રામાન આવ્યો હું રડતી, તે પણ બીચારી રહેશે રખડતી; હતો ગોટારગચ્છભાઈ સાથી, મેં તો બોલી બગાડ્યું જેનાથી. ૧૬ રહ્યો સરવે સમાનો વીયોગી, થયો આખર મૃત્યુનો ભોગી; છેવટ કાકા હતા એક કાઠ, તે પણ અંત સમે મુકી નાઠ. ૧૭ એમ સંભારી સંભારી રડતો, બહુ બળાપો કરી બબડતો; દેખી શતરૂ વણા ખુશી થાતા, હસી પડે એવા હરખાતા. ૧૮ એવી ચેસ્ટા શતરૂઓની ભાળી, અભેમન્યુએ મન લીધું વાળી; પછી કાળજી કઠણ કીધું, આત્રણ માયા તણું મુકી દીધું. ૧૯ માયા સંસારની સહુ ફોક, પછી કરવો શા માટેરે શોક; નથી સચુ સહોદર કો સાથી, જ્યારે પ્રાણ જશે પીડમાંથી. ૨૦ મીથ્યા સમાને વહાણાં કહેવાનાં, જીવ જતાં એ બેઠ રેવાનાં; માટે કોનાં એ તો પીતા માત, કોનાં ભગની ને વળી માત. ૨૧ વળી કોની કોનું કોઈ, કાઢવ કાડ્યો મે કોઠીને ધોઈ; ધીક ધીક અભેમન્યુભાઈ, તારી ચુકે પડી ચતુરાઈ. ૨૨ બરે જીવ જીવ ઓછું શું લાવે, શીઘ્ર શતરૂને ખાલી હસાવે; મોડું વેલું જ્યારે તારે મરવું, પછી મરવાથી શા માટે ડરવું. ૨૩ માટે કર હવે પાપીને પુરા, રહે ના મોત થકી કો અધુરા; એવું વિચારીને અભેમાન. થયો શોક તજી સાવધાન. ૨૪ એવે

બોલ્યો ત્યાં દુરીયોધન, અલ્યા સાંભળ પારથ તન; થા તું યુદ્ધ માટે તૈયાર, પછી કરજે કાકાને પોકાર. ૨૫ કાકા કાકા શું કહે છે નકામા, કાકા બેને ઉભા તારા સામા; આવી પોંચ્યું હવે તારૂં મોત, બુરા હાલે થવાનો તું બહોત. ૨૬ સુણી અભિમન્યુ તે ધમ, લાગ્યો દાઝ્યા ઉપરજ ધમ; તેથી કુંવરે ક્રોધજ કરીયો, અતી વીખનાં વેણ ઉચરીયો. ૨૭ કહે છે સાંભળ સાંઠના સુત, કર્મહીણા કૃતન્ની કપુત; અલ્યા હાર્યા તમે સૌ કુકરમી, છતાં આવીને ઉભા અધરમી. ૨૮ હાર્યા દ્રોણ અને અશ્વત્થામા, હાર્યા બેને કરણ સહિ મામા; હાર્યા તું અને તારારે ગોર, નથી જાણતા તે નહોર. ૨૯ કરી રાંડવા રણમાં હરાવ્યા, પાછા પાવેયા થવા શું આવ્યા; માટે પુરા કરૂં હવે પાપી, ભોમી ભોગ આપું કાપી કાપી. ૩૦ એવું ધારીને ધનુષ્ય ઉપાડો, બળ હોય તો બાણને કહડો; ઉંધુ ઘાલી રહ્યા હતા સર્વ, સમે બોલ્યા બધા કરી ગર્વ. ૩૧ કહે છે વીરા શું બેઠ રહ્યા છે, આમ કાયર કેમ થયા છે; હવે છેવટનાં શસ્ત્ર ઝાલો, એને ખાવા ખરેખરૂં આલો. ૩૨ એમ ધારી ક્રોધે મઉ ચડીયા, કરી તપાકોને તુટી પડીયા; ઘણા ગરજ દેવા માંડ્યો માર, છુટ્યાં શતરૂનાં શસ્ત્ર અપાર. ૩૩ ગુપ્તી ગેડી ગદા ને કટાર, તીર તરકસને તણવાર; ભાલા બાણ જમૈયા જંજળ, ધમકે ગોફણ ગોળા વીશાળ. ૩૪ મુશળ મોગરી મુદ્ગળ ફરશી, રહ્યાં ગલોલ ગુરજ વરસી; એવે અભીમન્યુ બાણજ છોડે, સૌનાં શસ્ત્રોને સપાટે તોડે. ૩૫ બાણ એકનાં અનેક મુકે, આંપ રાખી ચતુર નવ ચુકે; પણ પાપીનું સૈન્ય અપાર, એતો એકલો દીસે કુમાર. ૩૬ ક્રીડી ઉપર કટક હોય જેમ, કુંવર ઉપર કૌરવ દીસે એમ; છતાં કુંવર પાડો નથી પડનો, લાગ તપાસી તપાસી લડનો. ૩૭ એમ લટે શત્રુ સામો બાળ, પાર્થ હૈત્ય બે લટે પાતાળ; લટે સૈન્યામાં હાથીને ભેમ, ત્રણ ઠેકાણે યુદ્ધ મચ્યું એમ. ૩૮ એવો ત્રીકમે તાસીરો ક્રીધો, ભારે ભાણેજ લાગમાં લીધો; એવે કૌરવો મારે બહુ તીર, કોચી નાખ્યું કુંવરનું શરીર. ૩૯ રૂંવે રૂંવે પાડી દીધાં સાર, છુટે અગેથી રૂધીર અપાર; તીર ચોતરફથી પાપી નાંખે, એકલો કુંવર ક્યાં દ્રષ્ટી રાખે. ૪૦ તેથી બાળ ઘણો ગલ-રાયો, જાણ્યું અંત મારો હવે આવ્યો; માટે ક્રોધ એણે અતી ક્રીધો, શર છેવટનો એક લીધો. ૪૧ ઉપર મંત્ર મોહાસ્ર ભણીયો, ગુણ અગણીત પાછળ ગણીયો; વળી રાખી નહી જરા નુન્ય, મેલ્યું ધર્મને કુંતાનું પુન્ય. ૪૨ પછી ખેંચીને તર્ત કમાન, આંખ્યો મીંચીને મુક્યું નાદાન; છુટ્યું બાણ ત્યાં જ્યારે એક, મંત્ર આધારે થયાં અનેક. ૪૩ મેવ બુંદની માફક થઈને, વાગ્યાં સરવેની છાતીમાં જઈને; તેવે શત્રુઓ સૌ લડથડીયા, ઢળી ઢળીને મુચ્છામાં પડીયા. ૪૪ એવે કુંવરે ક્રીધો વીચાર, પાપી આડા બોલા તે અપાર; જીત્યા એવું કેશે અભી-

માની, તેની રાખવી જોઈએ નીશાની. ૪૫ જોઈ હારેલા સર્ જણાય, જાત્યા ના કોથી બોલાય; એમ જાણી કહાડયું એક આણ, મંત્ર યુક્ત કર્યું એ સંધાણ. ૪૬ મુઝ્યું શત્રુ ઉપર રીસ રાખી, સૌની અકેકી મુઝ્યું કાપી નાંખી; પછી થઈ વાર બે ઘડી જ્યારે, ઉઠ્યા મુઝ્યું વળી સૌ ત્યારે. ૪૭ દેખી બાળને કાળ સમાન, નાઠા કોઠામાં સોઠા નીઠાન; કોઈ રહ્યું નહી જ્યારે ત્યાંય, ઘણો હરખ્યો કુંવર મન માંય. ૪૮ કહે છે હવે તો કોઠાની બહાર, કાણ આવે છે જોઈ આ વાર; ઉભો મનમાં આણી એમ હુશ, રાખ્યું રથ ઉપર ઉભું ધનુષ્ય. ૪૯ એક છેડા છે રથ પર ત્યાંય, બીજે છેડા છે અંધર ત્યાંય; મુઠી ઉપર ધ્રુવ ધરીને, ઉભો ધનુષ્યનો ટેકો ધરીને. ૫૦ જોઈ રહ્યો શત્રુ સામું બાળ, એવે પડી પ્રસુજને કાળ; કહે છે કેમ નથી મરતો ભાણેજ, પડી પેટમાં ચીંતા તો એજ. ૫૧

વીશ્રામ—ચીંતા પેઠી ચીત્તમાં, ચતરસુજને ત્યાંયરે; વ્યાસ મગન વાણી વટે, સુણો જન શ્રાતાયરે. ૫૨

કડવું ૫૫ મું—રાગ આશાવરી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, મુણ જનમેજયરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, કુંવર મરણ મહીમાય. ૧ ચતરસુજ ચીંતામાં પડીયા, કેમ ન મરે કુમાર; જ્ઞાન દ્રષ્ટીએ જોવા લાગ્યા, જાતે જુગદાધાર. ૨ જાણ્યું કુંતાની રક્ષાનો, રહી ગયો એક તાર; તે જ્યાં મુઠી છે ત્યાં મુઠી, કુંવર નથી મરનાર. ૩ પ્રત્યંચા પર ગોટારગચ્છે, વીંટો છે સહેજ; તે જ તાંતણો તુટે તો મરે, નક્કી મુજ ભાણેજ. ૪ તે શું મ્હારે તોડવો પડશે, ચીંતા કરી એમ ચીત; અરે મારા એક ભાણેજ માટે, લેવું પડશે નીમીત. ૫ જન્મે મરે જગત સઘળું તે, સૌ મુજ ગતી કહેવાય; નીમીત માથે હું નથી લેતો, કડું છું કોડ ઉપાય. ૬ કોઈ તાવથી કોઈ કોગળીએ, કોઈને કરડે નાગ; કોઈ ભગંદર કોઈ જલંદર, રાજ રોગ કે આગ. ૭ મુઝ્ય આટયમાં કોઈ મરે વળી, ઘરી વહેમના વેગ; કોઈ જળથી મળથી કે નળથી, કોઈને વળગે પ્લેગ. ૮ કોઈ મુઝ્યું કોઈ વરાધ વામાં, ઉઠાંટીયામાં અપાર; પણ નીમીત હું નથીજ લેતો, હરતો હરેક પ્રકાર. ૯ માટે આ નીમીત ના લેવું, એમ તપાસ્યો લાગ; રથ હાકતાં ધરીયું બીજુ, ઉંદર રૂપ અથાગ. ૧૦ કંચન જેવી કાયા કાંધી, દીસે કોમળ અગ; ફરકર બાબરી ફરકે જેમાં, જણાય છે પચરંગ. ૧૧ ભોટીલાથી જરાક ભારે, હલકો એથી કોળ; એનાજેવો અન્ય મળે ના, દુનીયામાં પણ કોળ. ૧૨ કાન ટીશીયો ચકાવી ટગટગ, હલાવે વારમવાર; ભાળી બ્રહ્મા મોહ પામેતો, ભા જનના શા ભાર. ૧૩ પછી પ્રકટ થયા પૃથ્વીમાં, એ કોઠા મોહાર; અભિમન્યુના રથના સામા, તરત નીકળ્યા બહાર. ૧૪ તે ઉંદર ભાળ્યો ભાણેજ, પામ્યો અતીશે મોહ;

તદ્વચ્ચ થયો ને ભુલી ગયો સૌ, દુશ્મન પરનો દ્રોહ. ૧૫ ઉરમાં એમ વીચાર કરેછે, વાહવા વીર ઉંદર; જનમીને મેં નથી જોયું, આણું રૂપ સુંદર ૧૬ અહ્યા મુવા પણ શીઠ નીકળ્યો, તારા દરથી ખહાર; મુરખ અહીંયાં મરી જવાનો, યુદ્ધ થશે તેવાર. ૧૭ તે માટે નાસી જ નહોં તો, આવ્ય અહ્યા મુજ પાસ; રમકડા જોવો તું દીસે, રમથું આપણ પાસ. ૧૮ તારે માટે કનક તણું વળી, કરાવીશ મંદર; માણેક મોતી રત્નો રૂડાં, જડાવીશ અંદર. ૧૯ પાળીશ તુજને પ્રેમ થકી હું, સ્ત્રીશ રૂડાં ભોજન; ધન્ય રહીયાળા ઉંદર તેં મુજ, પ્રવૃત્તિ કીધું મન. ૨૦ એવામાં તો ઉંદર દોડી, આવ્યો રથ છે ત્યાં; પૈડા ઉપર થઈને ચડીયો, પડીયો રથની માંચ. ૨૧ પછી કુંવરના પગ પાસે જઈ, કરવા માંડ્યાં ગેલ; કુંવર ખીચારો તે શું જાણે, ફીતુર જનતાં ફેલ. ૨૨ પ્રાંચ્યા પર ચડતો પડતો, ઉંદર વારંવાર; ઉલટ મુલટ કુહકારા કરતો, તાકયો ઉરમાં તાર. ૨૩ કુંવર દેખી ખુશ થયો બહુ, ઠરી ગયો ત્યાં સ્થીર; જાણ્યું લાગ્ય હવે હું ઝાલું, લાલું એજ શરીર. ૨૪ એવામાં ઉંદર ચડી આવ્યો, દોરા નજીક તેવાર; પ્રાંચ્યા મુઢાં પછી કાપ્યો, તડાક દઈને તાર. ૨૫ સીધું ધનુષ્ય થતાં તો પેડી, અણી હજમ્મી મોઝાર; તર્ત તાળવું તોડી નીકળી, એક હાથ ત્યાં ખહાર. ૨૬ એના હચરકેથી ઉછળીયો, ખાધી અવળ ગુલાંટ; રથ આગળ આવીને પડીયો, પૃથ્વીપર ચિત્તાપાટ. ૨૭ ડોળા તેના તરી ગયાને, બોલાતું નથી મુખ; અંગ નસો ખેચાવા લાગી, દાડણુ પ્રકટયું દુખ. ૨૮ તે દેખીને જયદ્રથ હરખ્યો, બોલ્યો એમ વચન; વણ મહોતે એ કુંવર મુઓ, જોજો દુરીયોધન રદ તવ પાપીએ નજર કરીને, જોયું તેણે આમ; પૃથ્વી પડેલો કુંવર ભાળી, હરખી ઉછળ્યો વામ. ૩૦ પગ ઠોકી પછી કહેવા લાગ્યો, તતપર થાવ વ્રમામ; જોવો કરો કુંવરના કટકા, ઝટકા દઈ તે ઠામ. ૩૧ વળી ભાઈયોના પુત્રોને કહ્યું, હ્યો લક્ષ્મણનું વેર; બોલ્યો કટકો હાથ ન આવે, કરજો એવી પેર. ૩૨ તે વીના તો મારા મનની, ઓલ્લશે નહીં દાઝ; એવા શખ્દ મુણીને બોલ્યા, દ્રોણ ગુરુ મહારાજ. ૩૩ કહે છે પાપી આ શું ધાર્યું, ચંડાળોનું કર્મ; મરતા જનને મારવો તેતો, અતીશે થાય અધર્મ. ૩૪ વણ મારે પણ છે મરવાનો, મરાવે શીઠ નાદાન; ફળ માઠાં ભોગવવાં પડશે, નડશે કર્મ નીદાન. ૩૫ નૃપ કહે નડશે ત્યારે, સૌ થઈ પડશે તે ઠામ; જોવો દીકરા જોઈ રહ્યા શું, કરો આપણું કામ. ૩૬ મુણી કુંવર શસ્ત્રો લઈ દોડ્યા, ચારસે અજોતેર; સાત હજાર થોદા સાથે કરવા ચાલ્યો કેર. ૩૭ કુંવર પડ્યો છે ગલરામણમાં, બાણું તડકડે તન; ખીચારો શી રીતે દેખે, તરી ગયાં લોચન. ૩૮ એવામાં ત્યાં આવ્યા પાપી, ક્રીધો ક્રોધ અપાર, ભાલા તીર તથા તલવારે, દેવા માંડ્યો માર. ૩૯ ભયો ભય શસ્ત્રો મારે તવ, તન

મોકોયે તન; કાયાને બહુ કષ્ટ પડે છે, કેટલું કરે સહન. ૪૦ મુખ બંધ છે નથી બોલાતું; વહતાં એક વચન; વાપી અંગે અતી વેદના, બહુ મુઝાંમણ મન. ૪૧ અરેરે મને મરતાને પણ, મારે પાપી જન; દયા નથી દુષ્ટોને કીચીત, રૂવે છે એમ રૂદન. ૪૨ ધા પડતાં અકળાતો અતીશે, ભોંય ઘસે પગ હાથ; એવામાં એક રથનું પકડુ, અથડાયું પગ સાથ. ૪૩ તે પકડુ પગ અંગુઠાપર, લીધું રાખવા નાક; પડ્યો પડ્યો પગ ઉંચો કરીને, તર્ત ચડાવ્યું ચાક. ૪૪ શુર ભર્યું પછી શત્રુ ઉપર મુક્યું કરીને રીસ; સમ અયુત ચારસેઅજોનેર, છેદી નાંખ્યાં શીશ. ૪૫ ધડોધડ ધડ પરથી મસ્તક, ઢળી પડ્યાં સૌ ધર્ણ; મરતાં મરતાં સુરાએ એમ, કર્યાં શતરૂનાંમણ. ૪૬ તે દેખીને સૌ કૌરવનાં, દાઝ્યાં અતઃકર્ણ; હાહાકાર હવો તે ટાણે, નીર ભરાયાં નર્ણ. ૪૭ નૃપના વીર કકળાટ કરે છે, કોઠાની મોઝાર; હાથ પુંચ્યા બહુ ઘસવા લાગ્યા, અંધ તણા કુમાર. ૪૮ દ્રોણ ગુરૂ તવ બોલી ઉડ્યા, જે દયા દુરીયોધન; અધર્મનાં ફળ તર્ત મળ્યાં આ, મુવા સરવના તંન. ૪૯ દુરીયોધન તવ ગર્વ કરીને, દીધો ઝડપ જવાબ; મુવા તો મુજ ખાસડે મારી, એનો શો હીસાબ. ૫૦ ભાધ્યોને પણ કહેવા લાગ્યો, મુઝારો નહિ મન; આપણ જે જીવતા હૃદયું તો થશે તાગ વીણ તંન. ૫૧ એવામાં ત્યાં અભી-મન્યુનો, તુટ્યો આયુષ તાર; આત્મા એનું અંગ તજીને, તરત નીકળ્યો ખહાર. ૫૨ એવામાં એક અપસરા આવી, વીમાન લઈ પુરપાટ; શુરા નરને જોઈ રહેલી, વરવા માટે વાટ. ૫૩ તેણે અભીમન્યુનો આત્મા, ઝાલી લીધો ઝડપ; પોપટ કરી પીંજરમાં પુરી, ચાલી સ્વર્ગે ચડપ. ૫૪ વીશ્રામ-પણી પ્રાણ લઈ અપ-સરા; અભીમન્યુનો ત્યાંયરે; વ્યાસ વહેરલું ખોળીયું, ખાલી ભોમી માંયરે. ૫૫

કડવું ૫૬ મું—રાગ ધનાશ્રી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ પરીક્ષીતરાયના તંન; ખાલી ખોળીયું ભોમીની માંય, પ્રાણ વીના પડ્યું રહ્યું ત્યાંય. ૧ એવે કોઠામાં દુરીયોધન વહો જ્યદ્રથ સાથે વચન; જુઓ જરૂર મુવો કુમાર, હવે હાલતો નથી લગાર. ૨ માટે પુત્ર પાસે તમો જાઓ, એના કટકા પુરા કરી આવો; માર્યા જેટલા મારા કુમાર, કરો તેટલા કટકાઆ વાર. ૩ સુષ્ટી દ્રોણ વળી બોલ્યા ત્યાંય, કહે છે આ શું ધાર્યું પાછું રાય; શીઘ્ર મુવેલાને તું મરાવે, એમાં હાથમાં તારા શું આવે. ૪ મીથ્યા જ્યદ્રથ લેશે નીમીત, પછી પાછળ થશે વિપરીત; સુષ્ટી જ્યદ્રથ બોલ્યારે ત્યાંય, જેમ થનાર હોય તેમ થાય. ૫ કહ્યું કટકા એના હું તો કોડ, નહીં હાડું હવે મારી હોડ; કોડો સાતમો છે મારે માથે, માટે કટકા કરીશ મારે હાથે. ૬ એમ કહીને લીધો કર કુહાડો, એનો આવી પોંચ્યો છે અઢાડો; તેથી દોડ્યો કુહાડો એ લઈને, ઉભો પુત્ર પાસે પછી જઈને. ૭ એવે પાતાળે પુરૂષ

પુરાણી, મુવો ભાણેજ વાત એ જાણી; હાથી હૈત્યનું બળ ખેચી લીધું, ભીમ અર્જુનને આપી દીધું. ૮ તેથી ભીમે ત્યાં ગર્જના કીધી, ગદા સો સાથે હાથીને દીધી; પછી ઢોળી પાડ્યો એને ધણું, કહે છે હવે કરૂં તારૂં મર્ણુ. ૯ એમ કહીને હૈવત ધણું દાખ્યો, પગ ઝાટી પછી ચીરી નાંખ્યો; એવે પતાળે પણ અર્જુન, નથી બળમાં એને હવે નુન્ય. ૧૦ તેથી મુક્યું એણે એક બાણ, લીધા પલમાં એ પાપીના પ્રાણ; બીજા હૈત્યોને માર્યા અવાર, યુદ્ધ પરવાર્યો ઈંદ્રકુમાર. ૧૧ પછી ગયા એ નગ્નની માંય, આવી લાગ્યા બ્રાહ્મણોને પાય, માગી વીદાયગીરી તે વાર, એતો આવવા પૃથ્વી મોઝાર. ૧૨ મળી બ્રાહ્મણે આશીશ દીધી, વહાલ ધરી વીદાયગીરી કીધી; રથ હાંક્યો પ્રભુએ ત્યાંય, એવે થયું શું પૃથ્વીની માંય. ૧૩ ભીમે મારી નાખ્યો જ્યારે હાથી, સમે દોડ્યો એ શુરાનો સાથી; પડી પેટમાં એવી તો ફાળ, અરે એકલો મુક્યો મે બાળ. ૧૪ એની સંલાળ રાખશે કોણ, પાપી કૌરવ લેશે એના પ્રાણ; એવું જાણી હીંડ્યો શુર સપાટે, કોઠા સામા એ શુર સપાટે. ૧૫ આવે એવા અતી શ્વાસ ભરતો, દીઠો જયદ્રથને ત્યાં ધા કરતો; રથ ઉપર દીઠો નહીં બાળ, મુવો બાળ પડી એવી ફાળ. ૧૬ તેથી પ્રમટ્યો એને પુરણ શોક, મેટી ભીમે ભયકર પોક; સુણ્યો જયદ્રથે શબ્દ એ મોઠો, ફેંકી કુહાડો નફટ નાઠો. ૧૭ નાઠા કોઠાના ચોદા તમામ, સૌના ચમર વછુટ્યા તે ઠામ; ભીમ પુત્ર પાસે આવ્યો ત્યાંય, ભાળી મડદુ પડ્યો ભોમી માંય. ૧૮ રડવા લાગ્યો કર કરમે પછાડી, પગી પોક ત્યાં કારમી પાડી; મારૂં કર્મ આ કોઠે કવાયું, ધાજ્યો રત્ન આ રણમાં રોળાયું. ૧૯ એવો શબ્દ ગયો ઠામોઠામ; મુવો બાળ એ જાણ્યું તમામ; છુટ્યાં પાંડવ સૈન્યાનાં લોક, પુટ્યાં કર્મ કહી પાડે પોક. ૨૦ ધર્મ કુંતા સુભદ્રા ત્યાં ધાયાં, ધસી દ્રૌપદી હાંડતું આવ્યાં; આવી એત્રા પતી પાસે જ્યારે, પડી પુરણ મુચ્છામાં ત્યારે. ૨૧ આવ્યા ગોટરગચ્છ મેઘવર્ણ, ભાઈને દેખી પડ્યા બેઉ ધણું; સહદેવ નીકુળ આદી તમામ, ઢળી ઢળીને પડીયા તે ઠામ. ૨૨ ભરાઈ મેઘની લોકની ભારે, સહુને નીર વહે છે ચોધારે; દેખી સુભદ્રા કુટે છે શીશ, છુટે રૂધીર છોળે તે દીશ. ૨૩ ચુંટી કહાડે છે શીરના કેશ, ચુંટે અંબનું ચર્મ વિશેષ; દાઝ ઉરમાં અતીશે આવે, જીભ્યા દાંતની તળે દખાવે. ૨૪ કહે છે ક્યાંથી આવ્યો બેટા ફાળ, કહીને ખોળામાં લીધો ત્યાં બાળ; મારાં પ્રગટ્યાં પુરવનાં આ પાપ, એમ કહી માથે માંડ્યો વીલાપ. ૨૫ વીશ્વામ-વીલાપ માથે માંડીયો, નેત્રે નીર ચોધારે; વ્યાસ મગન મુખ ઉચરે, વીલાપનો વીસ્તારે. ૫૬

કડવું ૫૭ મું—રાગ પરજ.

હાય બાપ રઝળાવ્યાં અમને ત્હેં રાણા, રઝળાવ્યાં અમને ત્હેં રાણા; સુતો

સ્મશાનમાં સોડય તાણી શાણારે; હાય. હાય આવ રઝળાવ્યાં અમને તહેં
રાણા. ટેક. આ શો જીલમ કીધો તેં મારા જાયા, ગયો કેઈ દીશે દીકરા ડાહ્યા;
થયો નમરો મુકીને છેક માયારે હાય. હાય આપ. ૧ મેં તો આશાએ ઉછેરી
મ્હોટા કીધો, એનો લાવો હજી સુધી નથી લીધો; છેવટ છેતરીને દગો કેમ દીધો
હાય. હાય આપ. ૨ વાજ આવ્યો વેરી સાથે વહીને, લાલ આખર ના લીધો
લડીને; રોળ વાળ્યો તેં ચક્રાવે ચડીનેરે હાય. હાય આપ. ૩ આવું જાણતી તો
રાખતી હું ખાળી, ગયો ઓત્રાનો ભવ બધો ખાળી; બેટા હીંચણ્યા તેં તો
મને હાળીરે હાય. હાય આપ. ૪ ધાયો ગોઝારા ઘઠમાં તું આવી, આમ અવ-
નવી શું સમાધી ચડાવી; પડ્યો રસ્તે શું રાજવી રડાવીરે હાક. હાય આપ. ૫
તારા તાતનો વીયોગ રહ્યો વાલા, કેમ લક્ષમાં ના લાગ્યો એ લાલા; બોલ બોલ
એક વાર કુંવર કાલારે હાય. હાય આપ. ૬ દયા દીકરા ના આવી લગારે,
વાલી વસ્તુઓ પડી વધારે; એતો દેખી દેખી બળવાતું મ્હારેરે હાય. હાય આપ.
૭ કહ્યું કોઈતું ના માન્યું હઠીલા, હતી એથ કીધી અળગી જકીલા; રાન
રોળાયો રણના રસીકારે હાય. હાય આપ. ૮ પડી ખોટય તારી કેઈ પેરે ટાળુ,
નથી બાળ ખીજે જેથી મન વાળું; કરી ગયો મુખ માઈં આશીયાળુંરે હાય.
હાય આપ. ૯ તેતો હરખાવી શનડેઓની ટોળી, મારા હૈયામાં પ્રગટાવી હોળી;
જનમ કેમ જશે ચક્ષુ આમ ચોળીરે હાય. હાય આપ. ૧૦ મારી આશા કરી
બધી ધુળધાણી, તારી પાછળ હવે લેજે અને તાણી; વટે વધુ શું મગન વ્યાસ
વાણીરે હાય. હાય આપ. ૧૧ વીશ્રામ-મુલદ્રા એમ વલવલે, ઘણો કરે પરી-
તાપરે; કુંવર ગ્રહી પછી ગોઠમાં, કુંતા કરે વીડાપરે. ૫૭

કડવું ૫૮ મું-રાગ રામરાજ્યાનો.

રડતાં મુકીને ગયો રાજવી, હાય હાયરે. રડતાં. જગ્ય જગ્ય અભિમન્યુ
દીકરારે, સુતો સમશાન શા માટે ટેકો આવું કરવું ના ઘટે તુજને, રોધી સ્વર્ગ
તાણી વાટરે. રડતાં. ૧ શાણો થઇને શું સુધ રહ્યોરે, લેઈ નીંદ્રા લસલસાટ;
સગો થઈ તું દગો દઈ ગયો, બળે ચીત ચગચગાટરે. રડતાં. ૨ સુનાં મેઢ્યાં
મંદીર માળીયાંરે, મેઢ્યાં સુનાં રાજપાટરે; તારા વીનાની સહુ સાહ્યખી, થઈ
ધુળથી નાખાટરે. રડતાં. ૩ જરીયન વસ્ત્રો બધાં જરી જશેરે, ગળશે ઘરેણાના
ઘાટ; સુની સુંવાળી પડી સેજડી સુની હીંડોળા ખાટરે. રડતાં. ૪ વાલી વસ્તુ
વધારે થઈ પડીરે, કનક વાડકાને તાટ; તારા વીના તો મારા ચોકમાં, કોણ
રમશે ચોપાટરે. રડતાં. ૫ કુંવર કોડડ કોણ ઝાલશેરે, વળશે હથીયારે કાટ;
દેખી દેખીને અમે હાઝશું, જ્યાં જશે કયેમ કખાટરે. રડતાં. ૬ તાત તારા
વાત જ્યારે જાણશે, પડશે પૃથ્વી ચીતાપાટ; વીધવા ઓત્રાને દેખતાંરે, મરશે

મુદ્રણા વિરાટરે. રડતાં. ૭ રાણી રખડતી કરી ગયોરે, એના ઉરમાં ઉચાટ; એની દયા જરા ના ઉપની, એતો રડે રહ્ય કાટ. રડતાં. ૮ ઓથે ગટોરગચ્છ બાંધવોરે, એથી કીધો કકળાટ; વાંધો પાડીને પાછો વાળીયો, ભાઈ બળે ભડભડાટ. રડતાં. ૯ મુળથી કહ્યું ના માન્યું કોઈનું રે, માંડી હહનું તે હાટ; ગાઝારા ગદમાં તું આવીયો, ઘડ્યો પાપીઓએ ઘાટ. રડતાં. ૧૦ પાણીમાં દીવો મુજ બળી ગયોરે, વાળ્યો દેવે શો હાટ; વાણી મગન વ્યાસ શું વદે, લખ્યા લેખ એ લલાટ. ૧૧ વીશ્રામ-રડતાં મુકી ક્યાં ગયો, કુંતા કહે કુમારે; વ્યાસ વદે તેણે સમે, ઓત્રા રડે અપાર. ૫ :

કડવું ૫૯ મું—રાગ ભરથરીના.

કુડારે કરમ આ તેં શું કર્યું. ટેકં દેવ દયા ના આવી જરી, દુઃખ દારણ દીધું જ; સમશાને સ્વામી સુવાડીને, સુખ સવળું તે લીધું જ. કુડારે. ૧ છ છ જનમમાં મને કોઈ સ્થળે, ડરવા દીધી નથી કામજ; આરે જનમમાં આશા હતી, તે પણ કથળ્યું તે કામજ. કુડારે. ૨ કંથ મારા તમે ક્યાં ગયા, છોડી અબળાનો સાથજ; નમેરા થઈને શું સુધ રહ્યા, બોલો બોલો સ્વામીનાથજ. કુડારે. ૩ જ્યારે આવું કરવું હતું, ત્યારે શીદ ઝાલ્યો હાથજ; છેહ દીધો મને છેતરી, શતરૂ સાથે ભીડી બાથજ. કુડારે. ૪ કરમ કઠોર માફ થયું, પ્રગટયાં પુરણ પાપજ; સ્વામી તમે સાતે જન્મમાં, મારી મને ભુલ થાપજ. કુડારે. ૫ અધવચ રણે મળ્યા તંબુમાં, તે પણ મુખ નહિ સંપુર્ણજ; અલ્પજ સ્વપ્ન સમું થયું, આશા રહી ગઈ વ્યપુર્ણજ. કુડારે. ૬ નીમીશ માત્ર મળ્યા મુને, રહ્યા નહી એક રાતજ; મનની હતી તે મનમાં રહી, નથી કરી દીલ બોલી વાતજ. કુડારે. ૭ નાથ નથી એ વાંક આપનો, ભુંડુ માફ ભરીશજ; મામા તમારા કેડે પડ્યા, વેરી દારીકાંધીશજ. કુડારે. ૮ કામ બધાં છે આ કૃષ્ણનાં, એણે કર્યું માફ ધુળજ; જીવતા ના રહેશો કોઈ જાદવો, જાળ્યો એનું જડામુળજ. કુડારે. ૯ મારા જેવી થજ્યો એની નારીયો, સોલ અયુત સત અષ્ટજ; સૌનાં સાથે બળજ્યો કાળજ, પુરણ પામજે કષ્ટજ. કુડારે. ૧૦ સાળો બનેવી બે એક છે, બુદ્ધ જાણે ના કોઈજ; પાળી મારી પેસી પેટમાં, એતો કોઈએ ના જોઈજ. કુડારે. ૧૧ હેત બતાવી ઉજડ કર્યું, એવો અરી અવીનાશજ; હવે જીવી હું તો શું કરું, સ્વામી આવું છું તમ પાસજ. કુડારે. ૧૨ એમ કહીને કેશ છોડીયા, તેથી ધરજ્યા અવીનાશજ; વ્યાસ મગન કહે તે પળે, કીધી વાણી આકાશજ. કુડારે. ૧૩ વીશ્રામ-આકાશમાં વાણી કરી, જાતે જદુપતી રાયરે; વ્યાસ મમન મુખ ઉચરે, વાણીનો મહીમાયરે. ૫૬

કડવું ૬૦ મું—રાગ કેદારો.

વળતાં બોલીયારે, રૂથી વૈશમપાય વચન; સ્નેહે સાંભળોરે, રૂડા જનમેજય
રાજન. ૧ ઉંડી આકાશમારે, વાણી એમ થઈ તે વાર; ગુણીયલ ગર્ભ છેરે,
બાઈ તુજ ઉદરની મોઝાર. ૨ એ તું મરીશતોરે, લાગશે બાળહત્યાનું પાપ;
વળી બીજું થશેરે, આત્મહત્યાનું પાપ અમાપ. ૩ પછી તે પાપથીરે, ધરવા
પડશે જન્મો સાત; દુઃખ પડશે ધણુરે, તુજને જગમાં જતો જત. ૪ માટે
મરીશ મારે, છે આ છેલ્લો તુજ અવતાર; બાઈ તુજ ઉદરેરે, પ્રગટશે ઉત્તમ
એક કુમાર. ૫ એ કુમારથીરે, તરશે તારાં કુળ તમામ; જન્મે તે સમેરે, ધરજ્યો
પરીક્ષીત એવું નામ. ૬ એવું સાંભળીરે, ઓત્રા આદી સરવે શોક; એના
ભાગનેરે, કાંક પણ ઓછો કીધો શોક. ૭ કુંતાદી મળીરે, બાંધને કીધો બહુ
ઉપદેશ; ઓત્રાએ તે સમેરે, કરથી મુકી દીધા કેશ. ૮ એવે પાતાળથીરે, પ્રભુ
પારથ બન્ને ત્યાં; અસ્વ રથ હાકતારે, આવી પહોંચ્યા પૃથ્વી મંચ. ૯ તે જ
સમયમારે, તેમને આડો ઉતર્યો નાગ; વળી રથ ધ્વજયેરે, કા કા કરતો બેઠો
કામ. ૧૦ સામે શીયાળવાંરે, રડતાં રાડ પાડી બહુ રાન; સીંચાણી ચીખડીરે
ભારે ભસવા લાગ્યાં સ્વાન. ૧૧ તે તકે પારથ તણુરે, ફરકયું ડાબુ અંગ
લોચન; પૃથ્વીમાં આવતાંરે, મળ્યા એમ માઠા માન શુકન. ૧૨ એવું દેખીનેરે
પ્રાર્થને પડી પેટમાં ફાળ; પ્રભુને પુછતોરે, ક્યેમ આ થાય શુકન વીકરાળ. ૧૩
એવું સાંભળીરે, બોલ્યા બતે શ્યામ સુરંગ; આ અરબુનજીરે, મારું પણ ફરકે
છે અંગ. ૧૪ આવા ચીન્હથીરે, ભાઈ મુજ મનમાં ઉપજે ત્રાસ; વળી એમ
ભાસતુંરે, પહોંચ્યું કેઈ વાલુ રખે વીનાશ. ૧૫ તેના કારણેરે, નક્કી આ
મળીયા માન શુકન; રથ હાંકે ત્વરારે, તણુએ કાંઈ પણ હશે વીઢ. ૧૬ વહેમ
બીજે નથીરે, પણ છે મુમત્તી મુજ ભાણેજ; ઉપાધી કરે એમોરે, શુરો યોદ્ધો
દીસે એજ. ૧૭ તમો અમો વીનારે, કદીએ યુધ્ધે ચડીસો હોય; કૃતપ્રી કૌરવોરે,
પછી કહો જીવતો રાખે કોય. ૧૮ એવી આજનીરે, ભુંડી ભાસે છે તારીખ;
એવું બે કદી હશેરે, હું તો પુરણુ માગીશ બીખ. ૧૯ પ્રભુ એમ બોલતારે,
તર્તજ બની ગયા બેભાન; રથમાં ઢળી પડ્યારે, નક્કી ન મળે શુદ્ધ કે સાન.
૨૦ પ્રાર્થ તે તકેરે, ભારે બની ગયો ભયચીત; રથ મારી મુક્યોરે, ચતુર નર
એકસ સખી ચીત. ૨૧ લગભગ આવીયારે, સેન્યા ઉભી જ્યાં રણ માંચ;
નીરહય ભોમીમારે, રથને લાવી રાખ્યો ત્યાં. ૨૨ ધર્મે જાણીયુંરે જરૂર
આવ્યે ખરથ વીર; વજ્ર ઓરાડીનેરે, ઢાંક્યું શબનું તર્ત શરીર. ૨૩ ધર્મ
સંઘને કહેરે, વીસ કરશેા નહીં કોઈ ખાસ; પારથ જાણશેરે, કરશે પલમાં પ્રાણ
વીનાશ. ૨૪ સંજ્ઞન સંચરેરે, સમજવો જઈ એવી પેર; ધીરજ હઈ લાવજેરે,

જેથી કરી શકે ના કેર. ૨૩ તે સમે સંચર્યોરે, ધૃષ્ટદ્યુમ્ન દરૂપદ અને વીરાટ; ઘણા જન સાથેમાંરે, આળ્યા પારથ ને પુરપાટ. ૨૪ અરજુન બોલીયોરે, કેમ હો સઉ છે કુશળક્ષેમ; એવું સાંભળીરે, સઉએ ઉંધું બાહ્યું એમ. ૨૫ તે દેખીનેરે અરજુન ગલરાયો દીલ સાથ; એવે આળસ તજીરે, તરત ત્યાં ઉઠ્યા દીનોનાથ. ૨૬ અરજુન તે સમેરે, પડતું મેલી કહાડી દોટ; સરવેએ જાલીયોરે, તરછોડી ચાલ્યો એ ચડી ચોટ. ૨૭ તે દેખીનેરે, પાછળ દોડ્યા દીનાનાથ; બંને આવી-યારે, જ્યાં બેઠો છે સહુનો સાથ. ૨૮ પતીને દેખીનેરે, શમ્યો નહીં સુભદ્રાનો શોક; ઓ મુજ દીકરારે, કહીને પુરણ મેલી પોક. ૨૯ શબ્દ એ સુણતાંરે, ચમક્યા અરજુન જહુપતીરાય; ઢળીયા ધર્ષમાંરે, બંને સાથે મુરછા માંચ. ૩૦ થોડીવારે પછીરે, ઉઠ્યા અરજુન જુગદાધાર; લાગ્ય ગોઝારણીરે, સુભદ્રા ક્યાં છે મુજ કુમાર. ૩૧ એમ અરજુન કહેરે, રડે ભાગ્યું માફં ઘરસુત્ર; વસ્ત્ર ઉઘાડીનેરે, જોતાં દીઠો ત્યાં નીજ પુત્ર. ૩૨ વીશ્રામ-પુત્ર પોતાનો દેખીને, અરજુન રડે અપારરે; વ્યાસ મગન વાણી વડે, નીર નેત્રે ચોધારરે. ૧૦

કડવું ૬૧ મું—રાગ વાલાજીના મહીનાના.

અરજુન કહે આ શું કર્યું કુમારે, લાડકડા; મુજને મુકી ગયો તું દુનીયા પાર, મારા લાડકડા. ૧ બહાલા ચાલ્યો પાડી મુજ વીયોગરે, લાડકડા; મગીયા મારા કર્મ તણા આ ભોગ, મારા લાડકડા. ૨ હતી મુજને અતીશે તારી ઓથરે, લાડકડા; સોડય તાણી કેમ સુતો થઇને લોથ, મારા લાડકડા. ૩ શાણા તુજને શરમ ન આવી લેશરે, લાડકડા; તારો લ્હાવો હું હવે ક્યાંથી લેઈશ, મારા લાડકડા. ૪ તારા વીણ કોણ બોલાવશે કહી બાપરે, લાડકડા; હું અભાગીયાને તેં મારી ભુલ થાપ, મારા લાં ૫ હું તો બળું થઈ આવ્યો છે બાળરે લાં વૃદ્ધપણામાં લેશે મુજ સંભાળ. મારા લાં ૬ તારા ઉપર હતો રાજ આધારરે, લાં; શું મન વાળું અન્ય નથી કુમાર, મારા લાં ૭ તું નાનો પણ ડહાપણ તારું મોટુંરે, લાં; જીવતર માફં કરી ગયો તું ખોટું, મારા લાં ૮ તુજ વીણ કોણ ફરશે મારી સાથરે, લાં; તુજને દેખી મુજને બહુ સુખ થાત, મારા લાં ૯ ભાઈ તું તો ઓચરતો મીઠું મીઠુંરે, લાં મુજ પેલું ક્યાં મરણ મેં તારું દીઠું, મારા લાં ૧૦ તારા વીણ કોણ બોલશે કાલુ કાલુરે, લાં; કાલુ કાલુ પણ મને લાગતું વાલુ, મારા લાં ૧૧ કરી ગયો જનમારો મુજ ઝેરરે, લાં; બહાલો થઈ તે વાળ્યું આતો વેર, મારા લાં ૧૨ ભાઈ ભાઈ કરતાં મોઢું મુજ મુકાતુરે, લાં, તે બેટા મુજ હલકા પાડ્યા હાથ, મારા લાં ૧૩ હાથ બાપ તેં ઢીંચણથી મને ઢાળ્યોરે, લાં; ખરેખરો તેં વેરનો દોડા વાળ્યો, મારા લાં ૧૪ તુજ વીણ કોણ કરશે મુજને લાડરે, લાં; તું તો ચાલ્યો ભાગી

મારાં હાડ, મારા લાંબા ૧૫ કયાં ખોળું કયાં ભાળું મારા મુતરે, લાંબા; છેલ્લે છેતરી દીધો થઈ સપુત, મારા લાંબા ૧૧ વીશ્રામ-સપુત થઈ તેં છેતર્યો, એરે મારા બાળરે; વ્યાસ વડે અરજીન કહે, કઈ હવે મુજ કાળરે. ૧૧

કડવું ૬૨ મું—રાગ ધનાશ્રી.

ખોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ પરીક્ષીત રાયના તંન; કહે છે અરજીન એરે મારા બાળ, કઈ તારી પાછળ હુંતો કાળ. ૧ તારા લીના જીવ્યું કયમ જાય, એમ કહીને પુત્ર લેવા ધાય; ખેચી ખેચીને ખોળામાં લેછે, આંસુ લરી અતીશે રહે છે. ૨ વળી સુભદ્રા ઉપર ચીડાયો, કહેછે પુત્ર મારો તેં ગુમાયો; મને નડયાં નારી તારાં પાપ, પુત્ર મુઓ આ તારા પ્રતાપ. ૩ નીચાં પગલાંની એવી તું નારી, મારો પુત્ર તેં ન ખાવ્યો મારી; તારા ભરસે મુક્યો મેં બાળ, ત્યારે પાપણી કરાવ્યો કાળ. ૪ યુધ્ધે જાવા દીધો તંન તેતો, મારે મુઓ મારો તંન એતો; જો તેં પુત્ર વારી રાખ્યો હોત, તો ના થાત કદી એતું મોત. ૫ બધાં વઢાયાં આ તારાં મુજ, માફ મેળવ્યું તે બધું ધુજ; જાણ્યું હોત મેં મરશે જો બાળ, કદી કાળે ના જાત પાતાળ. ૬ મારો એકે રહ્યો ના આધાર, મને કહાડયો તેં વર્ણની ખહાર; ખોલ્ય ખોલ્યને ખેટારે તુંતો, તારા ગુણ સંભાળુ શાહુ તો ૭ રત્ન રાંકના હાથમાં આવ્યું, હાય તે પણ રણમાં ગુમાવ્યું; એમ કહી કહી કુટે છે છાતી, રોઈ રોઈ કરી આંખ્યો રાતી ૮ ભોમી સાથે કુટે છે કપાળ. ભારે ભ્રમણા કરે છે ભુપાળ; ખાતો પૃથ્વીની સાથે પછાડ, ભોમી પડીને ભાગે છે હાડ ૯ કટી કપાળ કહાડયું રૂધીર, દેખી ધાયા ત્યાંતો સૌ વીર; આવી ઝાલ્યા જ્યારે એના હાથ, લાઈને બળે લીડારી ત્યાં બાથ. ૧૦ એમ બાઝી પડ્યા જ્યારે આવી, ત્યારે જીભ્યા ત્યાં દાંતે દબાવી; દેખી કુંતા કે ઝાલો કોઈ દાંત, જીભ્યા દબાવી કરશે એ ઘાત. ૧૧ ત્યારે ભાઈએ ઝાલ્યુ તેનું મુખ, એવે પ્રભુને પ્રગટ્યું દુઃખ; જાણ્યુ મરશે અર્જુનજી આ વાર, કોણ ઉતારશે ભુનો ભાર. ૧૨ વળી વચન સેહેદેવનું નડશે, અર્જુન જોડે મારે મરવું પડશે; જ્યારે જાણ્યું દીનેનાથ, ચેત્યા સવેળા એ દીત સાથ. ૧૩ ખેડા ત્યાંથી ઓચંતાના ઉડ્યા, પોતે પોતાના ઉપર રૂઢ્યા; કીધું પ્રભુએ પુરૂ ચરીત્ર, ધાર્યો ઉગારવા નીજ મીત્ર. ૧૪ વીશ્રામ-ઉગારશે નીજ મીત્રને, ધાર્યું જહુપતી રાયરે; લીધું ભગવાને ભાલોડુ, ભાથામાંથી ત્યાંયરે. ૧૨

કડવું ૬૩ મું—રાગ ઝડપના દોહરાનો.

ભાથામાંથી ભગવાને, ભાલોડું લીધું જ્યારે; ભાણેજ મારો મુવો માટે મારે મરવું છે અત્યારે. ૧ એવામાં લીમ આવી, ભાલોડું ખેચી લીધું; ત્યારે ચતુ-

ભુજે પાછુ, ચરીત્ર ખીજુ કીધું. ૨ પોલા પોલા ખડક પ્રભુ મારે છાતી માંચ; છાતીમાંતો જરા ન વાગે, ધમધમ બાકી થાય. ૩ પ્રભુ કહે છે ભાણેજ મુલે, મારે જીવી શું કરવું; લાવોરે કોઈ કટારી મારે પેટ મારીને મરવું ૪ હાથ બાપ કોઈ વીરા લાવી, આપો મુજને ખડમ; આઘા રહ્યો કોઈ ઝાલશેા નૈ મને, મરવા લો બે ધડક. ૫ એવામાં ત્યાં અર્જુનજીને પડી પેટમાં કાળ; જાણ્યું નકી ભાણેજ માટે, કરશે પ્રભુજી કાળ. ૬ દીકરા કરતાં અર્જુનજીને, વાલા દીનોનાથ; માટે દીકરાને ભુલી જઈ જાણ્યા પ્રભુના હાથ. ૭ અર્જુન કહે છે એ મહારાજ, મુકો ધમાધમ; જે હવે તમે કાંઈ કરો તો, તમને મારા સમ. ૮

વીશ્રામ-પ્રભુ મારા સમ આપને, અર્જુન બોલ્યો ત્યાંયરે; વ્યાસ મગન વાણી વડે, સુણો જન શ્રોતાયરે. ૧૩

કડવું ૬૪ મું—રાગ આશાવરી.

વૈશમપાયે એજીપેર બોલ્યા, મુણ જનમેજયરાય; વીસ્તારી તુજને સંભ-
જાવું, શોક જ્ઞાન મહીમાય. ૧ અર્જુનજી ત્યાં કહેતા લાગ્યા, સુણો જાહવ-
રાય; મરણ જરણની આગળ કોઈનો, ચાલે નહી ઉપાય. ૨ આપણ એમાં
શું કરવાના, ઓરે દીનાનાથ, થવાનું હતું તે થયું, નવ જવાય દીકરા સાથ. ૩ ભગવાન કહે છે અરજુનજી તમે, મરવા ધાર્યું જ્યારે, તે દેખીને મેં પણ
મરવા, ધાર્યું હતું તે વારે. ૪ ભગવાન કહે તમે કલેશ ક્યો તેથી ખોટુ લાગ્યું
મારે મન; અર્જુન કહે નહી કરે કલેશ હવે, ઓરે ભુગજવન. ૫ થાવાનું હતું
તે થયું ઓરે પ્રાણાધાર; પ્રભુ મરણના ભયથી પોતે, મન વાળ્યુ તે વાર. ૬
ધન્ય ધન્ય છે ભક્તી તેની, ધન્ય અર્જુન અવતાર; પુત્ર થકી પણ બહાલા
વધારે, એને વીશ્વાધાર. એવો દહ પ્રેમ હોય તો કેમ પ્રભુ વશ ના થાય;
આપણુ તેને તો તે આપણા, પ્રભુનો છે એ ન્યાય. ૮ એવામાં જઈ સેવક
લાગ્યા, કાષ્ટ અગર ચંદન; તે ચંદનની ચીતા ખડકી, મળીને સરવે જન. ૧૦
એવે સૌ જણ શાંત પડ્યાને, શબ લીધું તે વાર; ચીતા અંદર મુકી કીધી,
અગ્નીનો સંસ્કાર. ૧૧ ચીતા શાંત પડી તે વારે; વીધી કરી તમામ, અસ્થી સૌ
સરીતામાં તેતો, વેવરાવ્યાં ત્યાં તે ઠામ. ૧૨ પછી બીજા ઉવારે જઈને, કીધી
સૌએ સ્નાન; સરીતા અંદર સ્નાન કરીને, ચાલ્યા સૌ નીજ સ્થાન. ૧૩ તંબુમાં
સરવે જણ આવ્યા, શામ ધર્યો નીશાન; શામ શીખીરો તાણ્યા પેઠી, વસ્ત્રો
શામ નીઘાન. ૧૪ શુન્ય મુન્ય સૌ કે થઈ બેઠા, તંબુમાં તે વાર; પૃથ્વી સામું
સૌ ભાળે છે, કરે ના કોઈ ઉચાર. ૧૫ વાત ચીત પણ કોઈ કરે ના, સરવે
સુમાસુમ; મહા શોકનો સાગર છવાયો, થઈ મતી સૌની ગુમ. ૧૬ પશુ પક્ષીએ
પણ તે ઠેકાણે, તજી દીધાં જળ ધાસ; વર્ણન વ્યાસ કરે શું જાણું, તેવો છે

ત્યાં ત્રાસ. ૧૭ પછી પ્રભુએ ધીમે ધીમે, સડિને દીધો બોધ; તોપણ જ્યારે તવ માન્યુ ત્યારે ધમધાન્યા કરી કોપ. ૧૮ પછી પ્રભુએ ક્ષીપ્રા રસોઈ, કરાવી સેવક ખાસ; તૈયાર કરી સેવકે કહ્યું તવ, ઉઠ્યા શ્રી અવીનાશ. ૧૯ સૌને કહે હવે ઉઠો વીરા, ભાગો કંડવું મુખ; ડાઘ નથી વીસરવાનો આ, જનમારાતું દુઃખ. ૨૦ હાના કન્ઠમાં ધરમ ઉઠ્યા, ઉઠ્યાં કુંતા માત; વીરાટ ધરપદ આદી ઉઠ્યા, ઉઠ્યા બીજા ભ્રાત. ૨૧ ધીમે ધીમે સૌને ઉઠાડ્યાં, કરી ઘણો ઉપદેશ; પણ અરજીન એકલા નથી ઉઠતા, નથી માનતા એ લેશ. ૨૨ વારા ફરતી ધીમે ધીમે, કહી કહી થાક્યા લોક; અર્જુન કહ્યું કોઈનું નથી માનતા, કરતા ઝાઝો શ્લોક ૨૩ ત્યારે ભગવાન કહેવા લાગ્યા, ઉઠો મારા મીત્ર; દીકરો હાવે નથી દેખવાના, માનો પુન્ય પવિત્ર. ૨૪ તવ અર્જુન પ્રભુજીને બાઝી, રહી પડ્યો ચોધાર; દીકરા વીણ અન હું નહીં લેઉં, ક્યાં ગયો મુજ કુમાર. ૨૫ એ પર-માણે પાછું આઠંદ, કરવા માંડ્યું નરેશ; હાય બાપરે દીકરા મારા, ગયો તું કંઈ દીશ. ૨૬ ત્યારે પ્રભુજી કહે છે અર્જુન. શીઠ કરો તમે આમ; આઠંદ કરવાથી પણ પુત્ર, નહીં જડે કોઈ હામ. ૨૭ રહી રહીને આંખો ખોલો, ખોલો સર્વ શરીર; પણ મુલેલાં વળે ન પાછાં, વીચારો એ વીર. ૨૮ આવી રીતે કેટલા દહાડા, તજશે તમે અંત; પેટ કદી કાળે નહીં છોડે, નથી મળવાનો તંત. ૨૯ કોની નારી કોના પુત્રો, કોનાં તાતને માત; કોના મામા કોની માશી, કોનાં ભગની ભ્રાત. ૩૦ માઈ માઈ કરી મરો પણ, મીથ્યા છે સંસાર; પણ કોઈ કોઈનું સગુ નથી એ, સમજે પુરણ સાર. ૩૧ રણ સંઘવે ભેમાં થયાં સૌ, તેને માન્યું માઈ; પણ સંસ્કાર પુરો થાતાં સૌ, નીશ્ચે છેજ જનાઈ. ૩૨ બે તન તમારો હોય તો તમને, મુકીને કયેમ જાય; તે નહોતો તમારો તમે ને તેના, માટે થયો વીહાય. ૩૩ સૌ કહે મુઠું પણ શું મુઠું, તે પાડો મન જાણ; અંગ આત્મા બેમાં કાણ મરતું, ઉરમાં કરો પ્રમાણ. ૩૪ અરજીન કહે મને મુઠ પડે ના, માટે બેડું હાથ; એ બેમાં કહો કાણ મરે છે, એરે દીનાનાથ. ૩૫ પ્રભુ કહે મરતું નથી એકે, પણ મુઠું માને લોક; તેથી બીચારાં અજ્ઞાની જન, કરે શોકનો પોક. ૩૬ અંગ મરે પણ તેતો જડ છે, માનો મુઠું અનંત; પંચ ભુતનો પંડ પડે તવ, મળે ભુતમાં ભુત. ૩૭ માટે અંગ મુઠું કેમ કહીએ, નથી મરતું એમ સીદ્ધ; આત્મા પણ કદી મરતો નથી એ, વેદમાં વારતા સીદ્ધ. ૩૮ આત્મા અજર અમર છે પોતે, વળી છે છેદ અભેદ; મુલો એ મુરખ જન માની, ખોટા કરતાં ખેદ. ૩૯ જેને જનમ મરણ નથી, તેને મુઠું કેમ કહેવાય; આત્મા કોઈ કાળે નથી મરતો, ઉંધુ જગ કુટાય. ૪૦ અડભુત કહે મને કયો કૃતારથ, એરે ભુગદાધાર; સીદ્ધ થયું કે હવે નથી મુલો, નક્કી મુજ

કુમાર. ૪૧ પણ આત્મા એ અશ્વીમન્યુનો, ક્યાં છે જુગલવન; તે મુજને દેખાડો ત્યારે, લેવું મારે અંત. ૪૨ આજને આજ મને દેખાડો, તમેજ આપો આપ; નહીં દેખાડો તો નહીં જીવું બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ૪૩ એમ કહી કર ઝાડી હડ કરી, બેઠા અર્જુનરાય; એવું મુણી પ્રભુજીને બહુ, ચીંતા થઇ મન માંય. ૪૪ પ્રભુએ જાણ્યું નહીં દેખાડું, તો મરશે અર્જુન; ભુતો ભાર પછી કોણ હરશે, મુઝાયા એમ મન. ૪૫ વળી વચન બીજું સહદેવતું, નક્કી મુજને નડશે; અર્જુન જે મરશે તો મારે, જોડે મરવું પડશે. ૪૬ એમ જાણી પારથને કહે છે, સુણો શુભ નરેશ; પુત્ર તમારો દેખાડીશ પણ સગો થશે નહીં લેશ. ૪૭ અર્જુન કે તોયે દેખાડો, ત્યારે દીનોનાથ; કહે છે ચાલો પુત્ર દેખાડું, એમ કહી લીધા સાથ. ૪૮ તંબુથી બે જહાર નીકળ્યા, જઈ ઉભા એકાંત; મોહને માયા વીરારી, ભક્ત ભુલ્યો સૌ જ્ઞાંત. ૪૯ પછી પ્રભુએ કરૂણા કરીને મંગાવ્યું વૈમાન; સ્વર્ગ માર્ગથી સરરર કરતું, આવ્યું નીજ નીહાન. ૫૦ તેમાં જણ બે સાથે બેઠા, કરે જ્ઞાનની વાત; ઇચ્છા કરતાં અદ્ધર ઉડ્યું, મન વેગે વીખ્યાત. ૫૧ વીશ્રામ-મન વેગે વીમાન એ, સંચર્યું સ્વર્ગ સદનરે; વ્યાસ મગન વાણી વદે, સુણો શ્રોતાજનરે. ૬૪

કહવું ૬૫ મું-રાગ ધનાશ્રી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ પરીક્ષીત રાયના તંન; આવ્યું વીમાન સ્વર્ગ સદન, ત્યાં એક અપસરાનું છે ભુવન. ૧ મહેલ ઉંચો અતીશે છે છેક, પીંજર લટકે છે પોપટનું એક; તેતો અરજુનજીને દેખાડી, પછી સમજણ પ્રભુ-જીએ પાડી. ૨ છે એ પીંજરમાં પુત્ર તમારો, બેઠો પોપટ થઈ પ્રાણ પ્યારો; માટે તમો તેની પાસે જાવો, હેત છે તો તો જઈને બોલાવો. ૩ એવું કહી મુકી પાર્થનો હાથ, ઉભા દુર જઈ દીનોનાથ; પછી અરજુન ઘણો ખુશી થઈને, ઉભો પીંજર પાસે એ જઈને. ૪ પછી ઉમળકો ઉર લાવ્યો, બેઠો અશ્વીમન્યુ કહી બોલાવ્યો; મારા બેટા ચો મારા સંતાન, બોલો દીકરા ચો અભિમાન. ૫ મુણી પોપટ પણ તે ઠામ, બોલ્યો કહે છે અથ્યા શું છે કામ; મુણી અરજુન હરખ્યો અપાર, કહે છે અહીં કયેમ આવ્યો કુમાર. ૬ મને મુકીને દીકરા ખસીયો, અહીં આવી બેટો કયેમ વસીયો; મેલ્યાં અમને રઝળતાં તે રાત, આવ્યો શા માટે સંતાન. ૭ તારા વીના તારાં માત તાત કરશે પલકમાં પ્રાણની ઘાત; મુણી પોપટ બોલ્યો તે વાર, જા જા મુરખના સરદાર. ૮ કોને બોલાવે કે કે કુમાર, જા જા નીકળ અહીંથી જહાર; ત્યારે અરજુન બોલ્યો રોઈ, પુત્ર મારો તું કે બીજે કોઈ. ૯ સાચે સાચી એ બોલને વાણ, છે ભાઈ ઇશ્વરની તને આણ; ત્યારે પોપટ બોલ્યો તે ઠામ, અથ્યા સાંભળ કહું તે

તમામ. ૧૦ તારા વીર્યથી ઉપજ્યું જે અંગ, હતો એની સાથે મારો સંગ; ત્યાં મુઘી હતો અભેમાન, હવે નહિ અભેમાન નીહાન. ૧૧ તારૂં હતું જે ખોળીયું ખાસ, તે તો મુક્યું મેં તમારી પાસ; તેને બાળી કર્યું તમે ખાખ, તમે તમારાથી કરી રાખ. ૧૩ હવે બેઠામાં શીઠ બને ઘેલો, આત્મા તુજથી નથી ઉપજેલો; તારે ખોળીયા સાથે સગાઈ, આત્મા સાથે સગાઈ નહીં ભાઈ. ૧૪ તારાથી ઉપન્યુ તેહ તારૂં, મુક્યાં ત્યાં મેં હવે નથી મારૂં; ઢૂંટ્યુ સગપણ તે વીચાર હવે હું નહિ તારો નિરધાર. ૧૫ કોણ બેઠો અને કોણ બાપ, બેઠો કહેતાં હવે નહિ રે માપ; છતાં નર બોલ્યો બેઠો કે આપ, પોપટ બોલ્યો કે હું તારો બાપ. ૧૬ બેઠો કહી કહીને શું બોલાવે, બેઠો તારો કે કોણ છે હાવે; તારે મારે હવે શી સગાઈ, શીઠ માયામાં મરે કુટાઈ. ૧૭ કોનાં તાત અને કોનાં સુત, ભમે ભ્રમણામાં તે બધાં ભુત; કોનાં માતને કોનાં રે તાત, કોનાં ભગનીને કોના બ્રાત. ૧૮ કોનાં મામા માસીને ભાણેજ, બધું માયાનું મીઠ્યા છે એજ; નથી કોઈ કોઈનું સગુ કોઈ, મુખ માયામાં રહ્યો શું મોહી. ૧૯ જેણું આબ્યું તેણું સઉ જય, જન્મે મરે તે મીઠ્યા કેવાય; જુઠો એવો છે બધો સંસાર, એમાં સાચુ નથીજ ભગાર. ૨૦ પણ મનુષ્ય બહુ અજ્ઞાન, મારૂં મારૂં કરે છે નાહાન; હજારો ફેરા તું મારો બાપ, હું તારો થયો અમાપ. ૨૧ પ્રાણ લક્ષ ચોરાશીમાં ફરતો, દેહ જુદા જુદા ધારણ કરતો; નથી ઠરીને રેતોરે કામ, એમ પ્રાણ ફરે છે તમામ. ૨૨ આવ અનાદી એમ વીશાળ, એવી ચાલી રહી રેંટમાળ; મેં ને તેં બહુ દેહ ધરેલા, ચોની અનંતમાં અવતરેલા. ૨૩ પશુ પક્ષીને કીટ પતંગ, ઝાડ પાડને ભુંડ ભુજંગ; દેવ દાનવ માનવ તમામ, એવી રીતે ફર્યા કામો કામ. ૨૪ થયો તન ધણા ફેરા તું મારો મારા પછી વળી વારો તારો; એમાં કોઈ નથી તારૂં મારૂં દીવા પાછળ સદા છે અધારૂં; ૨૫ કાઠવ કાઠવાનો કોડી ધોઈ, મુખ માનવ રહ્યા છે મોહી; જક્ત રૂપી આતો જલખાનુ ધર રૂપી ચોરડીયો હું માનું ૨૬ બેડી રૂપી દેહો બધી ઘડીયો, તેમાં ચોર રૂપી જીવ જડીયો; જેમ એકેકી ચોરડી માંચ, બંબે ચાર ચાર કેદીરે ત્યાંચ. ૨૭ કરે હળી મળી વાતને ચીત, ધરે એક એક પર બહુ પ્રીત; એક એકના દુખે દુભાય, અન્યો અન્ય કરે છે ઉપાય. ૨૮ સુખી દેખીને સુખીરે થાયે. દુઃખી દેખીને દુઃખી ગણાયે પણ મુઠા પુરી જ્યાં થારો, પ્રીતી તોડીને પથે પળારી. ૩૦ પછી છુટેલો કેદીરે જેહ, ખખર લેવા જવાનો ને તેહ; કરે જલની કોઈ કદી વાત, તેને મારવા જાય તે લાત. ૩૧ ગયા કેડે ના સંભારે કોઈ, એવી જક્તની બાજુ લ્યો બેઈ; એકેકા ઘરમાં બંબે ચચાર, હળી મળી રહે નર નાર. ૩૨ દુઃખ દેખીને થાતાંરે દુઃખી સુખ દેખીને થાતાંરે સુખી; સેવા આકરી કરે તમામ, એક એકનું ઉઘાવી લે કામ. ૩૩ પણ મુઠત

કુરી જ્યાં થાય તજ સગાંને થાય વીઠાય; જય જકતથી જે જીવ જહાર, કોઈની સંભાળ ના લે લગાર. ૩૪ કહે હાવે શું છે તારે મારે, મારે રસ્તે જાને જાઈ તું તારે; જસ સમજી લે શુભ જ્ઞાન, શીઠ માયામાં મોઢો નાદાન. ૩૫ અર્જુન કહે અલ્યા મોટા મેં કીધો, તેનો આવો તેં બહલો કીધો; ઘણું ખવરાવ્યું પીવરાવ્યું, માફ એકેએ લેખે ન આવ્યું. ૩૬ કીધી ચાકરી તારી અપાર, તેનો બહલો વાળો ન લગાર; બોલ્યો પોપટ પાછો તે વાર, અલ્યા તે કહું કરજે વીચાર. ૩૮ કરે સૌ સૌની મતલબે મોટા, નથી જાણતા પાછળ ટોટા; જણ્યાં તેને જીવાડે એ કર્મ કરે સૌ સૌ સૌનાં કર્મ. ૩૮ એમાં બહલો વાળવો કેવો સૌને એવી રીતે જાણી લેવો. ૩૯ પશુ પક્ષી કયાં બહલો વાળે છે, એક એકને એનો પાળે છે; લાવી લાવીને અંચુમાં ઘાલે, પાંખો આવે પછી મુકી ચાલે. એ બહલો વાળે છે કયારે, ધીક મનુષ્ય પછી એવું ધારે; એવો બોધ અભિમાને કીધો, બોલતો બંધ અરજીનને કીધો. પછી જ્ઞાન થયું એને સાચુ, માન્યુ માયાનું સુખકુ કાચુ; તવ મેલથી નીકળ્યો જહાર, ચટ ચાલ્યો એ પાંડુ કુમાર. ૪૨ ત્યારે પ્રભુએ તેને બોલાવ્યો, પણ અર્જુન પાસે ના આવ્યો; ત્યારે પ્રભુ આવ્યા તેની પાસ, ફેર બોલાવે છે અવીનાશ. ૪૩ અલ્યા બોલતું પોપટ ફરી, નથી બોલતો વાત આ કેવી; અર્જુન કે કોણ બનેવીને સાળો, જરા બોલતાં આપ સંભાળો. ૪૪ નથી કોઈ કોઈનું સગું વાલું, તાણું માયાનું તરીલું ઠાલું; સહમારમ સુજ્યો ના સાચો, એવો ધીક હું બુદ્ધિનો કાચો. ૪૫ મારે નથી કો સગાં સંબંધી, મીઠ્યા આયા સંસારની સંધી; એમ કહીને પાયે લાગ્યા, અવીનાશીએ તુરત ઝાલ્યા. ૪૬ બોલાવી બેસાડ્યા વીમાન માંચ, કીધું વીમાન ત્યાંથી વીઠાય; ભયા સંકેલી સુંદર સ્થામ, થયો ચક્રવો પુરો આ ઠામ. ૪૭ સુણી ચક્રવો કરશે જે દાન ટળશે ગર્ભનો વાસ નીદાન; પુર પ્રગટ થારેરે જ્ઞાન મળશે ઉત્તમ બોક્ષાનું સ્થાન. ૪૮ વીશ્રામ-બોક્ષ સ્થાન તેને મળે, પુરાય પુરણ કોડરે; બ્યાસ મગન વાણી વહે જય જય શ્રી રણછોડરે. ૧૫

અભિમન્યુનો ચક્રવો સમાપ્ત.

આજેન બહાર પડી ચૂક્યું છે.

શુક્રમુખામૃત.

ભાગવત ભાષાન્તર.

વાણજ સુધારા વધારા સાથેનું

તેમજ

સુંદર આકર્ષક ચિત્રો સહીત

શ્રી નાથજીની

છબીવાળું.

દેશી મળખુત અને દફાઈ કાગળ ઉપર છાપેલું

મનહર બાઈ-ડીંગવાળું પુસ્તક.

કીંમત. રૂ. ૬-૦-૦ પોષ્ટેજ ભુલું.

મળવાનું ફેકાણું.

હરગોવિન્દદાસ હરજીવનદાસ બુકસેલર.

રે. ૩૮૩૫, પાનકોર નાકા-અમદાવાદ.

